

ევროკავშირი
საქართველოსთვის

unieri
United Nations
Interregional Crime and Justice
Research Institute

უკანონო გზით

მიღებული
აქტივების
დაკავების
დაჩქარების
ეფექტური
პრაქტიკა

პასუხისმგებლობის უარყოფა

ამ დოკუმენტში გამოთქმული მოსაზრებები, დასკვნები, შეხედულებები და რეკომენდაციები არ ასახავს გაეროს დანაშაულისა და მართლმსაჯულების რეგიონთაშორისი კვლევითი ინსტიტუტის (UNICRI), ევროკავშირის (EU) ან რომელიმე სხვა ეროვნული, რეგიონული ან საერთაშორისო ორგანიზაციის შეხედულებებს. ეს პუბლიკაცია არ გულისხმობს UNICRI-ს ან ევროკავშირის მიერ ამგვარი მოსაზრებების ან დასკვნების მხარდაჭერას. ამ პუბლიკაციაში გამოყენებული აღნიშვნები და მასალის პრეზენტაცია არ გულისხმობს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სამდივნოს მხრიდან რაიმე მოსაზრების გამოხატვას რომელიმე ქვეყნის, რეგიონის, ქალაქის ან ტერიტორიის იურიდიულ სტატუსთან ან მისი საზღვრების დელიმიტაციასთან დაკავშირებით. ამ პუბლიკაციის შინაარსის ციტირება ან რეპროდუცირება დაშვებულია მხოლოდ ინფორმაციის წყაროს მითითებით.

საავტორო უფლება © 2024 გაეროს დანაშაულისა და მართლმსაჯულების რეგიონთაშორისი კვლევითი ინსტიტუტი (UNICRI)

ტელ: + 39 011-6537 111 / ფაქსი: + 39 011-6313 368

ვებსაიტი: www.unicri.org

ელფოსტა: unicri.publicinfo@un.org

მადლიერების გამოხატვა

ეს გზამკვლევი ევროკავშირის გულუხვი დაფინანსებითა და სამეზობლოსა და გაფართოების მოლაპარაკებების გენერალური დირექტორატის (DG NEAR) ინიციატივით შეიქმნა. 2020 წელს ევროკავშირისა და გაეროს დანაშაულისა და მართლმსაჯულების რეგიონთაშორისმა კვლევითმა ინსტიტუტმა (UNICRI) ერთობლივად წამოიწყო ინიციატივა „ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების მხარდაჭერა აქტივების დაბრუნების დასაჩქარებლად“ – ამბიციური პროექტი, რომელიც მაღალტექნოლოგიურ სფეროში სომხეთის, აზერბაიჯანის, საქართველოს, მოლდოვასა და უკრაინის წამყვან უწყებებს შორის სამუშაო ურთიერთობების გაძლიერებას ისახავს მიზნად. პროექტის მთავარი მიზანია, გაზარდოს ბენეფიციარი ქვეყნების შესაძლებლობები, რათა მათ ეფექტურად ადევნოს თვალყური, დააყადოს და განახორციელოს ორგანიზებულ დანაშაულთან დაკავშირებული აქტივების კონფისკაცია და უზრუნველყოს ექსპერტული რეკომენდაციები კრიმინალებისთვის დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ჩამორთმევის მორალური აუცილებლობის შესახებ. UNICRI ევროკავშირის ისევე, როგორც აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების ეროვნულ ხელისუფლებას, მხარდაჭერისა და რჩევისთვის მადლობას უხდის.

ძირითადი კვლევა და ამ ანგარიშის სამუშაო ვერსია მოამზადეს ეთან მარტენსმა, ჯულია ტრავერსონმა და სამართლის უფროსმა ოფიცერმა ჯეიმს შოუმ (UNICRI-ის აქტივების დაბრუნების პროგრამის ხელმძღვანელი), ხოლო დამატებითი რედაქტირების ავტორია იასმინ ჩენუხი. განსაკუთრებული მადლობა UNICRI-ის კომუნიკაციების განყოფილებას, განსაკუთრებით, მარიანა ფასიოს გრაფიკული დიზაინისთვის და მარინა მაზინის – მისი საბოლოო რედაქტირებისთვის.

წინასიტყვაობა

Leif Villadsen
Director A.I. UNICRI

აქტივების დაბრუნება ტრანსფორმაციული ცვლილების პროცესშია, რაც იმის უზრუნველყოფის აუცილებლობით არის გამოწვეული, რომ დანაშაული დაუსჯელი არ დარჩეს და სამართლიანობამ აუცილებლად იზეიმოს. მოცემულ ანგარიშში დეტალურად არის განხილული სხვადასხვა მექანიზმები, რომელთა გამოყენება სახელმწიფოებს განვითარების ხელშეწყობისთვის და უკანონო გზით შეძენილი აქტივების კონფისკაციის დასაჩქარებლად შეუძლიათ, რაც ორგანიზებულ დანაშაულთან და კორუფციასთან ბრძოლით აქტივების დაბრუნების მნიშვნელობაზე მიუთითებს.

აქტივების დაბრუნება მხოლოდ სამართლებრივი ქმედება არ არის. ეს მორალური და ეკონომიკური აუცილებლობაა. კრიმინალური სუბიექტებისა თუ კორუმპირებული მოხელეების მიერ მოპარული აქტივების სწრაფად და ეფექტურად დაბრუნებას შორსმიმავალი შედეგები აქვს. ის დამნაშავეებს ართმევს უკანონო გზით მიღებულ სარგებელს, ზღუდავს მათ უკანონო ქმედებებს, ხოლო კანონიერ მფლობელებს, რომელსაც ხშირად სახელმწიფო წარმოადგენს, კუთვნილ რესურსებს უბრუნებს. ამით ის აძლიერებს კანონის უზენაესობას, ხელს უწყობს გამჭვირვალობას და მართლმსაჯულების სისტემის მიმართ საზოგადოების ნდობას აძლიერებს.

აქტივების დაბრუნების დროს წამყვანმა ქვეყნებმა ინოვაციური და სანდო მიდგომა გამოავლინა, რაც სხვებისთვის ნიმუშად გამოდგება. გაერთიანებული სამეფო და შვედეთის შტატები უკვე დიდი ხანია, რაც ორგანიზებულ დანაშაულთან გასამკლავებლად აქტივების სამოქალაქო კონფისკაციისა და სხვა არასისხლისსამართლებრივი მეთოდების გამოყენებაში მოწინავე პოზიციას იკავებს. ირლანდიის საგადასახადო და სოციალური დაცვის ინსტიტუტების ერთობლივი ძალისხმევა უწყებათაშორისი კოორდინირებული მოქმედების სიძლიერის კარგ მაგალითს წარმოადგენს. გაფართოებულ კონფისკაციასა და საკუთრების კონფისკაციაზე იტალიის ორიენტაცია აქტივების დაბრუნების ეფექტური სტრატეგიების მასშტაბურობასა და სიღრმეს უსვამს ხაზს.

გაეროს UNCAC და UNTOC კონვენციები ამ ძალისხმევისთვის ისეთ საიმედო ჩარჩოს გვთავაზობს, რომელიც ასეთი მექანიზმების მიღებას უჭერს მხარს და გლობალურ თანამშრომლობას ახალისებს. წარმატების ისტორიები ისეთი ქვეყნებიდან, როგორებიცაა პერუ და კოლუმბიაა, რომლებმაც აღნიშნული პრაქტიკა დანერგეს, კიდევ ერთხელ აჩვენებს მნიშვნელოვანი ზემოქმედების პოტენციალს.

UNICRI-ის მყარად აქვს გადაწყვეტილი, რომ იმ საკონსულტაციო სერვისების, ტექნიკური ექსპერტიზისა და სასწავლო პროგრამების საშუალებით, რომლებიც სამართლებრივი რეფორმების ხელშეწყობისა და შესაძლებლობების გაზრდის მიზნით შეიქმნა, ამ პრაქტიკის მიღებას დაუჭიროს მხარი. თავისი უნიკალური პოზიციისა და ფართო გამოცდილების გამოყენებით UNICRI ქვეყნებს აუცილებელი სამართლებრივი არქიტექტურისა და აქტივების დაბრუნების ეფექტური ღონისძიებების განხორციელებაში ეხმარება.

რამდენადაც ჩვენ ტრანსნაციონალური დანაშაულისა და კორუფციის მზარდ გამოწვევებთან დაპირისპირება კვლავაც გვიწევს, ამ ანგარიშში წარმოდგენილი იდეები მოქმედებისკენ მოწოდებას წარმოადგენს. ყველა სახელმწიფო ვალდებულია, დანერგოს აღნიშნული პრაქტიკა, რაც იმას უზრუნველყოფს, რომ ჩვენ არამხოლოდ სამართლიანობის მოწინავე პრინციპებს დავიცავთ, არამედ უფრო სამართლიანი და უსაფრთხო სამყაროსკენაც გავკვალავთ გზას, შევიტანთ რა მნიშვნელოვან წვლილს გაეროს 2030 წლის დღის წესრიგსა და მისი მე-16 მიზნის მიღწევაში, რაც მშვიდობას, სამართლიანობასა და ძლიერ ინსტიტუტებს გულისხმობს.

ლეიფ ვილადსენი
დირექტორი ა.ი.
UNICRI

აკრონიმები და აბრევიატურები

CAB	კრიმინალური გზით მითვისებული აქტივების ბიურო
CAFRA	კანონი სამოქალაქო აქტივების ჩამორთმევის რეფორმის შესახებ
CARIN	კამდენის აქტივების დაბრუნების უწყებათაშორისი ქსელი
CBP	საბაჟო და საზღვრის დაცვა
DHS	ეროვნული უსაფრთხოების დეპარტამენტი
ECA	კანონი ეკონომიკური დანაშაულის შესახებ
EGP	ეგვიპტური ფუნტი
EU	ევროკავშირი
EUR	ევრო
FATF	ფინანსურ ქმედებათა სპეციალური ჯგუფი
FIU	ფინანსური დაზვერვის განყოფილება
FRISCO	რეაბილიტაციის, სოციალური ინვერსიისა და ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის ფონდი
GBP	ბრიტანული ფუნტი
ICE	საიმიგრაციო და საბაჟო სამსახური
IFF	უკანონო ფინანსური ნაკადები
MLA	სამართლებრივი ურთიერთდახმარება
NCA	დანაშაულთან ბრძოლის ეროვნული სააგენტო
NCB	გამამტყუნებელი განაჩენის გარეშე
OECD	ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია
OSINT	ღია კოდის მქონე სადაზვერვო მონაცემები
PEP	პოლიტიკურად აქტიური პიროვნება
RUA	დაუსაბუთებელი აქტივების აღიარება
SAE	Sociedad de Activos Especiales
SWBO	სოციალური დაცვის ბიუროს თანამშრომლები
UAH	უკრაინული გრივნა
UK	გაერთიანებული სამეფო
UNCAC	გაეროს კონვენცია კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ
UNICRI	გაეროს რეგიონთაშორისი დანაშაულისა და მართლმსაჯულების კვლევითი ინსტიტუტი
UNTOC	გაეროს კონვენცია ტრანსნაციონალურ ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის შესახებ
US	ამერიკის შეერთებული შტატები
USD	აშშ-ის დოლარი
USSS	აშშ-ის საიდუმლო სამსახური
UWO	ბრძანება დაუსაბუთებელი გამდიდრების შესახებ

სარჩევი

აკრონიმები და აბრევიატურები	6
მადლიერების გამოხატვა	6
1. შესავალი.....	8
1.1 უკანონო ფინანსური ნაკადების განმარტება და გავლენა (IFF)	11
1.2 აქტივების დაბრუნების პროცესი	12
2. კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის გაეროს კონვენცია და ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის გაეროს კონვენცია - ქონების დაბრუნებასთან დაკავშირებული დებულებები	14
3. კონფისკაციის დაჩქარებული მექანიზმები.....	20
3.1. In Rem კონფისკაცია (სამოქალაქო კონფისკაცია) – გლობალური ტენდენცია	21
3.2. ადმინისტრაციული კონფისკაცია ან უარყოფა	29
3.3. ბრძანებები დაუსაბუთებელი გამდიდრების შესახებ (UWO)	33
3.4. საგადასახადო სამართალწარმოება	37
3.5. აქტივების დაბრუნებისა და სოციალური დაცვის პროგრამები	39
3.6. საპროცესო შეთანხმებები, მორიგება ან მოლაპარაკების გზით მიღწეული სხვა შეთანხმებები	41
3.7. გაფართოებული კონფისკაცია	44
3.8. ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაცია (ექვივალენტური ღირებულების კონფისკაცია)	46
3.9. უნიკალური ქონების კონფისკაცია	48
4. მესამე მხარეთა უდანაშაულობის მოსაზრებები („კეთილსინდისიერი ბენეფიციარები“)	51
5. დასკვნა	55
ბიბლიოგრაფია	56

1.

შესავალი

უკანონო გზით მიღვისებული აქტივების დაყადაღება, ჩამორთმევა და დაბრუნება ორგანიზებულ დანაშაულთან და კორუფციასთან ბრძოლაში ხელშესახები ეფექტის მისაღწევად როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო დონეზე მნიშვნელოვანი მექანიზმია. ფრაზა „გაჰყევი ფულს“ უბრალოდ კლიშე კი აღარ არის, არამედ სულისკვეთებაა, რომელიც ახლა ხშირად მიიჩნევა, რომ უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე კონკრეტული პირის ან ჯგუფის წინააღმდეგ სისხლისსამართლებრივი გადაწყვეტილების გამოტანა. აქტივების დაბრუნების სპეციალისტების აზრით, მრავალი სახის კრიმინალური საქმიანობიდან ფინანსური სტიმულის მოხსნა ყველაზე ეფექტური გზაა უკანონო ბიზნესის, კორუფციის და სხვა უკანონო ფინანსური ნაკადების (IFFs) წინააღმდეგ საბრძოლველად. მაგალითად, ეს ისეთ აქტივობებს მოიცავს, როგორიცაა ნარკოტიკებით ვაჭრობა, ადამიანებით ვაჭრობა, იარაღით ვაჭრობა, ფულის გაყალბება და გათეთრება ისევე, როგორც უფრო იშვიათად ნახსენები (მაგრამ სულ უფრო აქტუალური) გადასახადებისგან თავის არიდება და ანგარიშ-ფაქტურების გაყალბება საერთაშორისო ვაჭრობაში.¹

ეროვნულ და გლობალურ ბაზრებზე IFF-ის გავლენის ზრდასთან ერთად უწყებები იძულებული გახდა, უკანონო საქმიანობის აღკვეთის ფუნდამენტური მიდგომები ახლებურად განეაზრებინა. სამართალდამცავი და სადაზვერვო უწყებები სულ უფრო მეტად აცნობიერებს, რომ ეფექტური შემთხვევითი ქმედება მხოლოდ სისხლის სამართლის გადაწყვეტილებებს კი არ უნდა ეფუძნებოდეს, არამედ ასევე მრავალი დანაშაულებრივი ქმედების ჭეშმარიტ სამიზნეზე – მოგების მიღებაზე – უნდა იყოს ორიენტირებული. ისტორიულად, დამნაშავეებისთვის უკანონოდ შეძენილი აქტივების ჩამორთმევის ძირითადი მეთოდი „განაჩენის შემდგომ კონფისკაციაზე“ იყო ფოკუსირებული, თუმცა ასეთი გამამტყუნებელი გადაწყვეტილებების მიღებას ხშირად წლები სჭირდება.² ნარკოტიკებით საერთაშორისო ვაჭრობის სწრაფ ზრდასთან ერთად გაეროს 1988 წლის კონვენცია ნარკოტიკული საშუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ (ვენის კონვენცია) მიზნად ისახავს, ჩამოაყალიბოს „განაჩენის შემდგომი კონფისკაციის“ ჩარჩო, რათა „უკანონო ბრუნვაში ჩართულ პირებს დანაშაულებრივი საქმიანობის შედეგად მიღებული შემოსავალი ჩამოერთვას და ამით მათ ამგვარი ქმედების მთავარი სტიმული მოუსპონ“.³ კონვენცია მიზნად ისახავდა „პრობლემის ძირეული მიზეზის აღმოფხვრას“, „მიღებული უზარმაზარი მოგების“ ჩათვლით.⁴ სამართლებრივი კონფისკაციის განვითარებასთან ერთად, რაც ორგანიზებული დანაშაულისა და ნარკოტიკებით ვაჭრობის ზრდამ განაპირობა, კრიმინალები უფრო დახელოვნდნენ თავიანთი შემოსავლების დამალვაში, რისთვისაც რთულ, იურისდიქციათაშორის საბანკო მეთოდებს იყენებენ.

გაეროს კონვენციამ ტრანსნაციონალურ ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის შესახებ (CTOC) კონფისკაციის კონცეფცია კიდევ უფრო განავრცო და სახელმწიფოებს მოუწოდა, „განიხილოს იმის შესაძლებლობა, რომ დანაშაულის ჩამდენ პირს, სავარაუდოდ, დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების და კონფისკაციას დაქვემდებარებული სხვა ქონების კანონიერი წარმომავლობის დასაბუთება მოეთხოვოს“.⁵ „განაჩენის

შემდგომი კონფისკაციის“ მზარდი მხარდაჭერით ქვეყნები ცდილობდნენ, დანაშაულებრივი გზით მიღებული აქტივების დაბრუნების შესაძლებლობები გაეზარდათ. 2003 წელს გაეროს კონვენციამ კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ (UNCAC) განსაზღვრა „გამამტყუნებელი განაჩენის გარეშე კონფისკაციის მართებულობა (NCC)“, რომელიც განსაზღვრავს საერთაშორისო ასპარეზზე ქონების ჩამორთმევის დაშვების მნიშვნელობას „სისხლისსამართლებრივი გამამტყუნებელი განაჩენის გარეშე იმ შემთხვევებში, როდესაც დამნაშავის სისხლისსამართლებრივი დევნა შეუძლებელია მისი გარდაცვალების, გაქცევის, არყოფნის ან სხვა მსგავს შემთხვევებში“.⁶ ეროვნულ დონეზე გამამტყუნებელი განაჩენის გარეშე კონფისკაციამ⁷ უკვე მოიპოვა პოპულარობა ისეთ ქვეყნებში, როგორიცაა შეერთებული შტატები, ანტიგუა და ბარბუდა და გაერთიანებული სამეფო.

საერთაშორისო, რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე NCB-ის კონფისკაციის მექანიზმების სტიმულირების დასაბუთების მხარდაჭერისა და ისეთი უკანონო ფინანსური ნაკადების დამანგრეველი ზემოქმედების მზარდი აღიარების მიუხედავად, როგორიცაა აუცილებელი ინფრასტრუქტურულიდან და სხვა საზოგადოებრივი სერვისებიდან სახელმწიფო აქტივების ჩამოშორება, ბევრი იურისდიქცია არ ჩქარობდა უკანონო გზით შეძენილი აქტივების ჩამორთმევის ეფექტური მეთოდების გამოყენებას. ამის გათვალისწინებით, გაეროს რეგიონთაშორისი დანაშაულისა და მართლმსაჯულების კვლევითმა ინსტიტუტმა (UNICRI) ჩაატარა აღნიშნული კვლევა – „უკანონო გზით შეძენილი აქტივების დაკავების დაჩქარების მოწინავე მეთოდები, რათა როგორც პოლიტიკოსებს, ასევე პრაქტიკოსებს დაეხმაროს ამგვარი მეთოდების შემოღებასა და განხორციელებაში, რათა ფულს არამხოლოდ თვალს ადევნებდნენ, არამედ მისი ეფექტური დაკავებაც შეეძლოთ.

ამ ანგარიშში გამოყენებული ინფორმაცია არამხოლოდ საკაბინეტო კვლევების საშუალებით შეგროვდა, არამედ აქტივების დაბრუნების პრაქტიკოსების, ოპერატიული მუშაკების და ისეთ განსხვავებულ სფეროებში მოღვაწე პოლიტიკოსების გამოხმაურების საფუძველზე, როგორებიცაა გამამტყუნებელი განაჩენის გარეშე კონფისკაცია, უსაფუძვლო გამდიდრება, საპროცესო შეთანხმება (მორიგება), გაფართოებული კონფისკაცია, ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაცია და უკანონო ფინანსური ნაკადების ზოგადი სფერო.

1.1 უკანონო ფინანსური ნაკადების განმარტება და გავლენა (IFF)

იმის მიუხედავად, რომ „უკანონო ფინანსური ნაკადების“ ტერმინის უნივერსალური განმარტება არ არსებობს, კონცეფცია პირველად 1990-იან წლებში გაჩნდა და ის კაპიტალის გადინებას აღნიშნავდა. მას შემდეგ ტერმინის მნიშვნელობა გაფართოვდა და აქტივობებისა და ქცევების ფართო სპექტრს მოიცავს, რომლებიც თავისი არსით რთული და მრავალმხრივია.⁸ ტერმინი IFF, ჩვეულებრივ, უკანონო ქმედებებთან დაკავშირებული აქტივების ტრანსსასაზღვრო გადაადგილებას ან, უფრო კონკრეტულად, ისეთ ფულსა და სხვა აქტივებს აღნიშნავს, რომლებიც უკანონო გზითაა შეძენილი.⁹

ეს აქტივები შეიძლება ისეთი ქმედებების შედეგად წარმოიქმნას, როგორიცაა კორუფცია, უკანონო ვაჭრობა ან სხვა სერიოზული დანაშაული, მათ შორის, მაგრამ არამხოლოდ ადამიანებით და ნარკოტიკებით ვაჭრობა, კონტრაბანდა, ფალსიფიკაცია, რეკეტი და ტერორიზმის დაფინანსება.¹⁰ კორუფციისა და უკანონო ქმედებების შედეგად კაპიტალის დაკარგვას განვითარებისა და ძირითადი საზოგადოებრივი საჭიროებებისთვის დამღუპველი შედეგები მოაქვს და ადამიანებსა და პოლიტიკურ ინსტიტუტებს შორის ნდობის დეფიციტს ზრდის ისევე, როგორც კანონის უზენაესობისადმი ნდობას აკნინებს.

ასეთი მოპარული ფულადი სახსრები საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურის, საბაზისო ჯანდაცვისა და განათლების სისტემების დეგრადაციას იწვევს, რაც, სხვა დანარჩენს შორის, ნაკლებ კლინიკებს, საავადმყოფოებს, სკოლებს და ნაკლებ მასწავლებლებს, ექთნებსა და ექიმებს ნიშნავს.¹¹

უკანონო გზით შეძენილი აქტივები ხშირად ფინანსური ინსტიტუტების გავლით გადარიცხვის რთულ პროცესს გადის როგორც ეროვნულ საზღვრებში, ასევე მათ ფარგლებს გარეთ, რაც მიზნად მათი მიგნებისა და დაბრუნების გართულებას ისახავს. ქვეყნების უმეტესობას ასეთი აქტივების ეფექტური მიგნებისა და დაბრუნებისთვის საოპერაციო და ადამიანური რესურსები არ ჰყოფნის. უფრო მეტიც, ქვეყნების უმეტესობაში უკანონო გზით შეძენილი აქტივების მიგნების სფეროში სამართლებრივ-ფინანსური მომზადება სულ რამდენიმე პროკურორს აქვს გავლილი (თუკი ასეთები საერთოდ არსებობენ), ხოლო სამართალდამცავი ორგანოები აქტივების მიგნების შესაძლებლობების ზრდას, ტრადიციულად, ძალიან მცირე რესურსს უთმობდნენ. ამის ნაცვლად ისინი საქმიანობას ტრადიციული პარადიგმის ფარგლებში აგრძელებენ და ყურადღებას მხოლოდ დანაშაულებრივ საქმიანობაში ჩართული პირების დანაშაულის დადგენაზე ამახვილებენ.

ძლიერმა სამართლებრივმა მექანიზმებმა და ადეკვატურმა ბიუჯეტმა, რომელიც გამომძიებლებსა და პროკურორებს (ხშირად სასამართლო ფინანსური ანალიტიკოსების მხარდაჭერით) საშუალებას მისცემს, თვალყური ადევნონ, დააყადაღონ, ჩამოართვან და

დააბრუნონ აქტივები, შეიძლება არსებითად იმოქმედოს ქვეყნის უნარზე, ებრძოლოს ორგანიზებულ დანაშაულს და უკანონო ფინანსურ ნაკადებს. უკანონო გზით შეძენილი აქტივების ტრანსსასაზღვრო ნაკადთან დაკავშირებულ შემთხვევებში სხვაობამ, რომელიც უცხოური იურისდიქციების მიერ მტკიცებულებათა და პროცედურულ სტანდარტებშია დაწესებული, შეიძლება დამატებითი დაბრკოლებები შექმნას – ის, რაც X ქვეყანაში ადეკვატურ მტკიცებულებად ითვლება, შესაძლოა Y ქვეყანაში საკმარისი არ აღმოჩნდეს.

გაყინული და დაბრუნებული აქტივების შესახებ ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) მიერ 2010-2012 წლებში ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ კორუფციასთან დაკავშირებული დაახლოებით 1,4 მილიარდი აშშ დოლარის აქტივები იყო გაყინული, როდესაც ამ თანხის 11%-ზე ნაკლები (მხოლოდ 147 მილიონი აშშ დოლარი) დაბრუნდა ფაქტობრივად თავის ქვეყნებში. აქტივების დაბრუნების ასეთ ზომიერ მაჩვენებლებზე საპასუხოდ ბევრმა ქვეყანამ შემოიღო სამართლებრივი მექანიზმები, რათა დაეხმაროს სამართალდამცავ ორგანოებსა და პროკურატურას უკანონო გზით შეძენილი აქტივების უფრო ეფექტურად დაყადაღებასა და კონფისკაციაში ისევე, როგორც IFF-ების პრობლემის გადაწყვეტაში როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო დონეზე.

1.2 აქტივების დაბრუნების პროცესი

აქტივების დაბრუნების შესახებ ჩატარებული კვლევა აჩვენებს, რომ სამართალდამცავი უწყებებისა (მათ შორის პროკურორები) და სასამართლო ორგანოების თანამშრომლები უკანონო გზით შეძენილი აქტივების დაყადაღების, კონფისკაციისა და დაბრუნებისთვის სხვადასხვა მექანიზმს იყენებენ. ეს მექანიზმები სცილდება იმ ტრადიციულ კონცეფციას, როდესაც აქტივების დასაბრუნებლად მხოლოდ სისხლისსამართლებრივ განაჩენს ეყრდნობიან და ელოდებიან. ქვეყნებმა უკანონოდ შეძენილი აქტივების დაყადაღებისა და კონფისკაციისთვის ისეთი დაჩქარებული ინსტრუმენტები შექმნა, როგორიცაა სამოქალაქო კონფისკაცია, საპროცესო შეთანხმება (სისხლის სამართლის საქმეებზე მორიგება ან მოლაპარაკების გზით დარეგულირება), გაფართოებული კონფისკაცია და ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაცია, ამავდროულად კი გაზარდეს საგადასახადო და საბაჟო ორგანოების უფლებამოსილებები. იმის მიუხედავად, რომ ფუნდამენტური სამართლებრივი პროცესი თითოეულ შემთხვევაში (და იურისდიქციიდან გამომდინარე) განსხვავებულია, მოპარული აქტივების დაბრუნების სასიცოცხლო ციკლი იგივე რჩება.

ხშირად პროცესში დაზვერვის ოფიცრებისა და ანალიტიკოსების ჩართვა მოპარული აქტივების დასაბრუნებლად პირველ ნაბიჯს წარმოადგენს. ამ ფაზის განმავლობაში ოფიციალური პირები აგროვებენ მტკიცებულებებს, აანალიზებენ ხელის მოსაჭიდებელ

ფაქტებს და იმ ფულის ნაკადსა და ქონებას აკვირდებიან, რომელიც, სავარაუდოდ, დანაშაულებრივი საქმიანობის შედეგია. ეს შეიძლება მოიცავდეს ღია კოდის მქონე სადაზვერვო მონაცემებისა (OSINT) და სამთავრობო მონაცემთა ბაზების შემოწმებას, რომელთა შორისაცაა სატრანსპორტო საშუალებების რეესტრები, მიწის კადასტრები, საბანკო ინფორმაცია, საგადასახადო და საბაჟო მონაცემთა ბაზები, რომლებსაც შესაბამისი სამთავრობო უწყებები აწარმოებს.

საჭიროებიდან და ხელმისაწვდომი (თუმცა შეზღუდული) რესურსებიდან გამომდინარე, სპეციალური საგამომიებო მეთოდების გამოყენებაც შეიძლება. ინტერვენციის დონიდან გამომდინარე (მაგ., ელექტრონული თვალთვალი, ჩხრეკისა და ქონების ჩამორთმევის ორდერები, საბანკო ანგარიშის მონიტორინგის ბრძანებები და ა.შ.), ეს მეთოდები ხშირად უფროსი პროკურორის, მოსამართლის ან ორივეს ნებართვას მოითხოვს.

სანამ ოფიციალური პირები უკანონო გზით შეძენილ აქტივებთან დაკავშირებულ პოტენციურ შემთხვევებს იძიებენ, შეიძლება საჭირო გახდეს ასეთი აქტივების დაცვა მათი გადაადგილების, განადგურების ან გაუჩინარების თავიდან ასაცილებლად ან ასეთი რისკების შესარბილებლად. ამის გათვალისწინებით, შესაძლებელია ბრძანებების გაცემა ასეთი აქტივების გაყინვის ან ჩამორთმევის შესახებ.

IFF-ების და უკანონო გზით შეძენილი სხვა აქტივების ბუნებიდან და, ასევე, დანაშაულებრივი ორგანიზაციების მიერ უცხოურ იურისდიქციებში აქტივების დამალვის ზოგადი ტაქტიკიდან გამომდინარე, საერთაშორისო თანამშრომლობა სამართლებრივი ურთიერთდახმარების (MLA) საფუძველზე (როგორიცაა ამ უცხოურ იურისდიქციაში ასეთი აქტივების გაყინვის ან ჩამორთმევის ბრძანების მიღება) სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია. ამის მიუხედავად, აქტივების დაბრუნების პროცესში ის კვლავ ნაკლებად გამოიყენება. ზოგიერთ შემთხვევაში საერთაშორისო სამუშაო ჯგუფები შეიქმნა, რომლებმაც უკანონო გზით შეძენილი აქტივების მნიშვნელოვანი ოდენობის დაკავებასა და ქვეყნებს შორის განაწილებაში მაღალი პროდუქტიულობა დაამტკიცა.

აქტივების კონფისკაციამდე ფულის გათეთრებაში ან სხვა IFF საქმიანობაში ეჭვმიტანილი პირების შესახებ მტკიცებულებების შესაგროვებლად, შესაძლოა, დამატებითი საერთაშორისო თანამშრომლობა გახდეს საჭირო. პერსონალური და კრიმინალური კავშირების გამოვლენის ფართო მასშტაბმა შეიძლება დამატებითი აქტივების იდენტიფიცირება გახადოს შესაძლებელი, მათ შორის, ისეთი სუბიექტების გამოაშკარავება, როგორიცაა ყალბი კომპანიები. ამ კონტექსტში ისეთი არსებული ოფიციალური საერთაშორისო ქსელების გამოყენება, როგორიც არის Egmont Group-ის ფინანსური დაზვერვის ერთეულები, ან ისეთი არაოფიციალური ქსელების, როგორიცაა კამდენის აქტივების დაბრუნების უწყებათაშორისი კავშირი (CARIN), ფასდაუდებელი აღმოჩნდა საერთაშორისო თანამშრომლობის ხელშეწყობისთვის.

2.

კორუფციის წინააღმდეგ
ბრძოლის გაეროს
კონვენცია და
ტრანსნაციონალური
ორგანიზებული
დანაშაულის წინააღმდეგ
ბრძოლის გაეროს
კონვენცია - ქონების
დაბრუნებასთან
დაკავშირებული
დებულებები

დამნაშავეების დევნისა და უკანონოდ შეძენილი აქტივების დასაბრუნებლად მრავალფეროვანი სამართლებრივი ინსტრუმენტების ჩამოყალიბება აუცილებელია როგორც კორუფციასთან, ასევე ორგანიზებულ დანაშაულთან საბრძოლველად. ასეთი ზომები არამხოლოდ დანაშაულებრივი ქცევის ფინანსურ მოტივებს აღმოფხვრის, არამედ დამნაშავეებს უკანონო გზით მიღებულ მოგებასაც ართმევს. კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ გაეროს კონვენციამ (UNCAC) წარმოადგინა მისაღები ზომების ფართო სპექტრი, რომლებიც სახელმწიფოებმა კორუფციასთან დაკავშირებული აქტივების ჩამორთმევის მიზნით უნდა განახორციელონ, ზოგიერთ შემთხვევაში კი ვალდებულია, გაატარონ.

უკანონო გზით შეძენილი აქტივების დაბრუნებასთან დაკავშირებული UNCAC-ის ძირითადი დებულებები 51-59 მუხლებშია მოცემული. მაგალითად, ეს მოიცავს უკანონო გზით შეძენილი აქტივების ნამდვილი ან ბენეფიციარი მფლობელების იდენტიფიცირების ვალდებულებას (მუხლი 52, პუნქტი 1),¹² საჯარო მოხელეებისთვის ფინანსური ინფორმაციის გამჟღავნების ეფექტური სისტემის შექმნის ვალდებულებას (მუხლი 52, პუნქტი 5),¹³ კონფისკაციის შესახებ უცხოურ იურისდიქციებში გამოცემული ბრძანებების აღიარებისა და აღსრულების ვალდებულებას, მათ შორის, სადაც შესაძლებელია, კონფისკაციის შესახებ ისეთი ბრძანებების, რომლებიც სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილ გამამტყუნებელ განაჩენს არ ეფუძნება (მუხლი 54, პუნქტი 1(ა) და 1(გ))¹⁴ და (რასაკვირველია) დაზარალებული იურისდიქციისთვის ჩამორთმეული ქონების დაბრუნების ვალდებულებას (მუხლი 57).¹⁵ აღნიშნულის მიუხედავად, საერთაშორისო თანამშრომლობის ხელშეწყობისა და სტიმულირების მიზნით (მუხლი 57, პუნქტი 5), UNCAC კონკრეტულ შემთხვევაში (სადაც ეს სარგებლის მომტანია) ორ სახელმწიფოს შორის ზოგიერთი აქტივის ერთობლივი გამოყენების შესახებ შეთანხმებების გაფორმებას არ კრძალავს.¹⁶

ანალოგიურად, ტრანსნაციონალურ ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის გაეროს კონვენციის (UNTOC) მე-12 მუხლის თანახმად:

წევრი სახელმწიფოები თავიანთ შიდა საკანონმდებლო სისტემებში მაქსიმალურად იღებს ისეთ ზომებს, რომლებიც შეიძლება საჭირო გახდეს შემდეგი ქონების კონფისკაციისთვის: (ა) დანაშაულიდან მიღებული შემოსავლების, რომლებიც მიღებულია ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულებიდან, ან იმ ქონების, რომლის ღირებულებაც ამ შემოსავლის ღირებულებას შეესაბამება; (ბ) ქონების, აღჭურვილობის ან სხვა საშუალებების, რომლებიც ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების ჩადენის დროს გამოიყენება (პარ. 1).

მე-12 მუხლის მე-2 და მე-5 პარაგრაფები სახელმწიფოებისგან იმასაც მოითხოვს, რომ მსგავსი ზომები უკანონოდ შეძენილი აქტივებისა და მათგან მიღებული ნებისმიერი შემოსავლის გაყინვისა და ჩამორთმევისთვისაც მიიღოს.

შესაძლოა, აქტივების დაბრუნების თანამედროვე მეთოდების თვალსაზრისით, მე-12 მუხლის დებულებებს შორის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან დებულებას მე-7 პარაგრაფი შეიცავდეს:

მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლია, განიხილოს მოთხოვნის შესაძლებლობა, რომ სამართალდამრღვემმა იმ შემოსავლებისა თუ სხვა ქონების კანონიერი წარმომავლობა დაასაბუთოს, რომელიც, სავარაუდოდ, დანაშაულებრივი გზითაა მიღებული და კონფისკაციას ექვემდებარება იმდენად, რამდენადაც ამგვარი მოთხოვნა მონაწილე სახელმწიფოთა შიდა კანონმდებლობის პრინციპებსა და სასამართლო თუ სხვა სახის წარმოების ხასიათს შეესაბამება.

ეს დებულება, რომელიც მრავალ სახელმწიფოში არასაკმარისად გამოიყენება, სახელმწიფოებისგან სულაც არ მოითხოვს მტკიცების ტვირთის გადატანას ქონების ჩამორთმევის შესახებ ისეთ საქმეებში, რომლებიც კონფისკაციას არ ეფუძნება. სახელმწიფოებს შეუძლია და უნდა მოსთხოვოს კიდევ პროკურორებს (როგორც სისხლის სამართლის, ისე სამოქალაქო სამართალწარმოების დროს), მინიმალური ვალდებულების შესრულება, რათა აჩვენოს, რომ დაყადაღებასა და კონფისკაციას დაქვემდებარებული აქტივები, დიდი ალბათობით, რაიმე სახის დანაშაულთან არის დაკავშირებული. ეს სტანდარტი იმ იურისდიქციათა უმეტესობაშია დანერგილი, რომლებმაც სამოქალაქო კონფისკაციის პროცედურა მიიღო. ამ მოთხოვნის დაკმაყოფილების შემდეგ მტკიცების ტვირთი გადადის ნებისმიერ პირზე, რომელსაც სადაო ქონებაზე საკუთრების უფლების პრეტენზია გააჩნია, როდესაც მათ იმის დამტკიცება მოეთხოვებათ, რომ აქტივები კანონიერად და კეთილსინდისიერად შეიძინეს.

მნიშვნელოვანია, აღინიშნოს, რომ მე-12 მუხლის მე-7 პარაგრაფი სახელმწიფოებს იმას არ ავალდებულებს, რომ სისხლისსამართლებრივ წარმოებაში ფიზიკურ პირებს თავიანთი აქტივების კანონიერი წარმომავლობის დასაბუთება მოსთხოვოს. როგორც მსოფლიოს მრავალი იურისდიქციის გამოცდილებამ აჩვენა, ფიზიკური პირებისგან აქტივების კანონიერი წარმომავლობის დადასტურების მოთხოვნა (მას შემდეგ, რაც სახელმწიფო მტკიცების ვალდებულებას შეასრულებს) ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი წარმოებისგან სრულიად დამოუკიდებლად სამოქალაქო სამართალწარმოებაშიც შეიძლება.

გარდა ამისა, UNTOC-ის მე-12 მუხლის მე-8 პარაგრაფში ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ ადგილობრივი კანონმდებლობის არცერთი დებულება არ უნდა უკრძალავდეს იმ მესამე პირებს, რომლებმაც ასეთი ქონება შეიძინეს, სასამართლოსთვის იმის დამტკიცებას, რომ მათ ეს კეთილსინდისიერად გააკეთეს და ასეთ შემთხვევაში მათი აქტივები კონფისკაციას არ დაექვემდებარება. მაგალითად, ეს შეიძლება ეხებოდეს ადამიანს, რომელიც ნარკომოვაჭრეს სატრანსპორტო საშუალებისთვის ან ქონებისთვის სამართლიან საბაზრო ფასს უხდის და არანაირი საფუძველი არ გააჩნია, იეჭვოს, რომ გამყიდველი ნარკოტიკებით ვაჭრობაშია ჩართული. ბუნებრივია, ასეთ „კეთილსინდისიერებასთან“ დაკავშირებით კითხვები გაჩნდებოდა და უნდა გაჩენილიყო კიდევ, თუ ეს ადამიანი

სამართლიან საბაზრო ღირებულებას არ გადაიხდიდა ან ეცოდინებოდა, რომ გამყიდველი დანაშაულებრივ საქმიანობაში იყო ჩართული.

აქტივების დაბრუნების საკმაოდ მყარი სისტემის მიუხედავად, ფაქტობრივი პრაქტიკა რთული და ბუნდოვანია, ქვეყნების უმეტესობაში კი სტანდარტულ საქმიანობას ჯერ კიდევ არ წარმოადგენს. ეს სირთულე ხშირად უწყებათაშორისი კოორდინაციისა და თანამშრომლობის ნაკლებობიდან გამომდინარეობს. ზოგიერთ იურისდიქციაში პოლიცია შეიძლება უხალისოდ აღიარებდეს პროკურატურის დამსახურებას, ბანკებს (ძვირფასი კლიენტების დაკარგვის შიშით) შეიძლება არ სურდეს პოლიციასთან ან პროკურატურასთან თანამშრომლობა, ხოლო მოსამართლეებს – ბანკებისთვის ფულის გათეთრებაში ეჭვმიტანილი პირების ფინანსური დოკუმენტების გამჟღავნების ბრძანების მიცემა. ამის გარდა, ფინანსური დაზვერვის ქვედანაყოფების (ესაა სუბიექტები, რომლებიც იღებს ანგარიშებს საექვო ფინანსური ტრანზაქციების შესახებ) მიწოდებული ინფორმაცია შეიძლება სულაც არ იყოს იმ ფორმატში, რომელიც პოლიციის ან პროკურორებისთვის არის მისაღები (პრაქტიკულად გამოსაყენებელი). ზოგიერთ იურისდიქციაში ინსტიტუციონალურმა „გავლენისთვის ომებმა“ შეიძლება კორუფციის ან ორგანიზებული დანაშაულის მსხვილი შემთხვევების გამოსაძიებლად უწყებათაშორისი სამუშაო ჯგუფის შექმნას ხელი შეუშალოს. ამ პრობლემების გარდა, უკანონოდ შეძენილი აქტივების გაყინვის, ჩამორთმევის და კონფისკაციის საქმეებში ისევე, როგორც ჩამორთმევის ან კონფისკაციის შემთხვევაში მათი მართვის დროს, ადგილობრივმა კანონმდებლობამ შეიძლება მანდატების დუბლირება გამოიწვიოს.

ბუნებრივია, ზოგიერთ ზემოხსენებულ პრობლემას კიდევ უფრო მეტად იმ პირების სათანადო მომზადების ნაკლებობა ართულებს, რომლებსაც უკანონო გზით შეძენილი აქტივების ჩამორთმევა და კონფისკაცია როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო დონეზე ევალებათ. მრავალი საპოლიციო უწყება და პროკურატურა ხშირად ყურადღებას მხოლოდ სისხლის სამართლის დანაშაულში ეჭვმიტანილ პიროვნებაზე ამახვილებს და უბრალოდ არ გააჩნია უკანონო გზით შეძენილი აქტივების მიკვლევისა და მიგნებისთვის საჭირო ტექნიკური ცოდნა. ეს ნაკლი შესაბამისობაშია ვერტიკალური ინსტიტუციური პრიორიტეტულობის დეფიციტთან, რომელიც ასეთი ტექნიკური ცოდნის შეძენასა და გამოყენებას ითვალისწინებს.

დაბოლოს, იმის მიუხედავად, რომ თანამედროვე მეთოდები შეიძლება თითოეული ქვეყნის პრაქტიკოსებისთვის იყოს ხელმისაწვდომი, კანონმდებლებს (და მათ თანამშრომლებს) ჯერ კიდევ არ ესმით გარკვეული სამართლებრივი მექანიზმების (მაგ. სამოქალაქო კონფისკაციის) მნიშვნელობა და აუცილებლობა, რომელიც ისეთ ინსტიტუტებს, როგორიცაა პოლიცია, პროკურატურა და სასამართლო, სამუშაოს უფრო ეფექტურად განხორციელების საშუალებას მისცემს.¹⁷

აქტივების განაწილება

UNTOC-ის მე-14 მუხლი ტოვებს სივრცეს და განსაკუთრებულ ყურადღებას როგორც ინდივიდუალურ, ისე რეგულარულ საფუძველზე, აქტივების განაწილების შესახებ ხელშეკრულებების გაფორმებას აქცევს, რაც საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავებას (განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ქონების ჩამორთმევა კოორდინირებული სამართალდამცავი ოპერაციის ფარგლებში ხდება) უწყობს ხელს.¹⁹ დაბრუნებული აქტივების განაწილება შეიძლება ადგილობრივ დონეზეც მოხდეს. მაგალითად, გაერთიანებულ სამეფოში (დიდი ბრიტანეთი) აქტივებს ის სახელმწიფო ორგანოები ინაწილებს, რომლებმაც ხელი შეუწყო მათ დაბრუნებას მაშინ, როდესაც იტალიაში ხშირად აქტივები მრავალჯერადი სოციალური პროექტების რეალიზაციისთვის არასამთავრობო ორგანიზაციებს გადაეცემა.

ფინანსურ ქმედებათა სპეციალური ჯგუფის (FATF) რეკომენდაციები¹⁸

FATF 40 რეკომენდაცია კორუფციისა და ფულის გათეთრების წინააღმდეგ გლობალური ბრძოლის უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტს წარმოადგენს, რომელიც ყოვლისმომცველი ჩარჩოს განხორციელებისთვის ქვეყნებს სხვადასხვა სამართლებრივი და ოპერატიული სისტემებით უზრუნველყოფს.

რეკომენდაცია 4:

ქვეყნებმა უნდა განიხილოს ისეთი ზომების მიღება, რომლებიც ასეთი შემოსავლების ან ინსტრუმენტების კონფისკაციის საშუალებას გამამტყუნებელი განაჩენის გარეშე (კონფისკაცია გამამტყუნებელი განაჩენის გარეშე) უზრუნველყოფს ან დამნაშავეს მოთხოვს, იმ ქონების წარმოშობის კანონიერება დაასაბუთოს, რომელიც, სავარაუდოდ, კონფისკაციას ექვემდებარება იმდენად, რამდენადაც ასეთი მოთხოვნა ქვეყნის შიდა საკანონმდებლო პრინციპებს არ ეწინააღმდეგება.

რეკომენდაცია 38:

ქვეყნებს უნდა ჰქონდეს უფლებამოსილება, უცხო ქვეყნების იმ მოთხოვნის საპასუხოდ, რომელიც [უკანონო გზით შეძენილი აქტივების] იდენტიფიცირებას, გაყინვას, დაყადაღებას და კონფისკაციას ითვალისწინებს, სასწრაფო ქმედებები განახორციელოს. ეს უფლებამოსილება უნდა მოიცავდეს შესაძლებლობას, უპასუხოს მოთხოვნებს, რომლებიც გამამტყუნებელი განაჩენის გარეშე კონფისკაციას და მასთან დაკავშირებულ დროებით ზომებს ითვალისწინებს, იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც ეს მათი ადგილობრივი კანონმდებლობის ფუნდამენტურ პრინციპებს არ შეესაბამება.

38-ე რეკომენდაციის ინტერპრეტაცია:

გამამტყუნებელი განაჩენის გარეშე კონფისკაციის პროცედურებზე დაფუძნებული თანამშრომლობის მოთხოვნის კონტექსტში ქვეყნებს შეიძლება სულაც არ ჰქონდეს უფლებამოსილება, რომ ყველა ასეთი მოთხოვნის საფუძველზე იმოქმედოს, მაგრამ მათ ამის გაკეთება, სულ მცირე, იმ შემთხვევებში უნდა შეეძლოს, როდესაც დამნაშავე მიუწვდომელია ისეთი მიზეზების გამო, როგორიცაა სიკვდილი, გაქცევა, ადგილზე არყოფნა, ან როდესაც დამნაშავის ვინაობა უცნობია.

3.

დაჩქარებული
კონფისკაციის
მექანიზმები

3.1. *In Rem* კონფისკაცია (სამოქალაქო კონფისკაცია) – გლობალური ტენდენცია

აქტივების ჩამორთმევის კონტექსტში საერთაშორისო დონეზე უპირატესად რამდენიმე ფორმა გამოიყენება – სისხლის სამართლებრივი კონფისკაცია და სამოქალაქო, ანუ ადმინისტრაციული კონფისკაცია. საკმარისი მტკიცებულებების შეგროვების შემდეგ იწყება სასამართლო პროცესი, რომელიც ყველაზე ხშირად სისხლის სამართლის პროცესს წარმოადგენს. ტრადიციული პრაქტიკა, როგორც წესი, კონკრეტული პირის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრას მოიცავს, რასაც ამ პირის აქტივების დაყადაღების ან ჩამორთმევის შესახებ სისხლის სამართლის საქმეთა მოსამართლის ბრძანება ახლავს თან, თუმცა ეს ძალიან იშვიათია. იმის მიუხედავად, რომ სისხლის სამართლის სფეროში აქტივების დაყადაღებისა და კონფისკაციის დაჩქარების რამდენიმე გზა არსებობს, მათ შორის, მაგალითად, საპროცესო შეთანხმება ან მორიგება, ამ სფეროში შეიძლება დამატებითი მეთოდების (არ არის აუცილებელი, რომ ამდენადვე სწრაფი) გამოყენება, სულ მცირე, პროკურორებისა და სასამართლოების უფლებამოსილებების გასაზრდელად, რაც დანაშაულებრივ საქმიანობაში ჩართული პირების აქტივების დაყადაღებასა და კონფისკაციას ისახავს მიზნად. ეს შეიძლება მოიცავდეს „გაფართოებული კონფისკაციის“ და „ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაციის“ გამოყენებას, რომლებიც ამ ანგარიშში მოგვიანებით იქნება განხილული.

თუმცა, იურისდიქციები სულ უფრო ხშირად მიმართავენ და ახორციელებს *in rem* პროცედურებს, რომლებშიც აქტივები განიხილება როგორც „მოპასუხე“ (ასეთ დროს ყველას, ვისაც ამ აქტივებზე საკუთრების უფლების მოთხოვნა გონივრული საფუძვლით შეუძლია, მაგალითად, საკუთრების უფლების მფლობელს, პროცედურის შესახებ ეცნობება). ასეთ პროცედურაში სასამართლოს არ აქვს უფლება, ვინმე დამნაშავედ ცნოს ან თავისუფლება ჩამოართვას. გაიცემა აქტივების გაყინვის ან დაყადაღების ბრძანება და ერთადერთი მისაღები გადაწყვეტილება ისაა, არის თუ არა აქტივები კრიმინალურ საქმიანობასთან დაკავშირებული. ნამდვილი *in rem* პროცედურა სისხლის სამართლის პარალელური ან წინამორბედი საქმის არსებობაზე დამოკიდებული არ არის.

აქტივების დაბრუნების ზემოაღნიშნულ ფორმებს იგივე მიზნები და დასაბუთება აქვს, ანუ სახელმწიფოს მიერ უკანონო წარმოშობის აქტივების კონფისკაცია და დამნაშავეებისთვის დანაშაულებრივი ქმედების შედეგად მიღებული მოგების ჩამორთმევა. თეორიულად, ის დამნაშავეებს დანაშაულის ჩადენისგან აკავებს და ასევე კომპენსაციას უზდის მსხვერპლს, იქნება ეს ფიზიკური პირი თუ სახელმწიფო. ფუნდამენტური განსხვავება სისხლისსამართლებრივ საფუძველზე კონფისკაციასა და *in rem*, ანუ სამოქალაქო კონფისკაციას შორის არის აქტივების ჩამორთმევის პროცესი (ხშირად სიჩქარე). სისხლის სამართლის საფუძველზე კონფისკაციის მეთოდები სისხლისსამართლებრივ სამართალწარმოებასა და გამამტყუნებელ განაჩენს მოითხოვს, რასაც უმეტესწილად წლები სჭირდება მაშინ, როდესაც სამოქალაქო კონფისკაციის პროცედურა ხშირად ერთ

წელზე ნაკლებ ვადაში აქტივების სამუდამოდ ჩამორთმევის შესახებ გადაწყვეტილებით მთავრდება.

აღსანიშნავია, რომ *in rem* ანუ სამოქალაქო კონფისკაციის პროცედურაში მტკიცების ტვირთი კვლავ სახელმწიფოს ეკისრება, მაგრამ ხშირად უფრო დაბალ დონეზე. საერთო სამართლის ბევრ იურისდიქციაში სტანდარტი ხშირად ასეთია: „უფრო მეტად სავარაუდოა, ვიდრე არა“, რომ აქტივები დანაშაულის ამა თუ იმ ფორმასთან იქნება დაკავშირებული და, არსებითად, ეს ალბათობათა ბალანსია.¹⁹

სისხლის სამართლებრივი კონფისკაცია მახასიათებლები

- მოითხოვს პირის გასამართლებას.
- კონფისკაცია მხოლოდ იმ შემთხვევაში ხორციელდება, როცა პირი დანაშაულის ჩადენაში დამნაშავედაა ცნობილი.
- მტკიცების მაღალი სტანდარტი, რომელიც გამართლებულია, როდესაც დადგინდება, რომ პირი არის სისხლის სამართლის დამნაშავე და არსებობს ამ პირის თავისუფლების აღკვეთის შესაძლებლობა, მაგრამ ზედმეტად გამართლებულია ქონებისა და დანაშაულის კავშირის დადგენის დროს.
- კონფისკაციის შესახებ ბრძანების გამოცემას ხშირად რამდენიმე წელი სჭირდება.

სამოქალაქო კონფისკაცია მახასიათებლები

- გადაწყვეტილების გამოტანა დანაშაულის ამა თუ იმ ფორმასთან აქტივების კავშირის საფუძველზე.
- არ საჭიროებს (და არც ნებას რთავს) აქტივის მფლობელის/მესაკუთრის სისხლისსამართლებრივი ბრალეულობის შესახებ გადაწყვეტილების არსებობას.
- მტკიცების დაბალი სტანდარტი, ხშირად ესაა „ალბათობათა ბალანსი“ – უფრო მეტად სავარაუდოა, რომ აქტივები დანაშაულის ამა თუ იმ ფორმასთანაა დაკავშირებული?
- კონფისკაციის შესახებ ბრძანების მიღებას ხშირად ორ წელზე ნაკლები, ხოლო იურისდიქციათა უმეტესობაში – ერთ წელზე ნაკლები დრო სჭირდება.

რამდენადაც სამოქალაქო კონფისკაციების საქმეებში სასამართლოს არ აქვს უფლება, ვინმე ჩადენილი დანაშაულისთვის გაასამართლოს ან თავისუფლება ჩამოართვას, იმის ყველა საფუძველი არსებობს, რომ გარკვეული აქტივების სავარაუდო წარმომავლობის დადგენისას მტკიცების ეს შემცირებული ტვირთი იყოს დაშვებული.²⁰

სამოქალაქო კონფისკაცია პროკურორებს ასევე შესაძლებლობას აძლევს, წამოიწიონ დამოუკიდებელი სამოქალაქო სამართალწარმოება, როდესაც შეიძლება არსებობდეს სხვა ტექნიკური ან პროცედურული მიზეზი, რომელიც სისხლის სამართლის საქმის წინსვლას ხელს უშლის. მაგალითად, ეს შეიძლება მოიცავდეს ბრალდებულის გარდაცვალებას, იურისდიქციის ტერიტორიიდან მის გაქცევას, სურვილის არქონას, მონაწილეობა მიიღოს ასეთ სამართალწარმოებაში ან, როგორც აღნიშნულია UNCAC-ის 54(1)გ მუხლში, „სხვა შესაბამისი შემთხვევები“. ასეთი სხვა შესაბამისი შემთხვევები შეიძლება ისეთ სიტუაციებს მოიცავდეს, როდესაც ბრალდებულს მნიშვნელოვანი პოლიტიკური გავლენა აქვს, რაც სისხლის სამართლის გამოძიებას შეუძლებელს ან არარეალურს ხდის, ან როდესაც აქტივების მფლობელი უცნობია (მაგალითად, საექვო აქტივების ტრანსპორტირების დროს შეიძლება კურიერი დაიჭირონ და მფლობელის იდენტიფიცირება ვერ მოხერხდეს).²¹

შეიძლება იყოს შემთხვევები, როდესაც ბრალდებულს სისხლისსამართლებრივი დევნის წინააღმდეგ „იმუნიტეტი“ აქვს. თუმცა, სისხლისსამართლებრივი დევნის წინააღმდეგ არსებული იმუნიტეტი უკანონო გზით შეძენილი აქტივების წინააღმდეგ ზომების გატარების შესაძლებლობას არ უნდა გამოიცხადდეს. ამასთან დაკავშირებით UNCAC წევრ სახელმწიფოებს მოუწოდებს, „შესაბამისი ბალანსი დაამყაროს იმ იმუნიტეტებსა და სამართლებრივ პრივილეგიებს, რომლებიც საჯარო მოხელეებისთვის მათი ფუნქციების შესასრულებლად არის მინიჭებული, და იმ შესაძლებლობას შორის, რომ საჭიროების შემთხვევაში ამ კონვენციით დადგენილ დანაშაულებზე ეფექტური გამოძიება, სისხლისსამართლებრივი დევნა და გასამართლება უზრუნველყოს“.²²

ამ სცენარებში სამოქალაქო კონფისკაციისა და ქონების ჩამორთმევის ინსტრუმენტების გამოყენება იმიტომ შეიძლება, რომ ეს არის *in rem* ქმედება უკანონო გზით შეძენილი ქონებისა და არა პირის წინააღმდეგ, ხოლო სისხლის სამართლის საქმეზე გამამტყუნებელი განაჩენი ნაკლებად სავარაუდო ან შეუძლებელია.

თუმცა მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ *in rem* სამოქალაქო კონფისკაციის სამართლებრივი ჩარჩოს არსებობა ზემოაღნიშნულ გარემოებებზე სავალდებულოდ დამოკიდებული არ არის. *In rem* სამართლებრივი პროცესი სასარგებლოა, როდესაც დამნაშავე გამართლდა სისხლის სამართლის ძირითად დანაშაულში, რისი მიზეზიც მტკიცებულებათა ზღვრის დაუცველობა იყო, მაგალითად, საერთო სამართლის ზოგიერთ იურისდიქციაში საჭიროა მტკიცებულების წარდგენა „გონივრული ეჭვის მიღმა“. იმის მიუხედავად, რომ სისხლის სამართლის საქმეზე გამამტყუნებელი განაჩენის გამოსატანად საკმარისი მტკიცებულებები შეიძლება არ არსებობდეს, ალბათობათა ბალანსით

მტკიცების სტანდარტის გამოყენებისას იმის ჩვენება შეიძლება, რომ აქტივები დანაშაულებრივი საქმიანობის გზით არის შეძენილი. ეს სასამართლოებს საშუალებას აძლევს, პირის მიმართ სასამართლო გადაწყვეტილება აქტივების მიმართ სასამართლო გადაწყვეტილებისგან განსხვავდეს, სადაც ამ უკანასკნელის წინააღმდეგ გადაწყვეტილების გამოტანას მტკიცების უფრო დაბალი ტვირთი სჭირდება და მაინც, როგორც სამართლიანობა და მორალური ნორმები მოითხოვს, დანაშაულებრივ ქმედებასთან დაკავშირებული აქტივები უნდა დაბრუნდეს.

ბევრ იურისდიქციაში *in rem* სამართალწარმოების პროცესი აქტივების ჩამორთმევის შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად საჭირო დროს რამდენიმე წლიდან (როგორც ეს სისხლის სამართლის ტიპურ საქმეებში ხდება) რამდენიმე თვემდე ამცირებს. ეს ზრდის საზოგადოების ნდობას მართლმსაჯულების სისტემის ეფექტურობის მიმართ, განსაკუთრებით, აქტივების დაბრუნების სფეროში და უფრო მეტ შესაძლებლობას იძლევა იმის დემონსტრირებისთვის, რომ ამოღებული აქტივები განვითარების პრიორიტეტული საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად გამოიყენება, რითიც ნაჩვენებია, თუ როგორი სარგებელი მოაქვს მოქალაქეებისთვის მართლმსაჯულების სისტემას.

ასეთი დაჩქარებული *in rem* სამართალწარმოების მიუხედავად, პროკურორებს აქტივებსა და მათ კრიმინალურ წარმომავლობას შორის საკმარისი კავშირის დადგენა შეიძლება მაინც გაუჭირდეთ. იურისდიქციათა უმეტესობაში ამ კავშირის დადგენის მტკიცების ტვირთი სახელმწიფოს (პროკურორებს) ეკისრება.

უფრო მეტიც, იმის სპეციფიკა, თუ რა უნდა დასაბუთდეს, განსხვავდება. იურისდიქციები, რომლებიც აქტივებსა და კონკრეტულ დანაშაულს შორის პირდაპირ კავშირს კონკრეტულ თარიღში მოითხოვს, ხშირად რეალიზებულ *in rem* სამართალწარმოებას არაეფექტურს ხდის. ამის მიზეზი ის არის, რომ გამოძიებამ კონკრეტული დანაშაულის შედეგად შეძენილ აქტივებს შორის ასეთი პირდაპირი კავშირი კონკრეტულ თარიღში შეიძლება ყოველთვის ვერ გამოავლინოს.

მეორე მხრივ, სხვა იურისდიქციებმა უფრო შესაფერისი მიდგომა მიიღო, რომელიც სახელმწიფოს იმის დასაბუთებას სთხოვს, რომ აქტივები ზოგადად არის დანაშაულთან დაკავშირებული. ამას შეიძლება ის მტკიცებულება ახლდეს, რომ აქტივების მფლობელ პირს შემოსავლის სხვა ცნობილი წყარო არ აქვს. ეს მიდგომა სათანადო ბალანსს უზრუნველყოფს, განსაკუთრებით, იმ შემთხვევებში, როდესაც სასამართლო გადაწყვეტილება მონაწილე პირის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას არ გულისხმობს.

ხშირ შემთხვევაში უკანონო გზით შეძენილი აქტივები თანამონაწილეს ან არაინფორმირებულ მესამე მხარეებს გადაეცემა ან მათ საკუთრებაში გადადის (მაგ., ყალბი კომპანიები, რომანტიკული პარტნიორები, ოჯახის წევრები ან სხვა მეგობრები), რაც ასეთი ფიზიკური პირების ან სუბიექტების (რომლებსაც, უკეთეს შემთხვევაში, თავდაპირველ

დანაშაულებრივ ქმედებაში შეიძლება მხოლოდ მცირე როლი ჰქონდეთ) წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრას ართულებს. პრაქტიკაში ეს სცენარები პროკურორებს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაში ხელს უშლის და, შესაბამისად, ასეთი აქტივების მფლობელების უსამართლო და მოულოდნელ შემოსავალს განაპირობებს. *In rem*, ანუ სამოქალაქო კონფისკაციის შემთხვევაში ისევე, როგორც თავად აქტივების წინააღმდეგ სასამართლო დავებში, პროკურორებს შეუძლიათ ზემოხსენებული სცენარებისთვის გვერდის ავლა.

ამის გარდა, იურისდიქციათა უმეტესობაში მოძველებული სამართლებრივი დებულებები ჯერ კიდევ იძლევა საშუალებას, რომ დანაშაულებრივი გზით შეძენილი აქტივები მესაკუთრის გარდაცვალების შემთხვევაში მემკვიდრეებს გადაეცეს. იმის მიუხედავად, რომ ამან შესაძლოა მემკვიდრეებისთვის მოულოდნელი შემოსავალი შექმნას, ეს იმ ფუნდამენტურ პრინციპს ეწინააღმდეგება, რომლის თანახმადაც დანაშაულებრივი ქმედებიდან სარგებელი არავინ არ უნდა მიიღოს.

სამოქალაქო კონფისკაცია პერუმში

„*Extinción de Dominio*“-ის სამართლებრივი კონცეფცია²³

2018 წლის აგვისტოში პერუმ დაამტკიცა კანონმდებლობა, რომელიც სამართლებრივ აპარატში სამოქალაქო კონფისკაციის ახალ ფორმას ადგენს. ეს სამართლებრივი მექანიზმი, რომელიც ცნობილია როგორც *extinción de dominio* (მიახლოებით ითარგმნება როგორც „ფლობის შეწყვეტა“), პერუს სასამართლოებს საშუალებას აძლევს, გამოსცეს აქტივების დაბრუნების შესახებ ბრძანება იმ შემთხვევებში, როდესაც აქტივების მფლობელი კონკრეტული დანაშაულისთვის არ შეიძლება გასამართლდეს.²⁴ პერუს სასამართლოებს სამოქალაქო კონფისკაციის გამოყენება მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეუძლიათ, თუ სისხლის სამართლებრივი განაჩენის გამოტანა შეუძლებელია, რაც ამ მიდგომას სხვა მექანიზმებთან შედარებით უფრო მიზანმიმართულს ხდის.²⁵ პერუმში *extinción de dominio*-ის დანერგვას სპეციალიზებული პროკურატურის, სასამართლოებისა და მოსამართლეების პოზიციების შექმნა მოჰყვა, რომლებიც მსგავსი საქმეების განხილვაზე არიან პასუხისმგებელნი.²⁶

მოშე როტშილდის საქმე

ამ საქმეში ფიგურირებული აქტივები ალბერტო ფუხიმორის მმართველობის დროს გადამეტვასებული MiG-29 და Su-25 თვითმფრინავების შეძენის კონტრაქტებიდან მიიღეს. საბანკო ანგარიშის ბენეფიციარი მფლობელი იყო გერმანულ-ებრაელი ბიზნესმენი მოშე როტშილდი, რომელიც პერუს იურისდიქციისა და სამართლებრივი დევნის თავიდან ასაცილებლად ისრაელში გაიქცა. ისრაელმა როტშილდი არ გადასცა და შესაბამისად, პერუს ხელისუფლებამ მის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის პროცესის დაწყება ვერ შეძლო. *Extinción de dominio*-ის (სამოქალაქო კონფისკაცია) შესახებ კანონმდებლობის საფუძველზე სასამართლომ დაადგინა, რომ როტშილდი ბელარუსსა და პერუს შორის იარაღით ვაჭრობის კორუფციულ გარიგებებში იყო ჩართული და საკომისიოს იღებდა, რის საფუძველზეც

კონფისკაციის შესახებ ბრძანება გაიცა. საბოლოოდ პერუს მთავრობამ 8,5 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების აქტივების კონფისკაცია წარმატებით განახორციელა.²⁷

ზოგადი კომენტარები პერუს მიერ სამოქალაქო კონფისკაციის გამოყენების შესახებ

სამოქალაქო კონფისკაციის შესახებ პერუს კანონმდებლობა, რომელიც ნაწილობრივ კოლუმბიის მსგავსი კანონმდებლობის მიხედვითაა შემუშავებული, ლათინური ამერიკის ბევრ ქვეყანაში გავრცელდა, რის შედეგადაც რეგიონში ბევრი ისეთი აქტივის წარმატებით დაბრუნება მოხერხდა, რომლის ღირებულებაც ასობით მილიონ აშშ დოლარს შეადგენდა. 2019-2021 წლებში მხოლოდ პერუში ქვეყნის სამოქალაქო კონფისკაციის კანონის საფუძველზე 25 მილიონ აშშ დოლარზე მეტი ღირებულების აქტივები დაბრუნდა.²⁸ კანონი პროკურორებს საშუალებას აძლევს, აქტივები მაშინაც კი დააბრუნონ, თუ სავარაუდოდ დამნაშავე განაჩენის გამოტანამდე გარდაიცვლება ან სხვა იურისდიქციაში გაიქცევა, რაც პროკურორებს საშუალებას აძლევს, უკანონოდ შეძენილი აქტივები იმის მიუხედავად დაიბრუნონ, თუ ვის საკუთრებაშია ისინი.

აქტივების დაბრუნების თანამედროვე კონტექსტში ერთი მნიშვნელოვანი ნაკლოვანება, რომელიც ისეთ სცენარებში იკვეთება, როგორიცაა სხვა ქვეყანაში გაქცევა, სახელმწიფოთა უმეტესობის მხრიდან სხვა სახელმწიფოს სასამართლოს მიერ გაცემული სამოქალაქო კონფისკაციის ბრძანებების არაღიარებაა, რისი აღიარებაც UNCAC-ის და UNTOC-ის მიერაა დადგენილი. ეს ხარვეზი სერიოზულად აფერხებს საერთაშორისო თანამშრომლობას აქტივების დაბრუნების სფეროში და უკანონო გზით შეძენილ აქტივებს დაუსჯელად მიმოქცევის საშუალებას აძლევს იმ ქვეყნებში, რომლებშიც დამნაშავეები გაიქცნენ. სამწუხაროდ, ევროკომისიის მხრიდან გარკვეული ძალისხმევების მიუხედავად, ევროკავშირის (EU) ბევრი სახელმწიფო მაინც თავს იკავებს როგორც სამოქალაქო კონფისკაციის შესახებ კანონის მიღებისგან, ასევე უცხოური სასამართლოების მიერ სამოქალაქო კონფისკაციის შესახებ ბრძანებების აღიარებისგან.²⁹ ანალოგიურად, არც სხვა ისეთ რეგიონებს, როგორიც ახლო აღმოსავლეთი და ჩრდილოეთ აფრიკაა, არ მიუღია ჯერ კანონები სამოქალაქო კონფისკაციის შესახებ, თუმცა ზოგიერთმა ქვეყანამ, მაგალითად, ტუნისმა, ამ საკითხზე კანონპროექტი უკვე შეიმუშავა.

ირლანდია - სამოქალაქო კონფისკაციის ევროპული მოდელი

ევროკავშირში დადებით გამოწვევას ირლანდია წარმოადგენს, რომელიც გლობალური ლიდერია როგორც სამოქალაქო კონფისკაციის, ასევე სხვა დაჩქარებული კონფისკაციების მექანიზმებში, როგორიცაა, მაგალითად, უფლებამოსილი საგადასახადო და სოციალური დაცვის ორგანოების ჩართულობა. ორგანიზებულ დანაშაულზე საპასუხოდ ირლანდიაში სამოქალაქო კონფისკაცია გარკვეულწილად „რეაგირებადი“ მოდელიდან დანაშაულის კონტროლის უფრო „პრევენციულ“ სტრატეგიაზე გადადის.³⁰

1995 წელს დამტკიცებულ დანაშაულებრივი საქმიანობით მიღებული შემოსავლების შესახებ კანონში (კანონი 1995 წელს მიიღეს და 2005 წელს შეასწორეს) ირლანდიამ დანაშაულებრივი საქმიანობით მიღებული შემოსავლები განმარტა, როგორც ნებისმიერი საკუთრება, რომელიც დანაშაულებრივი ქმედებებიდან ან მასთან კავშირშია მიღებული, მათ შორის, უცხოეთში არსებული ქონება და უცხოეთში დანაშაულებრივი საქმიანობით მიღებული შემოსავლები და ამ განსაზღვრებებს ის უკუქმედების ძალით იყენებს.

სამოქალაქო კონფისკაციის სამართალწარმოებაში ირლანდია სხვისი ნათქვამიდან ისეთ ჩვენებებს უშვებს, როგორიცაა დაინტერესებული მოქალაქეების ან კონფიდენციალური ინფორმატორების ანგარიშები, რომლებსაც ღირებული ინფორმაციის მიწოდება შეუძლიათ, განსაკუთრებით, მაშინ, როცა მოწმეები შეიძლება დაშინებულნი იყვნენ და ოფიციალურად ჩვენების მიცემას ვერ ბედავდნენ.

1996 წელს³¹ ირლანდიამ პოლიციისგან დამოუკიდებელი სუბიექტი, კრიმინალური გზით მითვისებული აქტივების ბიურო (CAB), ჩამოაყალიბა. CAB იმის უზრუნველსაყოფად შეიქმნა, რომ ფიზიკურ პირებს კრიმინალური საქმიანობით მიღებული აქტივებით არ ესარგებლათ, თვითონ კი თავად აქტივებზე ყოფილიყო ფოკუსირებული. თავისთავად ეს სხვა ქვეყნებისთვის ღირებულ მოდელს უნდა წარმოადგენდეს. CAB, რომელიც უფლებამოსილია, ყველა საჭირო ზომა მიიღოს დანაშაულებრივი გზით მიღებული აქტივების დაყადაღებისა და დაცვისთვის, ეროვნული პოლიციისა და სხვა უწყებების პასუხისმგებელ პირებთან თანამშრომლობს, რათა თავისი ძირითადი მისიის – უკანონოდ შეძენილი აქტივების მიკვლევის, დაყადაღებისა და კონფისკაციის – შესრულება უზრუნველყოს. CAB-ის წარმატების ერთ-ერთი საკვანძო ხელშემწყობი ფაქტორია სხვადასხვა მრავალრიცხოვანი სააგენტოების მონაცემთა ბაზებზე შიდა წვდომა, მათ შორის, შემოსავლების სამსახურის და სოციალური დაცვის მონაცემთა ბაზებზე. ინფორმაციის გაცვლა ორმხრივად ხორციელდება. მაგალითად, შემოსავლების სამსახური CAB-ს დეკლარირებული შემოსავლის შესახებ ინფორმაციას აწვდის, ხოლო სანაცვლოდ CAB შემოსავლების სამსახურს გამოძიების შედეგად მიღებულ ინფორმაციას უზიარებს, რაც ამ უკანასკნელს საგადასახადო კანონმდებლობის დაცვაში უწყობს ხელს. მსგავსი თანამშრომლობა არსებობს CAB-სა და სოციალური დაცვის სამსახურს შორის, რაც ამ უკანასკნელს საშუალებას აძლევს, სოციალური დაცვის სფეროში გავრცელებულ თაღლითობას ებრძოდეს.³² უსაფრთხოების მოსაზრებებიდან გამომდინარე, თანამშრომლების უმეტესობა, რომლებიც CAB-ში მუშაობენ ან მასთან თანამშრომლობენ, ანონიმურობის მკაცრი წესების დაცვით მოქმედებენ.

იმ აქტივების იდენტიფიცირებისას, რომლებიც სავარაუდოდ დანაშაულებრივ ქმედებებთან, მათ შორის, თაღლითობასთანაა დაკავშირებული, CAB-ის ოფიცერი სასამართლოს მიმართავს (მაგრამ არა სისხლის სამართლის პროცესის დროს) ბრძანების გაცემის მოთხოვნით, რომელიც მოცემული აქტივების განკარგვას აკრძალავს. ბიუროს ოფიცერმა მტკიცებულების სამოქალაქო სტანდარტის საფუძველზე (ალბათობათა ბალანსი, ე.ი. უფრო მეტად სავარაუდოა, ვიდრე არა) უნდა დაადგინოს, წარმოადგენს თუ არა აქტივები, პირდაპირ თუ ირიბად, დანაშაულის შედეგად მიღებულ შემოსავლებს პრედიკატულ დანაშაულთან პირდაპირი კავშირის დადასტურების გარეშე. ბუნებრივია, აქტივების მფლობელი ინარჩუნებს უფლებას, საპირისპირო მტკიცებულება წარმოადგინოს ისევე, როგორც უფლებას

ინარჩუნებს ნებისმიერი ფიზიკური პირი, რომელიც მაგალითად, ქონებაზე საკუთრების ან ნაწილობრივი საკუთრების აღიარებას ითხოვს. მაგრამ თუ გასაჩივრება წარუმატებელია, სასამართლო კონფისკაციის შესახებ ბრძანებას გასცემს, მათ შორის, ბრძანებას პირის კონტროლის ქვეშ არსებული ნებისმიერი სხვა აქტივების გამჟღავნების შესახებ. საბოლოო ნაბიჯია კონფისკაცია და ქონების სახელმწიფოსთვის გადაცემა. 2021 წელს ირლანდიის იუსტიციის მინისტრმა დააარსა საზოგადოებრივი უსაფრთხოების საინოვაციო ფონდი, რომელიც CAB-ის მიერ გამოვლენილი და დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების გამოსაყენებლად არის შექმნილი, ხოლო მისი მიზანია საზოგადოებრივი უსაფრთხოების მხარდასაჭერად ახალი ინოვაციური პროექტების დაფინანსება. ეს აჩვენებს, რომ სამართალდამცავ საქმიანობასა და საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას შორის პირდაპირი კავშირი არსებობს.³³

ამ მექანიზმის წარმატებები მნიშვნელოვანია: 1996-2020 წლებში CAB-მა დაახლოებით 199 მილიონი ევრო დაიბრუნა, საიდანაც 161 მილიონი ევრო გადაუხდელ გადასახადებთან იყო დაკავშირებული, 32 მილიონი ევრო დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავალია და კიდევ 5 მილიონი ევრო ქვეყნის სოციალური დაცვის სისტემის არამიზნობრივი გამოყენების შედეგად ამოიღეს.³⁴

კოლუმბია: პირველი ქვეყანა ლათინურ ამერიკაში, რომელმაც გამამტყუნებელი განაჩენის გარეშე კონფისკაცია შემოიღო

კოლუმბიის კანონი *extinción de dominio*, რომელიც პერუს კანონის წინამორბედი, პირველად 1996 წელს, პაბლო ესკობარის გარდაცვალების შემდეგ მიიღეს (კანონი 333/1996) და ამ დროიდან მოყოლებული მასში რამდენიმე ცვლილება შევიდა. იგი ფართოდ განიხილება, როგორც კოლუმბიის მთავრობის „კორუფციასთან და ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის ყველაზე ძლიერი იარაღი“, ³⁵ რამდენადაც ის სახელმწიფოს საშუალებას აძლევს, პირის დაუსაბუთებელ ქონებასა და დეკლარირებულ ქონებას შორის არაგონივრული შეუსაბამობის საფუძველზე დანაშაულის შედეგად მიღებული შემოსავლების კონფისკაცია დამნაშავის სიკვდილის შემდეგაც კი მოახდინოს. ცნობილია, რომ „კოლუმბიას აქვს საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც ამ სფეროს სტანდარტებს ბევრად აღემატება და გამამტყუნებელი განაჩენის გარეშე აქტივების ჩამორთმევის თვალსაზრისით, ის, ალბათ, ერთ-ერთი ყველაზე მოწინავეა რეგიონში.“³⁶ მაგალითად, უძრავი ქონების შეძენის დროს ამ ქონების კანონიერი ფლობის ისტორიის დასადასტურებლად რეკომენდებულია მინიმუმ ბოლო 20 წლის განმავლობაში ამჟამინდელ მესაკუთრემდე არსებული ქონების მესაკუთრეთა ჯაჭვის გადახედვა.³⁷

უფლებადამცველების მხრიდან განსაკუთრებული კრიტიკის ფონზე კოლუმბიის საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება გენერალური პროკურატურის სპეციალური უფლებამოსილებით აღჭურვის შესახებ და დაადასტურა, რომ *extinción de dominio*-ის სამართლებრივ საფუძველს სრულიად ავტონომიური ქმედება წარმოადგენს, რომელიც სისხლის სამართლის სისტემისგან დამოუკიდებელია. 2014 წელს *extinción de dominio*-ში ცვლილება შეიტანეს (კანონი 1708)³⁸ პროცედურის შემდგომი გამარტივების, მისი ხანგრძლივობის შემცირების (რომელიც მანამდე საშუალოდ ხუთ წელს შეადგენდა)³⁹ და

უდანაშაულო მესამე მხარის ბენეფიციარების უფლებების დაცვის გაძლიერების მიზნით (რომლებმაც, მაგალითად, შესაძლოა არც იცოდნენ შესაბამისი აქტივების უკანონო წარმოშობის შესახებ). *Extinción de dominio* ავტონომიურ რეჟიმში აგრძელებს ფუნქციონირებას ნებისმიერი სხვა სამოქალაქო, სისხლის სამართლისა თუ ადმინისტრაციული პროცედურებისაგან დამოუკიდებლად. თავისი ბუნებით ის *ნივთობრივ-სამართლებრივი (in rem)* ხასიათისაა და სხვა აქტივებთან ერთად დანაშაულის ჩადენის ინსტრუმენტებისა და კანონიერად შეძენილი ეკვივალენტური ღირებულების აქტივების ჩამორთმევის საშუალებას (სადაც უკანონოდ შეძენილი აქტივების აღმოჩენა შეუძლებელია) იძლევა. კოლუმბიის სტრუქტურამ პროკურორების, მოსამართლეებისა და სასამართლოების ახალი სპეციალიზებული პოზიციების შექმნაც დაუშვა, რამაც სისტემის ეფექტურობა კიდევ უფრო გაზარდა.⁴⁰

Extinción de dominio-ის საფუძველზე დაბრუნებული აქტივები რეაბილიტაციის, სოციალური ინვერსიისა და ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის ფონდს (FRISCO) *Sociedad de Activos Especiales*-ის (SAE) მეშვეობით გადაეცემა,⁴¹ რომელიც მათ შემდეგნაირად ანაწილებს: 25% ეძლევა სასამართლო ხელისუფლებას, 25% – გენერალურ პროკურატურას და 50% – ეროვნულ მთავრობას.⁴² 2014-2017 წლებში FRISCO 1,5 მილიარდ აშშ დოლარზე მეტი ღირებულების დაყადაღებულ და ჩამორთმეულ აქტივებს მართავდა⁴³ მაშინ, როდესაც SAE-ის მიერ 2022 წლამდე დაყადაღებული და დაკავებული აქტივების ღირებულება 5,6 მილიარდ აშშ დოლარზე მეტად იყო შეფასებული.⁴⁴

ფაქტობრივად ამ სისტემამ ძალიან ბევრ დამნაშავეს უკანონო გზით შეძენილი ქონება ჩამოართვა და, ამავდროულად, მართლმსაჯულების სისტემა და მთელი ქვეყნის მასშტაბით ასობით სოციალური და მასთან დაკავშირებული პროექტი დააფინანსა. ესაა აგრეთვე იმის მთავარი მიზეზი, რის გამოც აღნიშნული სისტემა ლათინური ამერიკის დიდ ნაწილზე გავრცელდა.

3.2. ადმინისტრაციული კონფისკაცია

დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლის (ასევე, ასეთი დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებული ინსტრუმენტების) კონფისკაცია სხვადასხვა სამართლებრივი მექანიზმითა და სხვადასხვა უწყებების მეშვეობით მიიღწევა. მაგალითად, ზემოთ იხილეთ ირლანდიაში შემოსავლების სამსახურისა და სოციალური დაცვის ორგანოების კოორდინაციის განხილვა. სისხლის სამართლისა თუ სამოქალაქო (*in rem*) კონფისკაციის ინსტრუმენტებისგან განსხვავებით, რომლებიც, როგორც წესი, სასამართლოს ბრძანებას მოითხოვს, ადმინისტრაციული კონფისკაცია უფრო ხშირად არასისხლისსამართლებრივი მექანიზმია, რომელიც აქტივების დაყადაღებისთვის გამოიყენება „იმ დანაშაულთან ან სამართალდარღვევასთან მიმართებით, რომელიც სისხლის სამართლის დანაშაულის კრიტერიუმებს არ შეესაბამება“.⁴⁵

ადმინისტრაციული კონფისკაცია აღწერილია, როგორც „...გამოძიების დროს ჩამორთმეული, დანაშაულის ჩადენაში გამოყენებული ან დანაშაულის მონაწილე ქონების კონფისკაციის პროცედურა. ის ყველაზე ხშირად საბაჟო სასაზღვრო კონტროლის დროს გვხვდება ...და გამოიყენება, როდესაც ჩამორთმეული ნივთის ბუნება ადმინისტრაციული კონფისკაციის მიდგომას ამართლებს (წინასწარი სასამართლო განხილვის გარეშე)“.⁴⁶

მიუხედავად იმისა, რომ ადმინისტრაციულ კონფისკაციას ხშირად საბაჟო ორგანოები მიმართავენ, შეიძლება, რომ ის საგადასახადო ან საშემოსავლო ორგანოების მიერ სხვა ადმინისტრაციულ პროცედურებშიც გამოიყენებოდეს. ეს მექანიზმი მიზნად ისახავს რესურსების ეფექტური გამოყენების ხელშეწყობას დავების სწრაფი გადაწყვეტის ხელშეწყობისთვის, რაც ქვეყნის სასამართლო სისტემაზე გადაჭარბებულ დატვირთვას უშუალოდ ამცირებს. ადმინისტრაციულ კონფისკაციას დაქვემდებარებულ აქტივებს უშუალოდ ქონების ჩამორთმევი უწყება მართავს და ამას, როგორც წესი, სასამართლოს ჩარევისა და სისხლის სამართლის გადაწყვეტილების გარეშე აკეთებს.⁴⁷ ადმინისტრაციულ კონფისკაციას დაქვემდებარებული ნივთები მოიცავს, მაგრამ არ შემოიფარგლება შემდეგით: პირადი საკუთრება, როგორცაა საქონელი, ბარგი, სამკაულები, ხელოვნების ნიმუშები, ავეჯი, ანტიკვარიატი და ის არადეკლარირებული ფულადი სახსრები, რომელთა ღირებულებაც ადგილობრივი კანონმდებლობით გადასატანად დაშვებული თანხის ოდენობას აღემატება.⁴⁸

ადმინისტრაციული კონფისკაცია და მისი გამოყენება შეერთებულ შტატებში

2014-2018 წლებში აშშ-ის ეროვნული უსაფრთხოების დეპარტამენტმა (DHS) აშშ-ში დაახლოებით 1,8 მილიარდი დოლარის ოდენობის ნაღდი ფულის, ელექტრომოწყობილობებისა და სატრანსპორტო საშუალებების კონფისკაცია განახორციელა.⁴⁹ ადმინისტრაციულ კონფისკაციას აქტიურად უჭერს მხარს ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვასა და ფულის გათეთრებასთან მეზობლი ჯგუფები, რომლებიც აშშ-ის საიმიგრაციო და საბაჟო სამსახურის (ICE), საბაჟო და საზღვრის დაცვის (CBP) და აშშ-ის საიდუმლო სამსახურის (USSS) შემადგენლობაში შედის. 2020 წლის აგვისტოში აშშ-ის საბაჟომ, სხვა ფედერალურ და ადგილობრივ სამართალდამცავ ორგანოებთან თანამშრომლობით, 27 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების არადეკლარირებული ვალუტა ამოიღო, რომელიც ვირჯინიის კუნძულებისთვის იყო განკუთვნილი.⁵⁰ CBP-მ სავალუტო სახსრები ფულადი სახსრების კონტრაბანდისა და „არადეკლარირების“ კანონმდებლობის საფუძველზე ამოიღო. იმის გათვალისწინებით, რომ აქტივებმა 10 000 აშშ დოლარის ზღვარს გადააჭარბა, რაც ქვეყანაში შეტანის ან გატანისას დეკლარირებას საჭიროებს, კანონიერად ჩაითვალა, რომ ეს აქტივები დანაშაულებრივ საქმიანობასთან იყო დაკავშირებული.⁵¹

კრიტიკა

შეერთებულ შტატებში ჩამორთმეული აქტივებიდან მიღებული შემოსავალი (როგორცაა ადმინისტრაციული კონფისკაციის შედეგად ჩამორთმეული დიდი ოდენობით ნაღდი ფული) აქტივების კონფისკაციის ფონდში ირიცხება, რომელიც რამდენიმე ფედერალურ

სამართალდამცავ უწყებაში სპეციალური პროგრამებისა და სამუშაო ჯგუფების დასაფინანსებლად გამოიყენება. ამის მიუხედავად, ადმინისტრაციული კონფისკაცია კამათის საგანი გახდა, რადგან შიდა გამოძიებისა და აუდიტორული შემოწმებების შედეგად არასათანადო გამოყენების შემთხვევები გამოვლინდა.⁵² ბოლო, 2020 წლის აუდიტმა ადმინისტრაციული კონფისკაციის ყველა ის საქმე განიხილა, რომელიც DHS-ის განყოფილებებმა 2014-2018 წლებში შეასრულა და კონფისკაციის ორგანოების მხრიდან შეუსაბამობის და პოტენციური ბოროტად გამოყენების შემთხვევები აღმოაჩინა.⁵³

უნდა აღინიშნოს, რომ ბევრი პროცედურული მოთხოვნა არსებობს, რომელიც პირებს ბოროტად გამოყენებისგან იცავს, ამავდროულად კი გვერდს უვლის სასამართლოების ზედმეტად დატვირთვას ისეთი სამართლებრივი საქმეებით, როდესაც კანონიერ საკუთრებაზე პრეტენზიას არავინ არ აცხადებს. ასეთი დაცვის წინაპირობა ისაა, რომ ადმინისტრაციული კონფისკაცია სავარაუდო მიზეზს უნდა ეფუძნებოდეს (რომელიც სათანადოდ უნდა იყოს დასაბუთებული) და ისეთ მკაცრ ვადებსა და შეტყობინების მოთხოვნებს მოიცავდეს, რომლებიც ქონების მფლობელების ინტერესებისა და უფლებების დასაცავად არის დადგენილი.⁵⁴

ბოროტად გამოყენებისგან შემდგომი დაცვის მიზნით DHS-მა მთელი დეპარტამენტის მასშტაბით შეიმუშავა პოლიტიკები და პროცედურები, რომლებიც სამოქალაქო აქტივების ჩამორთმევის რეფორმის შესახებ კანონით (CAFRA) გათვალისწინებული თანმიმდევრული იმ შეტყობინებებისა და ფორმების გამოყენებას მოიცავს, რომლებიც მარტივ ენაზე წერის ფედერალურ მოთხოვნებს შეესაბამება და ასევე მოიცავს CAFRA-ის მოთხოვნების მართვისა და ზიანის მიუყენებლობის შეთანხმების გამოყენების თანმიმდევრულ ინტერპრეტაციას. ამ შეთანხმების თანახმად, ქონების მესაკუთრეს უფლება აქვს, უარი თქვას მთავრობის წინააღმდეგ სარჩელის შეტანაზე, მთავრობას კი ნებისმიერი სამართალდარღვევისგან ათავისუფლებს. ამ დოკუმენტის შედგენის მომენტისთვის DHS-ს თავისი ახალი პოლიტიკა ჯერ არ ჰქონდა გამოქვეყნებული.

კანონი იტალიური მაფიის წინააღმდეგ⁵⁵

მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრიდან დაწყებული, იტალიაში მაფიასთან დაკავშირებული დანაშაულებები ადგილობრივი სამართალდამცავებისა და საზოგადოებრივი წესრიგისთვის სერიოზულ პრობლემად იქცა. მაფიის საქმიანობის მზარდი გავლენის წინააღმდეგ საბრძოლველად და კრიმინალური საქმიანობის შესაჩერებლად იტალიის კანონმდებლებმა მაფიის წინააღმდეგ დახვეწილი და ძლიერი სამართლებრივი ჩარჩო შეიმუშავეს. ეს კოდექსი კონფისკაციის მექანიზმების შესახებ რამდენიმე პრევენციულ ღონისძიებას აერთიანებს ისევე, როგორც დირექტივებს მაფიის წინააღმდეგ ოპერაციების ფარგლებში ამოღებული ან ჩამორთმეული აქტივების განკარგვის, მართვისა და საზოგადოებრივი განაწილების შესახებ.

არასისხლისსამართლებრივ საქმეებში ქონების ჩამორთმევის შესახებ გადაწყვეტილების გაცემა მაშინ შეიძლება, როდესაც მოცემული აქტივები ექვმიტანილისთვის პირდაპირ თუ ირიბად ხელმისაწვდომია და როდესაც ექვმიტანილის ქონება მის კანონიერ შემოსავალსა და

საგადასახადო დეკლარაციას აღემატება. მნიშვნელოვანია, აღინიშნოს, რომ პირები ამ აქტივების კანონიერების დასაბუთების უფლებას ინარჩუნებენ.⁵⁶

ამის გარდა, მაფიასთან ბრძოლის კოდექსი გადაუდებელ შემთხვევებში პრევენციული კონფისკაციის შესაძლებლობას იძლევა, როდესაც აქტივები გაფანტვის ან დაკარგვის საფრთხის წინაშეა, რისი ბრძანებაც შეიძლება ოფიციალურ მოსმენამდე გაიცეს.⁵⁷ კომპეტენტურ სასამართლო ორგანოს 5 დღე აქვს, რომ შესაბამისი სამართალდამცავი ორგანოების მიერ წარდგენილი მოთხოვნები განიხილოს. მოსაზრებები შემდეგ შემთხვევებს მოიცავს: 1) პრევენციულ წარმოებაში მყოფი ქონების მფლობელი ქონების კანონიერ წარმომავლობას ვერ ასაბუთებს; (2) ფიზიკური პირის დეკლარირებული შემოსავალი მისი ფაქტობრივი ეკონომიკური საქმიანობის არაპროპორციულია; და (3) არსებობს მტკიცებულება, რომელიც აქტივების უკანონო წარმომავლობაზე მიუთითებს. მაფიის საწინააღმდეგო კოდექსში გათვალისწინებული პრევენციული ღონისძიებების გატარება სისხლის სამართლის გამოძიებისა და პროცედურებისგან დამოუკიდებლად შეიძლება, რაც პროცესის დაჩქარებას ანიჭებს უპირატესობას. ძირითადი ვარაუდი ისაა, რომ დაყადაღება და კონფისკაცია ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის არსებითი ინსტრუმენტებია და იმ პირობათა საფუძველზე უნდა იყოს გამოყენებული, რომლებიც სისხლის სამართლის სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე და დანაშაულებრივ საქმიანობასა და კონკრეტულ აქტივებს შორის პირდაპირ კავშირზე არ არის დამოკიდებული.⁵⁸ ეს ზომები დანაშაულებრივ ქმედებებზე პასუხისმგებლობის დადასტურებას არ საჭიროებს. უფრო მეტიც, ისინი იმ სოციალური საფრთხის ზოგად შეფასებას საჭიროებს, რომელსაც ეჭვმიტანილი წარმოადგენს, რაც არაკანონიერი ქმედების გაგრძელების ალბათობაზე მიუთითებს.⁵⁹ ასეთი მექანიზმები მაფიის დანაშაულებრივი ქმედებების ფარგლებს სცდება და სხვა ისეთ მძიმე დანაშაულებს მოიცავს, როგორიცაა ფულის გათეთრება და კორუფცია. ამას საფუძვლად უდევს ვარაუდი, რომ აღნიშნული აქტივები უკანონოდ მოიპოვეს, რაც ეჭვმიტანილის წარმოდგენილ შემოსავალსა და მის რეალურ ქონებას შორის მკვეთრი შეუსაბამობით დასტურდება.⁶⁰

ნავარაუდევია, რომ 2012 წელს პრევენციულმა კონფისკაციამ 1,2 მილიარდი ევრო შეადგინა.⁶¹ 2020 წლის აგვისტოდან 2021 წლის ივლისამდე იტალიაში კრიმინალურ ორგანიზაციებს 1,9 მილიარდი ევროს ღირებულების უკანონოდ შეძენილი ქონება ჩამოართვეს.⁶² მხოლოდ 2022 წლის აგვისტოში ორგანიზებულ დანაშაულთან დაკავშირებული ბიზნესმენის საქმის გამოძიებისას იტალიის სამართალდამცავმა ორგანოებმა 160 მილიონ ევროზე მეტი ღირებულების აქტივების (მათ შორისაა 300-ზე მეტი უძრავი ქონება) კონფისკაციის შესახებ ბრძანება გასცეს.⁶³

3.3. ბრძანებები დაუსაბუთებელი გამდიდრების შესახებ (UWO) და დაუსაბუთებელი აქტივების აღიარების შესახებ (RUA)

ორ ათწლეულზე მეტი ხნის განმავლობაში მრავალმა რუსმა ოლიგარქმა და სხვა ანონიმურმა მილიონერმა თავისი უკანონო ფინანსური აქტივები უცხოურ იურისდიქციებში დააბანდა. მათ უცხოეთში მრავალმილიონიანი სახლები, სპორტული გუნდები, ახალი ამბების სააგენტოები და სხვა საკუთრება შეიძინეს.⁶⁴ ეს არის იმის ერთ-ერთი მიზეზი, რის გამოც ქვეყნებმა სისხლის სამართლის დამნაშავეების უკანონო შემოსავლის ჩამორთმევის მიზნით ინოვაციური მექანიზმები შექმნეს. მაგალითად, გაერთიანებულმა სამეფომ „დაუსაბუთებელი გამდიდრების შესახებ ბრძანებების“ (UWO) გამოცემის მექანიზმი შექმნა.

დანაშაულებრივი გზით მიღებული სახსრების შესახებ 2017 წლის კანონის საფუძველზე სამართალდამცავ ორგანოებს დაუსაბუთებელი გამდიდრების შესახებ ბრძანებების მოთხოვნა იმ შემთხვევაში შეუძლიათ, თუ პირის რეალური ქონება მის მიერ დეკლარირებულ ქონებას მნიშვნელოვნად აღემატება.⁶⁵ თუ ბრალდებულ(ებ)ი „გონივრულ საფუძველს“ ვერ წარმოადგენს, სასამართლომ შეიძლება შესაბამისი აქტივების კონფისკაციის შესახებ გადაწყვეტილება გამოიტანოს.⁶⁶

გაერთიანებული სამეფოს ეკონომიკური დანაშაულის შესახებ ახალი კანონის (ECA) ფარგლებში გატარებული რეფორმები ტრასტში და საკუთრების რთულ სტრუქტურებში არსებულ ქონებასთან მიმართებით UWO-ების გამოყენების შესაძლებლობასაც იძლევა.⁶⁷ იმის გათვალისწინებით, რომ ფულის გათეთრების გამოძიებებს (და ფინანსურ გამოძიებებში მცირე გამოცდილების მქონე ორგანოებს) შეზღუდული აქვთ ტრასტებში, ყალბ კომპანიებსა და ასოცირებულ ორგანიზაციებში ჩახედვის შესაძლებლობა, რომელთა უკან დამნაშავეებიც იმალებიან, მექანიზმი, რომელიც UWO-ების გაცემის საშუალებას იძლევა, ამ დაბრკოლებებს გადალახავს, ხოლო სახელმწიფოს კვლავ აკისრებს ნებისმიერი დაუსაბუთებელი ქონების წარმომავლობის დასაბუთების ტვირთს.

დაუსაბუთებელი გამდიდრების შესახებ ბრძანებების გაერთიანებული სამეფოს ინოვაციური მექანიზმი - პირველი მიღებული გადაწყვეტილება

2018 წლის თებერვალში უმაღლესმა სასამართლომ დაუსაბუთებელი გამდიდრების შესახებ თავისი პირველი ბრძანება დაამტკიცა. ეს ერთ თვეზე ნაკლებ დროში მოხდა მას შემდეგ, რაც დანაშაულთან ბრძოლის ეროვნულმა სააგენტომ (NCA) სასამართლოს ასეთი ბრძანების მისაღებად მიმართვის უფლება ოფიციალურად მიიღო. საქმე ლონდონში არსებულ ქონებას ეხებოდა, რომელიც ბრიტანეთის ვირჯინიის კუნძულებზე დაფუძნებულმა კომპანიამ შეიძინა. ამ უკანასკნელის მფლობელი იყო აზერბაიჯანის საერთაშორისო ბანკის ყოფილი თავმჯდომარე ჯაჰანგირ ჰაჯიევი, რომელიც აზერბაიჯანში დააკავეს და სხვადასხვა მძიმე დანაშაულში წაუყენეს ბრალი.⁶⁸

უმაღლესმა სასამართლომ NCA-ის შუამდგომლობა ჰაჯიევის მეუღლის წინააღმდეგ ორი UWO-ის გაცემის შესახებ დააკმაყოფილა. ჰაჯიევის მეუღლე, სავარაუდოდ, ლონდონში არსებულ ქონებას სხვა საკუთრებასთან ერთად ფლობდა, რომლის საერთო ღირებულება 22 მილიონ ფუნტზე მეტია.

გასაჩივრება - პრეცედენტის შექმნა

UWO-ის გაცემის შემდეგ ჰაჯიევის მეუღლემ უმაღლეს სასამართლოს ხუთი მიზეზით მიმართა, მათ შორის, იმ არგუმენტით, რომ აზერბაიჯანში სასამართლო პროცესის სავარაუდო ხარვეზების გამო ჰაჯიევის გასამართლება საეჭვო იყო და რომ ის არ უნდა განისაზღვროს, როგორც პოლიტიკურად აქტიური პიროვნება (PEP).⁶⁹

ინგლისის სააპელაციო სასამართლომ მხარი დაუჭირა დიდი ბრიტანეთის პირველ UWO-ის და ძლიერი პრეცედენტი შექმნა იმ დროს, როდესაც საქმის განხილვა დასრულებული ჯერ არ იყო. ეს გადაწყვეტილება UWO-ების კონცეფციისთვის მნიშვნელოვანად ჩაითვა, რაც მათი, როგორც მძლავრი ფინანსური საგამოძიებო ინსტრუმენტის პოტენციალზე მიუთითებდა. გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ მოპასუხეს აღარ შეეძლო ბრძანების გასაჩივრება, უნდა დამორჩილებოდა მას და NCA-სთვის ფინანსური ანგარიშგება და იმ ქონების შესახებ ინფორმაცია მიეწოდებინა, რომელთან მიმართებითაც UWO გაიცა.⁷⁰

როდის შეიძლება UWO-ის მოთხოვნა დიდ ბრიტანეთში?

1. როდესაც იმის მიჩნევის გონივრული საფუძველი არსებობს, რომ:
 - ა. მოპასუხე საეჭვო აქტივებს ფლობს;
 - ბ. აქტივების ღირებულება 50 000 ბრიტანულ ფუნტს აღემატება;და
2. თუ არსებობს ეჭვისთვის გონივრული საფუძველი, რომ:
 - ა. მოპასუხის კანონიერი შემოსავალი არ იქნებოდა საკმარისი მსგავსი აქტივ(ებ)ის შესაძენად; ან
 - ბ. აქტივები უკანონოდ არის მოპოვებული;და
3. მოპასუხე არის პოლიტიკურად აქტიური პიროვნება, ან არსებობს საფუძვლიანი ეჭვი, რომ მოპასუხე ან მასთან დაკავშირებული პირი სერიოზულ დანაშაულში (დიდ ბრიტანეთში ან სხვაგან) მონაწილეობს ან მონაწილეობდა.

მნიშვნელოვანია, ხაზგასმით აღვნიშნოთ, რომ UWO-ის მექანიზმი სათანადო პროცესს უზრუნველყოფს, სთავაზობს რა მოპასუხეს გონივრულ ვადას შესაბამისი განცხადებებისა და დოკუმენტების წარდგენის გზით შეკითხვებზე პასუხისა და უკანონოდ შეძენილ აქტივებთან დაკავშირებით ნებისმიერ პრეტენზიაზე შედავებისთვის. საპატიო მიზეზის გარეშე დაუმორჩილებლობა ქონების დაბრუნების შესაძლებლობის ვარაუდს ქმნის.⁷¹ პროცედურაში ჩართულია დამატებითი სათანადო საპროცესო ზომები, რათა მოპასუხეს UWO-ის გაცემის გასაჩივრება შეეძლოს, როგორიცაა ახალი მტკიცებულებების წარდგენის შესაძლებლობა იმის დასამტკიცებლად, რომ აქტივები კანონიერად იყო შეძენილი.

დიდი ბრიტანეთის UWO-ების მსგავსად, უკრაინამაც შექმნა დაუსაბუთებელი აქტივების (RUA) აღიარების მექანიზმი, რომლის სამიზნესაც სახელმწიფო მოხელეებისა და მათთან დაკავშირებული პირების დაუსაბუთებელი სიმდიდრე წარმოადგენს. ეს მექანიზმები, რომლებიც სათანადო პროცესის უზრუნველსაყოფად და მტკიცების ტვირთის გადატანის თავიდან ასაცილებლად შექმნილი, სულ უფრო ხშირად გამოიყენება, როგორც ღირებული ინსტრუმენტი დაუსაბუთებელი სიმდიდრის წინააღმდეგ საბრძოლველად.

უკრაინა

უკრაინაში დაუსაბუთებელი აქტივების აღიარება დაუსაბუთებელი სიმდიდრის გამოსავლენად როგორც არასისხლისამართლებრივ, ასევე სისხლის სამართლის იმ საქმეებში გამოიყენება, რომლებშიც გამამტყუნებელი განაჩენი გამოტანილი არ არის. ეს მაშინ ხდება, როდესაც ადამიანის ქონება მის კანონიერ და დეკლარირებულ შემოსავალს მნიშვნელოვნად აღემატება. RUA-ის აღსრულება საეჭვო და დაუსაბუთებელი სიმდიდრის კონფისკაციასა და დაბრუნებას იწვევს, მათ შორის, საჭიროების შემთხვევაში, შესაბამისი ღირებულების ქონების ჩამორთმევასაც.⁷²

მტკიცების სტანდარტი არის ალბათობათა ბალანსი (მაგალითად, მთავრობამ ჯერ უნდა დაამტკიცოს, რომ „უფრო სავარაუდოა, ვიდრე არა“, რომ განსახილველი აქტივები აშკარად აღემატება დეკლარირებულ შემოსავალს), ხოლო RUA-ის სუბიექტები სახელმწიფო მოხელეები არიან ისევე როგორც ის ადამიანები, რომლებსაც სახელმწიფო მოხელეებთან პირდაპირი ან ირიბი კავშირი აქვთ,⁷³ თუმცა RUA-ის გამოყენება გამართლებული იმ პირების მიმართაც იქნებოდა, რომლებიც სახელმწიფო მოხელეებთან კავშირში არ არიან. რასაკვირველია, დაუსაბუთებელი სიმდიდრე შეიძლება ფიზიკურ პირებსაც ჰქონდეთ.

მისი შემოღების დღიდან (და უკუქმედების ეფექტის არარსებობის ფონზე), RUA, როგორც ამბობენ, ექვს საქმეში იყო გამოყენებული, რომელთაგან სამი საქმე წარმატებით განიხილა უკრაინის უმაღლესმა ანტიკორუფციულმა სასამართლომ.

ერთ შემთხვევაში სახელმწიფო ბიუჯეტში დაახლოებით 2,3 მილიონი გრივნა და 35 000 აშშ დოლარზე მეტი ღირებულების აქტივები გადაირიცხა. მეორე შემთხვევაში სახელმწიფო ბიუჯეტს დაახლოებით 2,37 მლნ გრივნის უძრავი ქონება და მიწის ნაკვეთები გადაეცა, ხოლო მესამე შემთხვევაში სახელმწიფო ბიუჯეტს მილიონ გრივნაზე მეტი ღირებულების აქტივები დაუბრუნდა.

RUA-ის პროცედურის გამოყენების ძირითადი მახასიათებლებია:

- მისი გამოყენება შესაძლებელია, თუ აქტივების ღირებულება მილიონ გრივნას აღემატება;⁷⁴ და
- მისი გამოყენება შესაძლებელია როგორც *in rem*, ისე *in personam* საქმის წარმოების დროს. *In personam* – სახელმწიფო მოხელეებისთვის და *in rem* – აქტივებისთვის (საქმის შესახებ საკუთრების უფლების ცნობილი მფლობელების შეტყობინება).

იქნება ეს UWO თუ RUA, ასეთი სასამართლო გარჩევა, როგორც წესი, უფრო სწრაფია, ვიდრე სისხლის სამართლის საქმისა (ყოველ შემთხვევაში, აქტივების საბოლოო დადგენასთან მიმართებით) და ყველა პრაქტიკული მიზნისთვის წარმატებით აბრუნებს უკანონოდ შეძენილ (ან არადეკლარირებული) აქტივებს მათგან, ვინც, სავარაუდოდ, დანაშაულებრივ ქმედებებში მონაწილეობს (ან სარგებელს იღებს აქედან). დამატებითი სარგებელი ისაა, რომ სახელმწიფოებს უფრო მეტი შესაძლებლობა აქვთ, იმედგაცრუებულ საზოგადოებას აჩვენონ, რომ დანაშაული დაუსჯელი არ რჩება.

ინგლისში UWO დებულებების არსებობის მიუხედავად, მისი გამოყენება 2018 წლის იანვრიდან შეზღუდული რჩება. ამ კვლევის მომზადების მომენტისთვის მხოლოდ ცხრა UWO გაიცა ოთხ საქმეზე 2018 წლის იანვრიდან 2022 წლის თებერვლამდე.⁷⁵ გარდა ამისა, 2020 წლის დეკემბერში გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის მიერ ჩატარებულმა რისკების შეფასებამ დაასკვნა, რომ 2017 წლიდან ფულის გათეთრების ინციდენტები, სავარაუდოდ, გაიზარდა, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ UWO-ებს უკანონო საქმიანობის შეკავებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა ჯერ არ მოუხდენია, განსხვავებით სამოქალაქო კონფისკაციის ირლანდიური მოდელისგან, რომელმაც ფინანსურ დანაშაულთან ბრძოლაში მეტი ეფექტურობა აჩვენა.⁷⁶

კრიტიკოსები ხაზს უსვამენ, რომ UWO-ის მექანიზმი ჯერ ისეთ რთულ საქმეებში არ გამოიყენება, სადაც მოპასუხე უცხო ქვეყნის მთავრობის წევრია ან მასთან მჭიდრო კავშირი აქვს, მაგალითად, ისეთ შემთხვევებში, როდესაც საქმე ეხება მრავალმილიონიან საკუთრებას ლონდონში.⁷⁷ იმის მიუხედავად, რომ გაერთიანებული სამეფო UWO-ის შემოღებისთვის შექმნას იმსახურებს (და ბევრმა იურისდიქციამ ამ მექანიზმის გამოორება უნდა განიხილოს), ასეთი დებულებების მიზანმიმართულად განხორციელების ხარისხი გადამწყვეტი რჩება.⁷⁸

ასეთი მექანიზმები ხელისუფლების წარმომადგენლების დაუსაბუთებელი ქონებით არ უნდა შემოიფარგლოს. ბუნებრივია, არასახელმწიფო მოხელეებიც ეწევიან დანაშაულებრივ ქმედებას, რომელსაც უკანონო შემოსავალი მოაქვს. უფრო მეტიც, როდესაც სამართლებრივი დაცვის საშუალება უბრალოდ დაუსაბუთებელი ქონების (აქტივების) დაბრუნებას მოიცავს და როდესაც სასამართლოს არ აქვს იურისდიქცია, თავისუფლების აღკვეთის ღონისძიება შეუფარდოს ადამიანებს ან დამნაშავედ ცნოს ისინი დანაშაულში, არ არსებობს იმის მიზეზი, რომ მსგავსი მექანიზმები რაიმე ფორმით სისხლის სამართლის საქმესთან იყოს დაკავშირებული. ამის მიუხედავად, სახელმწიფო პროკურორებსა და, უფრო ხშირად, მოსამართლეებს ამგვარი მექანიზმების გაგება უჭირთ. ბევრ მოსამართლეს უბრალოდ ასწავლეს, რომ ყადაღა და კონფისკაცია სისხლის სამართლის ექსკლუზიური სფეროა, თუმცა სხვა არასისხლისსამართლებრივი ყადაღა და კონფისკაცია რეგულარულად ხდება სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სფეროს მიღმა (მაგალითად, საბაჟო და საგადასახადო სამართალწარმოებაში).

3.4. საგადასახადო სამართალწარმოება

ბევრ შემთხვევაში კრიმინალური აქტივობის ბუნდოვანი და შეცდომაში შემყვანი ბუნების გამო პროკურორებმა შეიძლება ვერ დაადგინონ მკაფიო კავშირი ეჭვმიტანილსა და სავარაუდო დანაშაულებს შორის, რაც სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელებას, სამოქალაქო კონფისკაციასა და დაუსაბუთებელი სიმდიდრის ჩამორთმევის მექანიზმებს ართულებს.

იმის მიუხედავად, შეიძლება თუ არა შემოსავლის მიღებასთან დაკავშირებული დანაშაულის წარმატებით გამოძიება, გამომძიებლები ყოველთვის მზად უნდა იყვნენ, საქმის ასპექტები საგადასახადო ორგანოებს გადასცენ და ასეთ ორგანოებთან ითანამშრომლონ. უკანონოდ შეძენილი ქონების დაბრუნების ხარისხით ყველაზე წარმატებული ის იურისდიქციებია, რომლებშიც პოლიციამ და/ან პროკურატურამ საგადასახადო ორგანოებთან კოორდინაციისა და საქმეთა გადაცემის არხები ჩამოაყალიბა (მაგალითად, ზოგიერთ იურისდიქციაში დანაშაულებრივად შეძენილი ქონების 90%-ზე მეტის, ხშირად კი არადეკლარირებული ან არასაკმარისად დეკლარირებული ქონების დაბრუნება საგადასახადო ორგანოსთვის საქმის გადაცემის გზით ხდება).

საფრანგეთის მიერ აქტივების კონფისკაციის მიზნით საგადასახადო კანონმდებლობის ეფექტური გამოყენება

2012 წელს საფრანგეთის ყოფილი პრეზიდენტის ოლანდის მიერ ბიუჯეტის მინისტრად დანიშნულ ჟერომ კაიუზაკს საფრანგეთში მსხვილი გადასახადებისგან თავის არიდების წინააღმდეგ ბრძოლა დაევალა. თუმცა, დანიშნიდან მალევე, 2013 წელს, კაიუზაკი იძულებული გახდა მას შემდეგ გადამდგარიყო, რაც საგამომიებო ვებსაიტზე გავრცელდა ინფორმაცია, სადაც მინისტრის სახელთან იყო დაკავშირებული შვეიცარიასა და სინგაპურში არსებული საიდუმლო ოფშორული საბანკო ანგარიშები, რომლებზეც 3,5 მილიონ ევროზე მეტი იყო განთავსებული.⁷⁹

მოგვიანებით კაიუზაკი საგადასახადო თაღლითობასა და ფულის გათეთრებაში დამნაშავედ ცნეს და მას დაახლოებით 2,3 მილიონი ევროს ოდენობის გადაუხდელი გადასახადების გადახდა დაეკისრა, ხოლო მის ყოფილ მეუღლეს სქემაში მონაწილეობისთვის ორი წლით თავისუფლების აღკვეთა მიესაჯა.⁸⁰ ამ საქმემ არამხოლოდ აჩვენა, თუ ქვეყნებს შორის თანამშრომლობის გაფართოებას (მაგ. საფრანგეთი, შვეიცარია და სინგაპური) როგორ შეუძლია, გამოძიებას დამნაშავეების გასამართლებაში დაეხმაროს, არამედ ხაზი გაუსვა იმასაც, თუ როგორ შეიძლება საგადასახადო კანონმდებლობის გამოყენება უკანონოდ მოპოვებული აქტივების დასაბრუნებლად. ეს შემთხვევა იმის მაგალითია, თუ როგორ შეუძლია საგადასახადო ორგანოებს სამართალდამცავი ორგანოებისთვის მიმდინარე გამოძიებაში დახმარების გაწევა და როგორ შეიძლება საგადასახადო კანონების გამოყენება კორუფციასთან და მექრთამეობასთან საბრძოლველად და მოპარული აქტივების დასაბრუნებლად.

იმის მიუხედავად, რომ ბევრ იურისდიქციაში გადასახადებისგან თავის არიდება დანაშაულად კვალიფიცირდება და ამაზე შეიძლება სისხლისსამართლებრივი საქმე აღიმდრას, მნიშვნელოვანია, გვესმოდეს, რომ საგადასახადო ორგანოებს შეუძლია, თავისი ადმინისტრაციული უფლებამოსილება არადეკლარირებული ქონების უფრო სწრაფად ამოღების მიზნით გამოიყენოს, მიუხედავად იმისა, შეძლებენ თუ არა პროკურორები გადასახადებისგან თავის არიდების კუთხით ცალკეული პირის ბრალეულობის წარმატებით დადგენას. კარგი მაგალითია ცნობილი ჩიკაგოელი განგსტერი ალ კაპონე, რომელიც ეჭვმიტანილი იყო მკვლელობაში, გამოძალვასა და სპირტიანი სასმელების კონტრაბანდაში. იმის მიუხედავად, რომ სასამართლო პროცესის დროს პროკურორებმა ამ დანაშაულებებში ალ კაპონეს მონაწილეობა ვერ დაამტკიცეს (ხშირად მოწმის ან მსურველი მოწმის არარსებობის გამო), ის გადასახადებისგან თავის არიდებაში მაინც ცნეს დამნაშავედ.⁸¹

საგადასახადო ორგანოების უფლებამოსილების გამოყენება და გადასახადების გადაუხდელობისთვის ან ფინანსური ინფორმაციის სხვა სახით დამახინჯებისთვის (მაგალითად, კომპანიის ანგარიშებში ან ფინანსურ ანგარიშგებაში ტრანზაქციებით მანიპულირება აქტივების, შემოსავლების ან ხარჯების შესამცირებლად, რის მიზანსაც დასაბეგრი შემოსავლის ან გამოსაქვითი ხარჯების შეცვლა წარმოადგენს), სისხლისსამართლებრივი საქმის წარმოება დანაშაულებრივი გზით შეძენილი აქტივების დაყადაღებასა და კონფისკაციაში შეიძლება მნიშვნელოვან როლს ასრულებდეს.

გარდა ამისა, საგადასახადო ორგანოებს სისხლის სამართლის საქმეთა გამომძიებლებისთვის საეჭვო ანგარიშებისა და საბანკო ჩანაწერების ფინანსური აუდიტის ჩატარებაში მნიშვნელოვანი დახმარების გაწევა შეუძლია. ავსტრალია, აშშ და ირლანდია იმ იურისდიქციებს შორისაა, რომლებმაც ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ საბრძოლველად ინოვაციური და სასარგებლო საგადასახადო კანონები მიიღო.⁸² იმის გარდა, რომ პროკურორები საქმის გარკვეულ ფინანსურ ასპექტებს საგადასახადო ორგანოებს გადასცემენ, საგადასახადო მოხელეებს უნდა ჰქონდეთ უფლებამოსილება და მოტივაცია, საგადასახადო შემოწმების დროს მიღებული ინფორმაცია სამართალდამცავ ორგანოებს გაუზიარონ. კორუფციის, მექრთამეობის, გაფლანგვის, ფულის გათეთრებისა და, რა თქმა უნდა, გადასახადებისგან თავის არიდებასთან დაკავშირებული სისხლის სამართლის საქმეების გამომძიებისას ეს ინფორმაცია შეიძლება გადამწყვეტი იყოს. დაუსაბუთებელი გამდიდრების გამოსამძებლად ფინანსურმა გამომძიებლებმა დახმარებისთვის შეიძლება არამხოლოდ საგადასახადო ორგანოებს, არამედ სხვა ისეთ სუბიექტებსაც მიმართონ, როგორიცაა სოციალური დაცვის სამსახურები, რომელთა მონაცემთა ბაზები მოქალაქის ქონების შესახებ დეკლარაციებს შეიცავს (იხ. ქვემოთ).

3.5. აქტივების დაბრუნებისა და სოციალური დაცვის პროგრამები

აქტივების დაბრუნების ბოლო დროის წარმატებული პრაქტიკა მოიცავდა უწყებათაშორის კოორდინაციას გამომძიებლებს/პროკურორებსა და ოფიციალურ პირებს შორის, რომლებსაც ჰქონდათ წვდომა სოციალური დაცვის მონაცემთა ბაზებზე. ეს ლოგიკურია იმის გათვალისწინებით, რომ ფულის გათეთრებაში ან დანაშაულებრივი გზით ფულის გამომუშავებაში ექვმიტანილი პირები შეიძლება სოციალური დაცვის პროგრამებთან დაკავშირებულ თაღლითობაშიც იყვნენ ჩართულები. ასეთ ექვმიტანილებს შეუძლიათ, უკანონოდ განაცხადონ, რომ დაბალი შემოსავალი აქვთ, რათა სოციალურ დახმარებაზე წვდომა მიიღონ.

ამ კონტექსტში გამომძიებლებისთვის უფრო ადვილია, სასამართლოს დაუმტკიცონ, რომ პირის რეალური ქონება მის დეკლარირებულ შემოსავალს ბევრად აღემატება, რისი დადასტურებაც სოციალური დაცვის მონაცემთა ბაზის ჩანაწერებით შეიძლება. სუბსიდირებული სოციალური დაცვის პროგრამებში მონაწილეობის მსურველებმა უნდა წარმოადგინონ შემოსავლის დეკლარაცია, რომელიც ხშირად გარკვეულ ზღვარს ქვემოთ უნდა იყოს. ეს ინფორმაცია განსაკუთრებით სასარგებლოა „დაუსაბუთებელი სიმდიდრის“ ან „უსაფუძვლო გამდიდრების“ და გადასახადებისგან თავის არიდების საქმეებში. სოციალური დაცვის მრავალ პროგრამას არასწორად მიღებული სოციალური შეღავათების დაბრუნების საკუთარი მექანიზმები აქვს, რომლებიც ადმინისტრაციული ხასიათისაა და ხანგრძლივ სისხლისსამართლებრივ წარმოებას არ საჭიროებს. ამგვარად, პოლიციას, პროკურატურასა და სხვა თანამდებობის პირებს, რომლებსაც სხვადასხვა მიზეზის გამო შეიძლება დაბრკოლებები შეექმნათ სისხლისსამართლებრივი დევნის გზით აქტივების დაბრუნების პროცესში, შეუძლიათ, სწრაფი ადმინისტრაციული პროცესის მეშვეობით ქონების უფრო ეფექტურად დაბრუნების მიზნით რეგულარულად აწარმოონ კოორდინაცია სოციალური დაცვის ორგანოებთან.

ეს დინამიკა ხაზს უსვამს მრავალი ინსტიტუტის მონაცემთა ბაზაზე წვდომის მნიშვნელობას (მაგ.: ბიზნესის რეესტრი, მიწის კადასტრი, სატრანსპორტო საშუალებათა რეესტრი, საგადასახადო მონაცემთა ბაზა, სოციალური უსაფრთხოების მონაცემთა ბაზა, კრიმინალური ჩანაწერების მონაცემთა ბაზა). ეს აქტივების საქმეთა გამომძიებლებს საშუალებას აძლევს, სრული სურათი მიიღონ პიროვნებისა და მასთან დაკავშირებული პირების და/ან ოჯახის წევრების ქონების შესახებ, იმის გათვალისწინებით, რომ ფულის გათეთრებით დაკავებული პირი აქტივებს საკუთარი სახელით არასოდეს არ ათეთრებს. მართლაც, პიროვნების აქტივებზე მულტიინსტიტუციონალური შეხედულება ხშირად სხვა ისეთი პირების იდენტიფიცირებას იწვევს, რომლებიც შეიძლება კრიმინალურ საქმიანობაში იყვნენ ჩართულნი.

სოციალური დაცვის ბიუროს (SWBO) თანამშრომლები ირლანდიაში

დანაშაულებრივ საქმიანობაში ჩართული პირებისთვის სოციალური გადახდების უფლების გამოძიებისა და განსაზღვრისას SWBO-მ 2022 წელს მრავალი გამოძიება ჩაატარა, რომელთა ჯამური რაოდენობა ხუთ მილიონ ევროზე მეტი იყო. ამ თანხიდან 700 000 ევროზე მეტი იმ ადამიანების დაფინანსების შეწყვეტით დაზოგეს, რომლებიც შეღავათებით უსამართლოდ სარგებლობდნენ. ოთხ მილიონ ევროზე მეტი იყო გადასახადების გადამეტება, რომლებიც SWBO-მ დააბრუნა.⁸³

ერთ თვალსაჩინო მაგალითში SWBO-ებმა დაუსაბუთებელ სიმდიდრეს შემწეობის მიმღები სამუშაოს მაძიებლისა და მისი შეყვარებულის სახლში მიაკვლიეს, რომელიც მარტოხელა მშობლის შემწეობას იღებდა. მათ 70 000 ევროს ოდენობის ნაღდი ფული, ძვირადღირებული სამკაულები (მათ შორის, დიზაინერული საათები) და ძვირადღირებული Audi Q7 იპოვეს, რომელიც შეძენის დროს დაახლოებით 72 000 ევრო ღირდა. გამოძიებამ ამ ადამიანის სახელზე ადრე არადეკლარირებული საბანკო ანგარიშები აღმოაჩინა, რომელთაგან ერთ-ერთზე დეპოზიტის სახით დაუსაბუთებელი 85 000 ევრო იყო განთავსებული. შედეგად, სამუშაოს მაძიებლის შემწეობა რეტროაქტიულად 2009 წლამდე გაუქმდა, ხოლო ზედმეტად გადახდილმა თანხმა 125 000 ევრო შეადგინა. ანალოგიურად, მარტოხელა მშობლისთვის გადახდილი შემწეობაც რეტროაქტიულად გაუქმდა, რის შედეგადაც ზედმეტად გადახდილი 27 000 ევრო დაბრუნდა.⁸⁴

3.6. საპროცესო შეთანხმებები, მორიგება, ან მოლაპარაკების გზით მიღწეული სხვა შეთანხმებები

აქტივების დაბრუნების კონტექსტში პრაქტიკოსმა სპეციალისტებმა კარგად იციან, რომ სისხლის სამართლის პროცესი და შემდგომი საბოლოო გადაწყვეტილება აქტივების კონფისკაციის შესახებ ხშირად წლები იწელება. იმ საქმეებს, რომლებიც ფულის გათეთრების რთულ თემებს ეხება, შეიძლება, სულ მცირე, რამდენიმე წელი დასჭირდეს, რაც სახელმწიფო ხარჯებს და მნიშვნელოვან ადამიანურ რესურსებს (ასევე გადასახადის გადამხდელთა ფულს) მოითხოვს.⁸⁵ ასეთ ხანგრძლივ სასამართლო პროცესებს ასევე შეუძლია, საზოგადოებას ისეთი წარმოდგენა შეუქმნას, რომ „სამართლიანობა“ ნელა და არაეფექტურად აღსრულდება. პრაქტიკოსი სპეციალისტები იმასაც აცხადებენ, რომ რაც უფრო ხანგრძლივია პროცესი, მით მეტი დრო და შესაძლებლობა აქვთ ბრალდებულებს (ფულით ან გავლენით), მოისყიდონ სამართალდამცავი ან სასამართლო მოხელეები, განსაკუთრებით, იმ ქვეყნებში, სადაც კორუფცია ფეხმოკიდებულია და/ან კანონის უზენაესობა სუსტია.

საპროცესო შეთანხმების ან მოლაპარაკების გზით მორიგების კონცეფცია აქტივების დაბრუნების კონტექსტში ფართოდ გამოყენებული მექანიზმია.

საპროცესო შეთანხმება, რომელსაც ბევრ ქვეყანაში ხშირად „მორიგებას“ უწოდებენ, არის პრაქტიკა, რომლის საშუალებითაც პროკურორებს ბრალდებულთან შეთანხმების მიღწევა უფრო მსუბუქი სასჯელის სანაცვლოდ შეუძლიათ. თეორია, რომელიც ხშირად გამართლებული და პრაქტიკულია სასამართლოებისა და პროკურორების დიდი დატვირთვის გათვალისწინებით, იმას წარმოადგენს, რომ ასეთ შეთანხმებებს სისხლის სამართლის პროცესთან დაკავშირებული სამთავრობო ტვირთისა და ხარჯის შემცირება შეუძლია, ხოლო ბრალდებულს საშუალებას აძლევს, მიიღოს შეკვეცილი საქმე და უფრო მსუბუქი სასჯელი, რომელიც ზოგ შემთხვევაში შეიძლება წინასწარ პატიმრობაში ყოფნის დროზე ნაკლებიც კი იყოს (ან შესაძლოა, პირობითი სასჯელი იყოს იმ პირობით, რომ ბრალდებული გარკვეული პერიოდის განმავლობაში კანონმორჩილების კონკრეტულ პარამეტრებს აკმაყოფილებს, მაგალითად, ანაზღაურებადი სამუშაოს არსებობას).⁸⁶ ჩვეულებრივ, მაგრამ არა ყოველთვის, საპროცესო შეთანხმების პრაქტიკა არამოძალადე დამნაშავეების მიმართ გამოიყენება. აქტივების დაბრუნების კონტექსტში ბრალდებულმა სახელმწიფოსთვის ქონების დაბრუნების სანაცვლოდ (ან სხვათა კუთვნილი და დანაშაულებრივი გზით შეძენილი ქონების შესახებ პროკურორისთვის სანდო ინფორმაციის მიწოდების შემთხვევაში) შეიძლება უფრო მსუბუქი სასჯელი მიიღოს ან ბრალდება მთლიანად მოეხსნას.

ამის მიუხედავად, საპროცესო შეთანხმებამ (სამწუხაროდ, ბევრ იურისდიქციაში ის ჯერ არ გამოიყენება) პოპულარობა მოიპოვა. ამასთან, სულ მცირე, 47 ქვეყანამ ბრალდებულთან

შეთანხმების მიღწევის შემთხვევაში სასამართლო პროცესზე უარის თქმის მექანიზმის რატიფიცირება მოახდინა.⁸⁷

მეცნიერთა შეფასებით, შეერთებულ შტატებში ყველა სასამართლო პროცესის 90-დან 95%-მდე საპროცესო შეთანხმებებს ეფუძნება.⁸⁸ ეს პრაქტიკა პროკურორებს შესაძლებლობას აძლევს, მინიმუმამდე დაიყვანონ საქმეების გადასაწყვეტად საჭირო სახელმწიფო რესურსები, ამავედროულად უზრუნველყოფენ რა ურთიერთმისაღებ შედეგს ბრალდებულთან. საპროცესო შეთანხმებების სწორად განხორციელების შემთხვევაში მათი გამოყენება არამხოლოდ სასამართლო პროცესის დასაჩქარებლად, არამედ აქტივების დაბრუნების დაჩქარების მეთოდის სახითაც შეიძლება.

ეგვიპტის მიერ მორიგების შეთანხმებების წარმატებული გამოყენება⁸⁹

ეგვიპტისთვის მიწოდებული ტექნიკური ექსპერტიზის ფარგლებში გაეროს რეგიონთაშორისი დანაშაულისა და მართლმსაჯულების კვლევითმა ინსტიტუტმა (UNICRI) ეგვიპტის ხელისუფლებას რეკომენდაცია გაუწია, გამოეკვლიათ მორიგების შეთანხმების გამოყენების შესაძლებლობა ყოფილი მაღალი თანამდებობის პირის მიერ მითვისებული სახსრების დაბრუნების საშუალების სახით.

2016 წელს გაფორმდა მორიგების ხელშეკრულება ეგვიპტის უკანონო შემოსავლების წინააღმდეგ ბრძოლის სამსახურსა და ჰუსეინ სალემს (პრეზიდენტის ყოფილი მრჩეველი) შორის, რომელიც 5,8 მილიარდი ევროს დაბრუნებას ეხებოდა. სალემი დევნისადმი იმუნიტეტისა და ეგვიპტეში დაბრუნების ნებართვის სანაცვლოდ დათანხმდა, ეგვიპტის ხელისუფლებისთვის თავისი ქონების 78% დაებრუნებინა, მათ შორის, რამდენიმე ვილა (მინიმუმ რვა) საკურორტო ზონა შარმ ელ-შეიხში, რამდენიმე კომპანიის წილი და ნაღდი ფული.

სალემს დაუსწრებლად მიესაჯა 25 წლით თავისუფლების აღკვეთა სხვადასხვა დანაშაულების, მათ შორის, სახელმწიფო ქონების გაფლანგვისთვის. თუმცა, მორიგების შეთანხმების ფარგლებში შემდგომი სამართალწარმოება არ ჩატარებულა, სალემის დარჩენილ აქტივებს ყადაღა მოხსნეს და მისი სახელი ეგვიპტის მიერ ძებნილ პირთა სიიდან ამოიღეს.

იმის მიუხედავად, რომ ამ შეთანხმებას ამ სახის ეგვიპტის ყველაზე დიდი გარიგება უწოდეს, გაჩნდა კრიტიკული განცხადებები ამგვარი შეთანხმებების გრძელვადიანი შედეგების შესახებ. სხვა საკითხებთან ერთად იმასაც ამტკიცებდნენ, რომ მორიგების პროცესზე უფრო მკაცრი შეზღუდვები უნდა მოქმედებდეს. თითოეული შემთხვევა განსხვავებულია და ამ შემთხვევაში კრიტიკოსები ამტკიცებდნენ, რომ გარკვეული პატიმრობის ვადა უნდა დაწესებულიყო. თუმცა აქტივების დაბრუნების თვალსაზრისით ნაკლებად სავარაუდოა, რომ რომელიმე აქტივი ეგვიპტის მხრიდან მორიგების პროცედურის გამოყენების გარეშე დაბრუნებულიყო.

ზოგიერთი საყურადღებო გაფრთხილება, რომელიც ფაქტობრივი მორიგების ან საპროცესო შეთანხმების შემთხვევებიდან მომდინარეობს:

- პროკურორები ვალდებულნი უნდა იყვნენ, ბრალდებულის სასარგებლოდ ნებისმიერი მტკიცებულება გაამჟღავნონ იმის მიუხედავად, ბრალდებულმა ეს მოითხოვა თუ არა. აღნიშნული უზრუნველყოფს, რომ ბრალდებულები ინფორმირებულები იქნებიან ნებისმიერი გამამართლებელი მტკიცებულების შესახებ, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს მათ გადაწყვეტილებაზე, წავიდნენ მორიგებასა თუ საპროცესო შეთანხმებაზე.
- აღნიშნული აშკარა უნდა იყოს, მაგრამ ისეთი მექანიზმები უნდა არსებობდეს, რომლებიც პროკურორებს ან პოლიციას არ მისცემს საშუალებას, ბრალდებული ფიზიკური ანგარიშსწორების მუქარის ან ფსიქოლოგიური ზემოქმედების გამოყენებით, რაც ბრალდებულის ნებას თრგუნავს, დაიყოლიოს ბრალის აღიარებაზე. ასეთი გარანტიების გარეშე მორიგებისა თუ საპროცესო შეთანხმების მიმართ ნდობას შეიძლება ძირი გამოეთხაროს, რაც ადამიანის უფლებების პოტენციურ დარღვევას გამოიწვევს.
- იძულების რისკის თავიდან ასაცილებლად, ბრალდებულის ადვოკატს ბრალდებულისთვის დანაშაულის დეტალურად ახსნა უნდა შეეძლოს, სანამ ბრალდებული დანაშაულის აღიარებას ან მორიგების შეთანხმებაზე წასვლას გადაწყვეტს.
- აქტივების დაბრუნების მიზნით მორიგების შეთანხმებების გაფორმებამ როგორც სახელმწიფოსთვის, ისე ბრალდებულისთვის კრიმინალური აქტივობის შეკავებასა და საქმეების ეფექტურ გადაწყვეტას შორის ბალანსი უნდა უზრუნველყოს. თუმცა, ასახავს თუ არა ეს მიდგომა რეალურად სამართლიანობას, ქვეყანასა და კონკრეტულ გარემოებებზე იქნება დამოკიდებული. მაგალითად, ისეთ გახმაურებულ დამნაშავეებს, როგორებიც არიან ყოფილი მაღალი რანგის მინისტრები, რომლებიც კორუფციულ საქმიანობაში იყვნენ ჩართულნი, ან კრიმინალური ავტორიტეტები, რომლებიც მრავალ დანაშაულებრივ საქმიანობას აკონტროლებენ, ასეთ შეთანხმებებზე შეზღუდული წვდომა უნდა ჰქონდეთ, ან მათ არ უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა, რომ ამ შეთანხმებების საფუძველზე პატიმრობა მთლიანად აირიდონ თავიდან.

3.7. გაფართოებული კონფისკაცია

„გაფართოებული კონფისკაცია“ არაერთმა იურისდიქციამ შემოიღო, როგორც უკანონოდ შეძენილი ქონების დაბრუნების ღირებული ინსტრუმენტი. იურისდიქციათა უმეტესობისთვის გაფართოებული კონფისკაცია ნიშნავს, რომ თუ ბრალდებული კონკრეტული მოგების მომტანი, სერიოზული დანაშაულის ჩადენაში დამნაშავედ სცნეს, სასამართლოს შეუძლია, გამოსცეს ბრძანება, რომელიც მიუთითებს, რომ ბრალდებულის მიერ, მაგალითად, ბოლო ხუთიდან ათი წლის განმავლობაში შეძენილი ნებისმიერი აქტივი, ⁹⁰ „სავარაუდოდ“, უკანონოდ შეძენილია, იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც ბრალდებულს საპირისპიროს დამტკიცება შეუძლია. გაფართოებული კონფისკაცია იმითაა უნიკალური, სულაც არ არის საჭირო, რომ აქტივები, რომლებიც ახლა უკანონოდ შეძენილის სახით განიხილება, დაკავშირებული იყოს რომელიმე კონკრეტულ დანაშაულთან, ხოლო თავდაპირველი დანაშაულის სერიოზულობიდან გამომდინარე, რომლისთვისაც ბრალდებული იყო ნასამართლევი, მტკიცების ტვირთი ახლა გადადის ბრალდებულის მხარეს, რომელმაც თავისი აქტივების ლეგალური წარმომავლობა უნდა აჩვენოს, სულ მცირე, მოცემულ შეზღუდულ დროის პერიოდთან მიმართებაში.

ევროპარლამენტმა და ევროსაბჭომ გაფართოებული კონფისკაციის შესახებ 2014/42/EU დირექტივის 5(1) მუხლი მიიღო, რომელიც წევრ სახელმწიფოებს ავალდებულებს, დაუშვას მსჯავრდებულის კუთვნილი ქონების კონფისკაცია, როდესაც: (i) დანაშაულმა შეიძლება ეკონომიკური სარგებელი მოიტანოს; და (ii) საქმის გარემოებები მიუთითებს, რომ ქონება დანაშაულებრივი გზითაა მოპოვებული.⁹¹

ნიდერლანდები – გაფართოებული კონფისკაციის წარმატებული გამოყენება

2012 წლის გაზაფხულზე ოფშორში რეგისტრირებულმა ნავთობის საბურღი მოწყობილობის ჰოლანდიელმა მწარმოებელმა კომპანიამ SBM Offshore N.V. უპირატესობის მიღების ან სახელმწიფოს მფლობელობაში არსებულ ნავთობკომპანიებთან ბიზნესის შენარჩუნების სანაცვლოდ, გაყიდვების უცხოელი აგენტებისთვის განხორციელებული საექვო გადახდების შიდა გამოძიება წამოიწყო.⁹² ამის შედეგად, SBM Offshore N.V.-მა აღმოაჩინა, რომ 2007 წლიდან 2011 წლამდე გაყიდვების უცხოელი აგენტებისთვის მომსახურების სანაცვლოდ დაახლოებით 200 მილიონი აშშ დოლარის საკომისიო იყო გადახდილი.⁹³ ამ გადახდების უმეტესი ნაწილი ეკვატორულ გვინეაში, ანგოლასა და ბრაზილიაში გადაიგზავნა, რაც მოქრთამვას წარმოადგენდა.

იმისათვის, რომ დამნაშავე სათანადოდ დასჯილიყო, ჰოლანდიურმა კანონმდებლობამ კონფისკაციის გაფართოებული პროცედურა დაადგინა. ამ პროცედურის მეშვეობით მოსამართლეს შეუძლია, ცალკე გადაწყვეტილებით ბრალდებული დაავალდებულოს, დანაშაულის ჩადენამდე ექვსი წლის განმავლობაში უკანონოდ მიღებული ფინანსური სარგებელი სახელმწიფოს დაუბრუნოს.⁹⁴ გაფართოებული კონფისკაციის აღნიშნული ფორმის

საფუძველზე ამ ექვსწლიანი პერიოდის განმავლობაში შეძენილი ქონება და ყველა გაწეული ხარჯი კონფისკაციას ექვემდებარება, თუ არ არსებობს მტკიცებულება, რომ ისინი კანონიერად იყო შეძენილი. არ არის საჭირო იმის მტკიცება, რომ ისინი უკანონო გზით იქნა შეძენილი.⁹⁵

SBM Offshore N.V. ჰოლანდიელი პროკურორების საპროცესო შეთანხმებას და 240 მილიონი აშშ დოლარის გადახდას დაეთანხმა.⁹⁶ ჰოლანდიის სისხლის სამართლის კოდექსის 36-ე მუხლის საფუძველზე 40 მილიონი აშშ დოლარი – ჯარიმას, ხოლო 200 მილიონი აშშ დოლარი – გადახდას შეადგენდა, რაც იმ უკანონო გზით მიღებულ სარგებელს გულისხმობს, რომელიც კომპანიამ წლების განმავლობაში მიიღო.⁹⁷ ამ საქმემ არამხოლოდ ხაზი გაუსვა ნიდერლანდების ვალდებულებას, იბრძოლოს უცხოური კორუფციული პრაქტიკის წინააღმდეგ, არამედ ის ქვეყნის ისტორიაში გაფართოებული კონფისკაციის ერთ-ერთ ყველაზე დიდ შემთხვევადაც იქცა.

როგორც კონფისკაციის სხვა მექანიზმების შემთხვევაში, მტკიცების ტვირთი შეიძლება იურისდიქციის მიხედვით განსხვავდებოდეს.⁹⁸ მაგალითად, ნიდერლანდებში, ესტონეთსა და კვიპროსში სასამართლოებს შეუძლია, „ივარაუდოს“, რომ დანაშაულებრივი გზით სხვა აქტივები იყო მოპოვებული მას შემდეგ, რაც ბრალდებული განსაკუთრებით დიდი მოგების მომტანი დანაშაულის ჩადენის გამო გაასამართლეს. ავსტრიაში გაფართოებული კონფისკაცია მხოლოდ იმ შემთხვევაშია დასაშვები, თუ ის განიხილება, როგორც „გონივრულად სავარაუდო.“⁹⁹ ამის გარდა, სახელმწიფოების მიხედვით შეიძლება დროის პერიოდიც განსხვავდებოდეს. მაგალითად, ნიდერლანდებში ესაა დანაშაულის ჩადენამდე ექვსი წელი; ბელგიაში, უნგრეთში, პორტუგალიასა და რუმინეთში – ხუთი წელი ბრალდების წაყენებამდე; ხოლო ბულგარეთში – ათი წელი ბრალდების წაყენებამდე.¹⁰⁰

ასევე მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ადამიანის უფლებები. სახელმწიფომ თავი უნდა შეიკავოს არსებობისთვის საჭირო ისეთი ნივთების ჩამორთმევისა და კონფისკაციისგან, როგორიცაა საბაზისო საცხოვრებელი, საკვები, ჯანდაცვა, ბავშვთა დახმარება და ალიმენტი. ზოგიერთ სახელმწიფოს ამ საკითხის გადასაწყვეტად კანონში ყოვლისმომცველი დებულება შეაქვს, რომელიც სასამართლოს აძლევს დისკრეციულ უფლებას, თავი შეიკავოს სავარაუდოდ უკანონოდ შეძენილი აქტივების ჩამორთმევისგან, თუკი ეს მონაწილე მხარეებს „შეუსაბამო ზიანს“ მიაყენებს. ეს ყოვლისმომცველი დებულება გამოსადეგია პრაქტიკულად ყველა სახის (როგორც სისხლის სამართლის, ისე სამოქალაქო) კონფისკაციის შემთხვევაში.

3.8. ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაცია (ეკვივალენტური ღირებულების კონფისკაცია)

ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაცია იმ აქტივების კონფისკაციას გულისხმობს, რომელთა ღირებულებაც უკანონო საქმიანობით მოპოვებული ქონების ეკვივალენტურია. ზოგიერთ ქვეყანაში მისი გამოყენება შესაძლებელია, როდესაც ეკვივალენტური ღირებულების აქტივები პირდაპირ კავშირში არ არის იმ დანაშაულთან, რომელშიც პირია ბრალდებული, მაგრამ მაინც არის დაკავშირებული რაიმე სახის დანაშაულთან, მაგალითად, გაფართოებული კონფისკაციის ბრძანების საშუალებით. ეკვივალენტური ღირებულების კონფისკაცია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ კონვენციის მე-12(ა) მუხლშია გათვალისწინებული.¹⁰¹

ზოგიერთ იურისდიქციაში სასამართლომ შეიძლება პროკურორებს იმის დამტკიცება მოთხოვოს, რომ მათ დანაშაულებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებული აქტივების იდენტიფიცირებისთვის ყველა გონივრული ძალისხმევა გამოიყენეს, მაგრამ მათი მოძებნა ვერ შეძლეს. ალტერნატივის სახით, სასამართლომ შეიძლება იმის მტკიცებულება მოითხოვოს, რომ ბრალდებულმა აქტივები გაფლანგა ან ისინი სხვაგვარად განკარგა, მაგალითად, ზხარტულ თამაშებში გამოიყენა. ამის მიუხედავად, იურისდიქციების უმეტესობა ასეთ მოთხოვნას აუქმებს. მაგალითად, გამამტყუნებელი განაჩენის შემდეგ სასამართლომ შეიძლება გამოიტანოს ბრძანება, რომელიც ბრალდებულის საკუთრებაში არსებული ნებისმიერი აქტივის კონფისკაციას გულისხმობს, უკანონოდ შეძენილი აქტივების შეფასებითი ღირებულების ჩათვლით, იმის მიუხედავად, არსებობს თუ არა პირდაპირი მტკიცებულება, რომ აქტივები კრიმინალური საქმიანობის შედეგად იქნა შეძენილი.¹⁰²

ამ კონტექსტში ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაცია, სულ მცირე, იმ მორალურ იმპერატივს ეხმაურება, რომ კანონიერად შეძენილი აქტივების კონფისკაციის დაშვების გზით გაუქმდეს ნებისმიერი სარგებელი, რომელიც ბრალდებულს შესაძლოა უკანონო გზით შეძენილი აქტივების გახარჯვით ან განკარგვით მიეღო. ბუნებრივია, ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაცია შეიძლება გაერთიანდეს სხვა ზომებთან, როგორებიცაა საპროცესო შეთანხმება (მორიგება). ბრალდებული შეიძლება საქმის მოგვარების სანაცვლოდ აქტივების (კანონიერად თუ სხვაგვარად შეძენილი) სახელმწიფოსთვის გადაცემას დათანხმდეს. ევროკავშირი თვლის, რომ NCB-ის კონფისკაციის ისეთი სისტემების დანერგვა, როგორიცაა ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაცია ისევე, როგორც ასეთი მექანიზმებით მოცული დანაშაულების სპექტრის გაფართოება, წევრ სახელმწიფოებს საშუალებას მისცემს, გაზარდოს ქონების დაბრუნების მაჩვენებლები და დამნაშავეებს უკანონო გზით მიღებული შემოსავლები უფრო ეფექტურად ჩამოართვას.¹⁰³

თუმცა, ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაციის ისევე, როგორც სისხლისსამართლებრივი კონფისკაციის სხვა ფორმების ხარვეზი ის არის, რომ ამისთვის პირველადი სისხლისსამართლებრივი განაჩენი უნდა არსებობდეს, რაც შეიძლება დროში გაიწელოს (ხშირად წლები გრძელდება), განსხვავებით სამოქალაქო კონფისკაციისგან, რომელიც ჩვეულებრივ უფრო სწრაფად, ერთ წელზე ნაკლებ დროში, მთავრდება.

იურისდიქციაში სამოქალაქო კონფისკაციების არსებობის მიუხედავად, ზოგადად, მიღებული პრაქტიკაა, პროკურორებს მიეცეს უფლება, რომ ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაცია მოითხოვონ და მოსამართლეები შესაბამისი ბრძანებების გაცემის სტიმული მისცენ.

იმის მიუხედავად, რომ ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაცია ყველა ქვეყნის სისხლის სამართლის პოლიტიკისა და პრაქტიკის ფუნდამენტური კომპონენტი უნდა იყოს, სხვადასხვა იურისდიქციებში მისი ფაქტობრივი გამოყენება მნიშვნელოვნად განსხვავდება. სამწუხაროდ, ზოგიერთი იურისდიქცია ზღუდავს იმ დანაშაულთა რაოდენობას, რომელთა მიმართაც შესაძლებელია ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაციის ბრძანებების გამოყენება. სხვები კვლავ ითხოვს პირდაპირ კავშირს ყველა ჩამორთმეულ აქტივსა და კონკრეტულ დანაშაულს შორის, რაც დამნაშავეების მიერ უკანონო საქმიანობიდან მიღებული ფინანსური სარგებლის ჩამორთმევის მორალურ იმპერატივს ეწინააღმდეგება. განვიხილოთ სცენარი, სადაც ბრალდებულმა უკანონო გზით შეძენილი აქტივები უკვე დახარჯა ან აზარტულ თამაშებში, სექს-მუშაკების დაქირავებასა თუ ფუფუნების საგნების შეძენაში გამოიყენა, რომლებიც მოგვიანებით უსარგებლო გახდა.¹⁰⁴ ნუთუ სამართლიანი და გამართლებული არ არის ასეთ შემთხვევებში ბრალდებულის მიერ კანონიერი გზით შეძენილი ეკვივალენტური ღირებულების აქტივების ჩამორთმევა?

აქტივების დაბრუნების კუთხით განსხვავებული კრიტერიუმები საერთაშორისო თანამშრომლობისთვის მნიშვნელოვან დაბრკოლებებს ქმნის და შეიძლება აქტივების დაბრუნების ძალისხმევა მნიშვნელოვნად შეანელოს ან სრულიად შეუძლებელი გახადოს.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენცია ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ ამ გამოწვევებზე მე-12 მუხლის საფუძველზე რეაგირებს, რაც ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაციის გამოყენებას უწყობს ხელს. ბევრ იურისდიქციაში ღირებულებაზე დაფუძნებულ კონფისკაციასთან მიმართებით ასეთი კანონმდებლობის მიღება უფრო ჰარმონიზებულ კანონმდებლობას განაპირობებს.¹⁰⁵

3.9. კონფისკაცია უნიკალური ქონების საფუძველზე

ხშირ შემთხვევაში კონკრეტულმა გარემოებებმა შეიძლება გაამართლოს ან მოითხოვოს გარკვეული ქონების კონფისკაცია, როგორცაა პოტენციურად არასტაბილური აქტივები (მაგ. ვირტუალური აქტივები) ან უკანონო გზით შეძენილი ის კულტურული აქტივები, რომელთა რაოდენობრივად შესაფასებელი ფულადი ღირებულების დადგენაც ადვილია. ასეთ სცენარებში აქტივების ჩამორთმევა შეიძლება იმ კონკრეტულ ქონებას ეხებოდეს (როგორცაა კულტურული საკუთრება, უნიკალური უძრავი ქონება ან ხელოვნების ნიმუშები), რომელიც სასამართლო პროცესის დავის საგანია, ან ეს შეიძლება იყოს სასამართლოს მიერ დადგენილი თანხის გადახდის მიზნით ასეთი უნიკალური აქტივების კონფისკაცია და გაყიდვა.¹⁰⁶ უნიკალური ქონების კონფისკაციის გამოყენება შესაძლებელია ისეთი ქონების ამოსაღებად, რომელიც დანაშაულის გზით ან მის ჩასადენად გამოყენებული ინსტრუმენტების მეშვეობითაა მიღებული.¹⁰⁷

ზოგიერთ იურისდიქციაში კონფისკაციის ეს ფორმა ჯერ კიდევ სისხლისსამართლებრივ განაჩენს მოითხოვს და ხშირად ბრალდებულის, სხვა პიროვნების ან ორგანიზაციის სახელზე რეგისტრირებული აქტივებით შემოიფარგლება, რომელთა მიმართებითაც სახელმწიფომ ბრალდებულის საკუთრების უფლება დაამტკიცა. თუმცა, საკუთრების კონკრეტულ ნაწილსა და ძირითად დანაშაულს შორის კავშირის დადგენა შეიძლება პრობლემური იყოს. დამნაშავეები ასეთი აქტივების უკანონო წარმომავლობას ხშირად მალავენ ან ლეგიტიმურ აქტივებად მათი გარდაქმნის, გადაცემის ან მათთან შერევის გზით ნილბავენ. ამის გარდა, ზოგიერთი აქტივი შესაძლოა გაფანტვის საფრთხის წინაშე აღმოჩნდეს.¹⁰⁸ ანალოგიურად, ძნელია იმის დამტკიცება, რომ ბრალდებული არის სხვა პირის ან სუბიექტის სახელით რეგისტრირებული აქტივის ფაქტობრივი „ბენეფიციარი მფლობელი“, რადგან ფულის გათეთრებაში მონაწილე პირები, როგორც წესი, საკუთრების პირდაპირ რეგისტრაციას თავს არიდებენ.

მოპარული ან ნაძარცვი კულტურული არტეფაქტების დაბრუნება წარმოშობის ქვეყანაში მზარდი შეშფოთების თემა ხდება. ომისა თუ კოლონიალიზმის შედეგად დაზარალებული ქვეყნები მუზეუმებსა და კერძო კოლექციებში შენახული კულტურული ფასეულობების საკუთრების აღიარებას და დაბრუნებას ითხოვს. სამართალდამცავები და კანონმდებლები კულტურულ მემკვიდრეობას ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებად თვლიან და მათ დასაბრუნებლად საჭირო რესურსებს მიმართულებას უცვლიან. „კულტურასთან ომის“ გარდა, ნაძარცვი არტეფაქტებით ვაჭრობა (მაგალითად, სირიიდან და ერაყიდან) ტერორისტული ჯგუფების შემოსავლის ძირითად წყაროს წარმოადგენს.¹⁰⁹

თავსაბურავიანი ქალის თავი: აშშ, ლიბია და უნიკალური კულტურული ქონების წარმატებული დაბრუნება

2022 წლის იანვარში ლიბიამ „თავსაბურავიანი ქალის თავის“ დაბრუნება აღნიშნა – ესაა მარმარილოსგან გამოკვეთილი უძველესი თავი, რომლის ღირებულებაც ერთ მილიონ აშშ დოლარზე მეტია.¹¹⁰ მისი დაბრუნება საპროცესო შეთანხმების შედეგად გახდა შესაძლებელი (იხ. ზემოთ), რომლის თანახმადაც, სავარაუდო მილიარდერმა მაიკლ სტეინჰარდტმა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის თავიდან აცილების სანაცვლოდ რამდენიმე მოპარული არტეფაქტი დააბრუნა, რომლებიც ადრე მუზეუმებში იყო გამოფენილი ან მისი პირადი კოლექციის ნაწილი გახლდათ.¹¹¹ „თავსაბურავიანი ქალის თავი“ იმ 180 სიმძვლეიდან პირველი იყო, რომელთა ღირებულებაც დაახლოებით 70 მილიონ დოლარს შეადგენდა. ის აშშ-ის მთავრობის მიერ იქნა ამოღებული და საბოლოოდ სამშობლოში, თანამედროვე ლიბიაში დაბრუნდა.¹¹²

საპროცესო შეთანხმებამ, რომელიც აშშ-ის ხელისუფლებასა და სტეინჰარდტს შორის გაფორმდა, კატალიზატორის როლი შეასრულა მრავალი არტეფაქტის უპრობლემო და სწრაფი დაბრუნებისთვის რამდენიმე ქვეყანაში, რომელთა შორისაა საბერძნეთი, იტალია, იორდანია, ლიბანი, ლიბია და თურქეთი. ამ შეთანხმებამ გზა გაუხსნა მათ დაჩქარებულ რეპატრაციას, რაც საწინააღმდეგო შემთხვევაში, სისხლის სამართლის პროცესის განმავლობაში მტკიცებულებების ხანგრძლივი შენახვის გამო, შეიძლება გადავადებულიყო.¹¹³

რამდენიმე სხვა ძვირფას ნივთთან ერთად „თავსაბურავიანი ქალის თავის“ დაბრუნება წარმოშობის ქვეყნებში კულტურული საგანძურის სამშობლოსთან გაერთიანების პირველი ნაბიჯი იყო, რითიც შესაძლებელი გახდა საკუთარ მემკვიდრეობასთან ხალხის ხელახალი დაკავშირება. ამ 180 არტეფაქტის დაბრუნება ასევე იყო კულტურული აქტივების დაბრუნების ერთ-ერთი უდიდესი ღონისძიება, რომელიც ერთგვარ შეხსენებას წარმოადგენდა კოლექციონერებისა და მუზეუმებისთვის, რომლებიც ამგვარი აქტივების იურიდიულ წარმომავლობას სათანადოდ არ ამოწმებენ. ამან ხაზი გაუსვა ხელისუფლების მზაობას, უზრუნველყოს უნიკალური აქტივების გამოძიება, დაყადაღება და კონფისკაცია. ეს განსაკუთრებით აქტუალურია მიმდინარე დისკუსიების ფონზე მასზედ, თუ როგორ შეუძლია „თეთრსაყელიან“ კრიმინალს, პირდაპირ თუ ირიბად დააფინანსოს ტერორიზმი ისევე, როგორც მზარდი მოწოდებების ფონზე, რომლებიც კულტურული ფასეულობების კოლონიური ძარცვის პრობლემის გადაჭრისკენაა მიმართული.

ღირებულებაზე დაფუძნებული კონფისკაციის სისტემისგან განსხვავებით, უნიკალური აქტივის კონფისკაცია განზრახ გვერდს უვლის აქტივის კონკრეტული ღირებულების შესახებ ნებისმიერ დავას. სადავო აქტივის ღირებულების შეფასება საჭირო არ არის. ეს არამხოლოდ კულტურულ აქტივებს, არამედ ზოგიერთ სხვა უნიკალურ აქტივსაც ეხება, როგორიცაა ხელოვნების ნიმუშები, იშვიათი ბრილიანტი ან, ზოგიერთ შემთხვევაში, უნიკალური უძრავი ქონება. თუ აქტივს არ აქვს განსაკუთრებული კულტურული მნიშვნელობა, ის ხშირად იყიდება. ზოგიერთ შემთხვევაში ბრალდებულის დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლით მსხვერპლი სარგებლობს ან, სულ უფრო

მეტად, ის განვითარებისთვის აუცილებელ მაღალი პრიორიტეტის მქონე საჭიროებებზე იხარჯება. უნიკალური კულტურული ობიექტები, როგორც წესი, არ იყიდება. ამის ნაცვლად, როგორც რამდენიმე შემთხვევაში ვიხილეთ, ისინი იმ ქვეყნის ეროვნულ მუზეუმებს გადაეცემა, რომელსაც ეკუთვნის. პრაქტიკულად, ეს ხშირად გულისხმობს კულტურული ობიექტის გადაცემას იმ ქვეყნის საელჩოსთვის, საიდანაც ის მოიპარეს, რომელიც შემდეგ მის დაბრუნებას კოორდინაციას უწევს.

კულტურული ქონების უკანონოდ შეძენის წინააღმდეგ ბრძოლაში უნიკალური ქონების კონფისკაცია ხშირად მთავარი სამართლებრივი საშუალებაა. კულტურულ ობიექტებს ღრმა სენტიმენტალური დატვირთვა გააჩნია რეგიონისა თუ სახელმწიფოს მემკვიდრეობისთვის, ამიტომ პროკურორებმა ეს ყოველთვის უნდა გაითვალისწინონ და ასეთი ქონების მართვისა და შენარჩუნებისთვის დამატებითი ზომები მიიღონ. იმ სახელმწიფოებისთვის, რომლებმაც კონფლიქტის, მარცვის, კორუფციისა და კოლონიალიზმის გამო კულტურული ობიექტების საგრძნობი დანაკარგი განიცადა, ეს პრიორიტეტი კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება. ის ასევე უფრო დიდ და აუცილებელ ტვირთს (შესაძლოა, გამართლებულადაც) აკისრებს ეროვნულ მუზეუმებსა და მცირე სამხატვრო გალერეებს მთელ მსოფლიოში, რათა მათ საფუძვლიანად გამოიკვლიონ თავიანთი კოლექციების წარმომავლობა და აქტიურად ითანამშრომლონ ხელისუფლებასთან, როდესაც კანონიერი წარმომავლობის სრულად დადგენა ვერ ხერხდება. შესაბამისად, ეს ხაზს უსვამს გადაუდებელ აუცილებლობას, რომ ყველა ქვეყანამ აკონტროლოს გამარცხული კულტურული ობიექტების შესაძლო არსებობა მათი იურისდიქციის ფარგლებში, იქნება ეს მუზეუმები, პატარა გალერეები თუ კერძო კოლექციები, რადგან ასეთი აქტივების შეძენა ხშირად დაკავშირებულია ტერორიზმის და სხვა სერიოზული დანაშაულის დაფინანსებასთან. ამიტომ ასეთი ობიექტების ჩამორთმევა და კონფისკაცია უფრო დიდ მნიშვნელობას იძენს.

4.

**უდანაშაულო მესამე
მხარეები
(„კეთილსინდისიერი
ბენეფიციარები“)**

როგორც სისხლისსამართლებრივ, ისე არასისხლისსამართლებრივ კონტექსტში, როდესაც აქტივების დაყადაღება და კონფისკაცია ხდება, მნიშვნელოვანია იმ მესამე მხარეების უფლებების დაცვა, რომლებიც კეთილსინდისიერად მოქმედებდნენ. კეთილსინდისიერი მესამე მხარის ბენეფიციარებს უნდა ჰქონდეთ კანონიერი უფლება, მიიღონ შეტყობინება იმ ობიექტების ამოღებისა და ჩამორთმევის პროცედურების შესახებ, რომლებშიც ისინი შეიძლება კანონიერად იყვნენ დაინტერესებულნი.

ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ნარკომოვაჭრე მოგებას უძრავი ქონების შესაძენად იყენებს და შემდეგ მას მესამე პირზე ყიდის, რომელმაც შესაძლოა სულაც არ იცოდეს ქონების უკანონო წარმოშობის შესახებ, ამ მესამე მხარეს, თუ ის კეთილსინდისიერად მოქმედებდა, უნდა ჰქონდეს უფლება, სასამართლოს დაუმტკიცოს, რომ იგი კეთილსინდისიერად მოქმედებდა. მაგალითად, ეს შეიძლება გულისხმობდეს მტკიცებულების მიწოდებას იმის შესახებ, მესამე მხარეს არ შეეძლო სცოდნოდა, რომ გამყიდველი ნარკომოვაჭრე იყო და რომ მესამე მხარემ ქონების სამართლიანი საბაზრო ღირებულება გადაიხადა. თითოეულ ქვეყანაში საკანონმდებლო ბაზამ სასამართლოს საშუალება უნდა მისცეს, განიხილოს საკუთრების შეძენის გარემოებები. მაგალითად, თუ მესამე მხარე ნარკომოვაჭრის ძმა ან საქმიანი პარტნიორი აღმოჩნდება, გასაგებია, რომ მისი როგორც „კეთილსინდისიერი“ ბენეფიციარის სტატუსი კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგება. ანალოგიურად, თუ ქონების სამართლიანი საბაზრო ღირებულება არის, ვთქვათ, 100 000 აშშ დოლარი და მესამე მხარემ 5 000 აშშ დოლარი გადაიხადა ან საბანკო გადარიცხვის დამადასტურებელი საბუთი ვერ წარმოადგინა, მის კეთილსინდისიერებაში ეჭვი ჩნდება. თუმცა, თუ სასამართლო დარწმუნდება, რომ მესამე მხარე კეთილსინდისიერად მოქმედებდა, მას შეუძლია გამოიტანოს განკარგულება, რომელიც მესამე მხარეს საშუალებას მისცემს, ქონებაზე საკუთრება შეინარჩუნოს.

ვინ არის „კეთილსინდისიერი ბენეფიციარი მესამე მხარე“? ამერიკის შეერთებული შტატები მელისა სინჰის წინააღმდეგ¹¹⁴

ნიუ ჯერსის ბიოდიანოსტიკური ლაბორატორიის ყოფილი პრეზიდენტის, დევიდ ნიკოლის წინააღმდეგ აღძრულმა საქმემ აქტივების დაბრუნებისა და მესამე მხარის უფლებების დაცვის პრეცედენტი შექმნა. სისხლის ანალიზის ლაბორატორია მექრთამეობისა და თანხის უკან დაბრუნების სქემის ცენტრი გახდა, სადაც ექიმები ქრთამს ლაბორატორიაში პაციენტის სისხლის ნიმუშების გადაგზავნისთვის იღებდნენ. სისხლის სამართლის საპროცესო შეთანხმების ფარგლებში ჩამოთვლილ საკუთრებაზე ყველა უფლების, ტიტულის და წილის კონფისკაცია მოხდა, მათ შორის, მანჰეტენის კონდომინიუმის, რომლის ღირებულება დაახლოებით 700 000 აშშ დოლარს შეადგენდა.

მანჰეტენის კონდომინიუმი ნიკოლის რომანტიკულმა პარტნიორმა, მელისა სინჰმა იმ თანხით შეიძინა, რომელიც ნიკოლმა კომპანიის უკანონო საქმიანობიდან მიიღო. იმის მიუხედავად, რომ სამართალწარმოების დროს სინჰი ფლობდა საკუთრებას და საკუთრების უფლება

ჰქონდა, მან სასამართლოში მესამე მხარის შუამდგომლობა შეიტანა იმ არგუმენტით, რომ ეს ობიექტი არასოდეს არ კონტროლდებოდა ნიკოლის მიერ.

სინჰის საჩივარი საოლქო სასამართლომ უპირველეს ყოვლისა იმის გამო არ დააკმაყოფილა, დადგინდა, რომ კონდომინიუმის შესაძენად გამოყენებული თანხა მას ბრალდებულმა ნიკოლმა აჩუქა და ეს თანხა უკანონო გზით იყო მოპოვებული. ეს მტკიცებულება მიუთითებდა, რომ სინჰს ქონება კეთილსინდისიერი გზით არ შეუძენია (კეთილსინდისიერი უდანაშაულო მესამე მხარე).¹¹⁵

შეიძლება სხვა სცენარებიც შეგვხვდეს, მაგალითად, როდესაც ბრალდებული სისხლის სამართლის პროცესის დროს გარდაიცვლება და მისი ქონება მემკვიდრეობით ოჯახის წევრებს გადაეცემა. პრინციპი, რომ უკანონო გზით შეძენილი ქონებიდან სარგებელი არავინ არ უნდა მიიღოს, უზენაესია. ასეთი საქმიანობით მიღებული მოგებით არავინ არ უნდა ისარგებლოს, მათ შორის, არც ოჯახის წევრებმა, რომლებმაც ქონება მემკვიდრეობით მიიღეს. თუმცა, ცალკეულ შემთხვევებში სასამართლოს შეუძლია, თავისი შეხედულებისამებრ იმოქმედოს და მემკვიდრის ოჯახის წევრი კეთილსინდისიერ მესამე მხარის ბენეფიციარად აღიაროს.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მესამე პირებთან დაკავშირებით სხვა მოსაზრებები შეიძლება მოიცავდეს ყადაღის ან კონფისკაციის პროცესის შეწყვეტას, თუ ასეთი ღონისძიება ვინმეს სასიცოცხლო პირობების გაუარესებას ან ადამიანის სხვა უფლებების შეზღუდვას გამოიწვევს. მაგალითად, ყადაღის ან კონფისკაციის შესახებ ბრძანება შეიძლება გადაიხედოს, თუ ის ბავშვს საარსებო წყაროს ართმევს ან ვინმეს უსახლკაროდ ტოვებს.¹¹⁶

სახელმწიფო აპმედისა და ქურუმის წინააღმდეგ: ზოგადი მოსაზრებები იმის შეფასებისას, არის თუ არა ვინმე კეთილსინდისიერი მესამე მხარის ბენეფიციარი და შეიძლება თუ არა ყადაღის და კონფისკაციის ბრძანებამ არასასურველი ან გაუთვალისწინებელი ზიანი გამოიწვიოს¹¹⁷

შემთხვევა დიდ ბრიტანეთში მოხდა. ამ საქმეში გასაჩივრების სამართლებრივი საფუძველი იყო ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი, რომელიც, სხვათა შორის, ითვალისწინებს, რომ „ყველას აქვს უფლება, რომ დაცული იყოს მისი პირადი და ოჯახური ცხოვრება, საცხოვრისი და მიმოწერა“ და რომ „დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელებაში სახელმწიფო ხელისუფლების ჩარევა, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ასეთი ჩარევა კანონის შესაბამისად ხორციელდება და დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის არის აუცილებელი...“

განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ სასამართლო დონეზე გაცემული კონფისკაციის ბრძანება იყო არაპროპორციული და ოჯახის უდანაშაულო წევრების, განსაკუთრებით, ბავშვების უფლებებს ზიანს აყენებდა. მიუხედავად იმისა, რომ მოსარჩელებმა სხვა მიზეზების გასაჩივრებაში წარმატებას ვერ მიაღწიეს, სააპელაციო სასამართლომ მსგავს შემთხვევებში გამოსაყენებელი სტანდარტი დაადგინა. მითითება გაკეთდა საქმეზე „სახელმწიფო ბენჯაფილდის წინააღმდეგ“ (2003), რომელშიც სასამართლოს შეიძლება კონფლიქტური ინტერესების დაბალანსება მოუწიოს. ეს გულისხმობს, ერთი მხრივ, იმის უზრუნველყოფას, რომ დანაშაული დაუსჯელი არ უნდა დარჩეს და, მეორე მხრივ, რომ არ არსებობს წინასწარ განზრახული უსამართლობა უდანაშაულო მესამე პირების მიმართ.

ეს გადაწყვეტილება იძლევა მითითებებს, რომლებიც ბევრმა იურისდიქციამ შეიძლება ღირებულად მიიჩნიოს, რადგან ის ხაზს უსვამს სასამართლოსთვის უდანაშაულო მესამე მხარის ინტერესების დასაცავად და ყადაღისა და კონფისკაციების ბრძანებების შედეგად გამოწვეული გაუთვალისწინებელი ზიანის თავიდან ასაცილებლად დისკრეციული უფლებამოსილების მინიჭების მნიშვნელობას.

დასკვნა

ეს ანგარიში ხაზს უსვამს რამდენიმე განსხვავებულ მექანიზმს, რომელთა გამოყენებაც სახელმწიფოებს უკანონოდ შეძენილი აქტივების კონფისკაციის დასაჩქარებლად შეუძლია და რომელთა შორისაა მექანიზმები სამოქალაქო კონფისკაციის სფეროში. სამოქალაქო აქტივების ჩამორთმევა და სხვა არასადამსჯელო ზომები მართლაც ძირითად ინსტრუმენტებს წარმოადგენს, რომლებიც სულ უფრო ხშირად გამოიყენება მთელ მსოფლიოში სამართალდამცავი ორგანოების დასახმარებლად ორგანიზებულ დანაშაულთან უფრო ეფექტურად და ნაყოფიერად ბრძოლაში და ბოროტმოქმედებისთვის უკანონო მოგების ჩამორთმევაში, როცა სათანადოდ ხდება ისეთ უდანაშაულო მესამე მხარეთა ლეგიტიმური ინტერესების გათვალისწინება, როგორებიც არიან ბავშვები ან სხვა პირები, რომელთა ქონება შეიძლება უკანონოდ იქნეს გამოყენებული მათი ინფორმირების ან თანხმობის გარეშე.

ასეთი მექანიზმების დანერგვა UNCAC-ისა და UNTOC-ის კონვენციებითაც მოწონებულია და მთელ მსოფლიოში ფართოდ გამოიყენება მთელი რიგი ისეთი იურისდიქციების მიერ, როგორებიცაა გაერთიანებული სამეფო, შეერთებული შტატები, ირლანდია, პერუ და იტალია, რომლებმაც საერთაშორისოდ აღიარებული საუკეთესო პრაქტიკა დაამკვიდრეს. უკანონო გზით შეძენილი აქტივების დაყადაღების დაჩქარება შეიძლება სხვადასხვა ფორმით განხორციელდეს და მოიცავდეს, მაგალითად, *in rem* კონფისკაციას, სადაც თავად აქტივებია „მოპასუხე“. გარდა ამისა, სოციალური დაცვის საგადასახადო ორგანოებთან კოორდინაცია შეიძლება ძალიან ქმედითი საშუალება იყოს უკანონოდ შეძენილი აქტივების დაყადაღების, კონფისკაციისა და დაბრუნების დასაჩქარებლად. სხვა ფორმები გაფართოებულ და ქონებაზე დაფუძნებულ კონფისკაციას მოიცავს, განსაკუთრებით, ისტორიული და კულტურული ღირებულების მქონე აქტივებთან მიმართებით.

ეს მექანიზმები როგორც ცალკეულად, ისე ერთობლივად, დანაშაულთან დაკავშირებული აქტივების დაბრუნების საქმეში ეფექტური აღმოჩნდა. ამის გარდა, ისინი ამყარებს საზოგადოების აზრს მართლმსაჯულების სისტემის ეფექტურობის შესახებ, განსაკუთრებით იქ, სადაც ნებისმიერი ამოღებული აქტივის საბოლოო გამოყენებასთან მიმართებით საკმარისი გამჭვირვალობა არსებობს, როგორიცაა, მაგალითად, მათი მიმართვა განვითარების მაღალპრიორიტეტული საჭიროებებისთვის. სახელმწიფოებმა ამ მექანიზმების მიღება როგორც ეფექტურობის, ისე სამართლიანობის ინტერესებიდან გამომდინარე უნდა განიხილონ.

ბიბლიოგრაფია

- ¹ Brun, J.-P., Sotiropoulou, A., Gray, L., Scott, C., & Stephenson, K. M. (2020). *Asset Recovery Handbook: A Guide for Practitioners* (Second). StAR. <https://star.worldbank.org/publications/asset-recovery-handbook-guide-practitioners-second-edition>
- ² Brun, J.-P., Sotiropoulou, A., Gray, L., Scott, C., & Stephenson, K. M. (2020). *Asset Recovery Handbook: A Guide for Practitioners* (Second). StAR. <https://star.worldbank.org/publications/asset-recovery-handbook-guide-practitioners-second-edition>
- ³ Bright Line Law. (2020). *The Use of Non-Conviction Based Seizure and Confiscation*. <https://rm.coe.int/the-use-of-non-conviction-based-seizure-and-confiscation-2020/1680a0b9d3>
- ⁴ United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances (1988), https://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf
- ⁵ United Nations Convention against Transnational Organized Crime (2000), <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>
- ⁶ United Nations Convention Against Corruption (2003), <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>
- ⁷ ამ კვლევის მიზნებისთვის, ტერმინები „კონფისკაცია“ და „ჩამორთმევა“ გამოყენებული იქნება ურთიერთშეცვლად.
- ⁸ The World Bank. (2017). *Illicit Financial Flows (IFFs)*. <https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/illicit-financial-flows-iffs>
- ⁹ The World Bank. (2017). *Illicit Financial Flows (IFFs)*. <https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/illicit-financial-flows-iffs>
- ¹⁰ United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI). (2021). *Illicit Financial Flows and Asset Recovery In The Republic of Moldova*. <https://unicri.it/sites/default/files/2021-04/IFF%20M.pdf>
- ¹¹ იხილეთ: UNICRI-ის IFF ანგარიშების სერია. ხელმისაწვდომია აქ: <http://www.unicri.it/publications> და აქ: <https://unicri.it/Publication/Illicit-Financial-Flows-Asset-Recovery-Eastern-Partnership-Region>
- ¹² როგორც ცნობილია, ისინი, ვინც აქტივებს ათეთრებენ, ჩვეულებრივ მათ არა საკუთარი სახელით, არამედ სხვა ფიზიკური პირების სახელით ან ისეთი სუბიექტების მეშვეობით ათეთრებენ, როგორიცაა ყალბი კომპანიები.
- ¹³ ბევრი, თუ არა უმეტესი იურისდიქციის მნიშვნელოვანი ნაკლი არა სახელმწიფო მოხელეებისთვის ხელმისაწვდომი ფინანსური ინფორმაციის გამჟღავნების სისტემების არარსებობა, არამედ ასეთი მექანიზმების ნებისმიერი დარღვევის შემთხვევაში (არარსებული ან არასაკმარისი გამჟღავნება) ეფექტური შემაკავებელი საწესდების არარსებობა.
- ¹⁴ პრაქტიკაში ბევრი იურისდიქცია UNCAC-ის სხვა წევრი ქვეყნების მიერ გამოცემულ კონფისკაციის შესახებ ბრძანებებს ჯერ კიდევ არ ცნობს. მრავალი მათგანი უცხოური იურისდიქციის მიერ სისხლის სამართლის საქმეებზე გამოტანილი კონფისკაციის შესახებ ბრძანებებს მოიცავს, სადაც მიმღები იურისდიქცია ხშირად აცხადებს, რომ მოთხოვნა მათ ადგილობრივ კანონმდებლობასთან „შეუსაბამო“ ან „არათავსებადი“, ყოველგვარი სხვა მიზეზის მითითების გარეშე. გარდა ამისა, თუ სასამართლო გადაწყვეტილება მიღებულია სამოქალაქო კონფისკაციის თაობაზე, მიმღები იურისდიქცია ამ ბრძანების აღსრულებაზე უარს იტყვის იმ საფუძველით, რომ ის ადგილობრივ კანონმდებლობასთან „არათავსებადი“ ან „შეუსაბამო“. ზოგიერთ შემთხვევაში არგუმენტი შეიძლება იყოს, რომ თავდაპირველ სისხლის სამართლის ან სამოქალაქო საქმეში, რომლის საფუძველზეც კონფისკაციის ბრძანება გაიცა, შესაძლოა არ იყოს უზრუნველყოფილი მოპასუხე ან სადავო ქონების მფლობელის ადეკვატური სასამართლო პროცესი. მცირე მტკიცებულება არსებობს იმის დასტურად, რომ უცხოურმა იურისდიქციებმა, რომლებსაც ასეთი ბრძანებების აღსრულება შესთავაზეს, ყველა ღონე გამოიყენეს, რათა მიეღოთ მეტი განმარტება მომთხოვნი იურისდიქციისგან იმის თაობაზე, იყო თუ არა ადეკვატური სასამართლო პროცესი უზრუნველყოფილი. ეს, რა თქმა უნდა, სრულიად არ შეესაბამება UNCAC-ის 51-ე მუხლს, რომელშიც ნათლად წერია, რომ „მონაწილე სახელმწიფოები ერთმანეთს მაქსიმალურად უწყვენ დახმარებას და თანამშრომლობას“ აქტივების დაბრუნების საკითხში. სამწუხაროდ, ევროკავშირის წევრი მრავალი ქვეყანა (რომელთა კორუმპირებულმა ჩინოვნიკებმა თავიანთი ქონება ევროკავშირის ფარგლებს გარეთ განათავსეს) პრაქტიკულად თანამშრომლობაში ბევრად ჩამორჩება ევროკავშირის არაწევრ კოლეგებს ამ უცხოური იურისდიქციების მიერ გაცემული კონფისკაციის ბრძანებების რეალურად შესრულებისა და უკანონოდ შეძენილი აქტივების დაბრუნების საქმეში.
- ¹⁵ აქტივების დაბრუნების ბევრი პრაქტიკოსი აღნიშნავს, რომ იურისდიქციები ხშირად მყვირალა „სათაურებში ხვდება“ იმ უკანონო ან გათეთრებულ აქტივებთან მიმართებით, რომელთა ჩამორთმევა მათ შეეძლოთ, თუმცა ასეთ იურისდიქციებს, ამავდროულად, ამგვარი აქტივების რეალური დაბრუნების ძალიან დაბალი მაჩვენებლები აქვს.
- ¹⁶ უნდა აღინიშნოს, რომ უმნიშვნელოდ გაიზარდა აქტივების დაბრუნების პრაქტიკა (თუ ისინი დაბრუნებულია), მაგალითად, დახმარების ეროვნული სააგენტოების ან სხვა გამჭვირვალე მექანიზმების მეშვეობით, რომლებიც უზრუნველყოფს, რომ დაბრუნებული აქტივები კორუფციის გზით განმეორებით არ გადაამისამართდეს. იხ: UK to return \$5.8m to Nigeria from politician's stolen assets. (2021). *Aljazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/9/uk-to-return-5-8-mln-to-nigeria-from-politicians-stolen-assets#:~:text=The%20United%20Kingdom%20and%20Nigeria%20have%20signed%20a,who%20was%20jailed%20in%20London%20for%20money%20laundering>. თუმცა, ბევრი იურისდიქცია (თუ ყველა არა) არ ერთვება ასეთ დისკუსიებში და ინარჩუნებს ძველ პრაქტიკას, რომელიც უბრალოდ გაურკვეველ საფუძველზე უარყოფს აქტივების დაბრუნების მოთხოვნებს. არსებობს პარალელი ამ სცენარსა და იმ სცენარს შორის, რომელიც, მაგალითად, ლიბიაში თამაშდება, სადაც 2011 წლიდან მილიარდობით აქტივია გაყინული წევრი სახელმწიფოების მიერ (ამ ანგარიშის შედგენის მომენტიდან 12 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში) და მაინც, ამ ქვეყანაში მრავალი ჰუმანიტარული საჭიროების მიუხედავად ((სამედიცინო მომსახურების საყოველთაო და ფართო ნაკლებობა (მაგ., კიბოთი და დიაბეტით დაავადებულთათვის) და საგანმანათლებლო რესურსების უკმარისობა (მაგალითად,

ბავშვები სასკოლო წიგნების ან ადეკვატური ლანჩის გარეშე)), ბევრი წევრი სახელმწიფო უარს ამბობს, ლიბიას გაყინული აქტივები განვითარების მაღალპრიორიტეტული საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად დაუბრუნოს, თუნდაც ეს ძალიან გამჭვირვალე მექანიზმების მეშვეობით ხდებოდეს, რაც იმას უზრუნველყოფდა, რომ თანხები ან სხვა დახმარება (ექთნები, ექიმები, დიალიზის აპარატები, მასწავლებლები, სასკოლო წიგნები, სასკოლო ლანჩები) ისეთი მოწყვლად ჯგუფებს გადაეცემოდა, რომლებსაც ასეთი მხარდაჭერა ესაჭიროება.

¹⁷ იმ ფასეულობებს შორის, რომლებსაც კანონმდებლები არ აღიარებენ, არის ის, რომ აქტივების დაბრუნებას მნიშვნელოვანი თანხების მოტანა შეუძლია ქვეყნის განვითარების მაღალპრიორიტეტული საჭიროებების დასაფინანსებლად, მაგალითად, ჯანდაცვის, განათლებისა და ინფრასტრუქტურის სექტორებში. ექვარეშა, რომ კანონმდებლებისთვის ეს იქნება ღირებული გზავნილი, რომელიც მათ შეეძლება, თავიანთ ამომრჩეველებს გააცნონ.

¹⁸ *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism and Proliferation - The FATF Recommendations*. (2023). <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/recommendations/FATF%20Recommendations%202012.pdf.coredownload.inline.pdf>

¹⁹ Greenberg, T. S., Samuel, L. M., Grant, W., & Gray, L. (2009). *A Good Practices Guide for Non-Conviction Based Asset Forfeiture*. Stolen Asset Recovery. https://star.worldbank.org/sites/default/files/2023-11/Stolen_Asset_Recovery_A_Good_Practices_Guide_for_Non_Conviction_Based_Asset_Forfeiture_%28Stolen_Asset_Recovery_Initiative_2009%29.pdf

²⁰ ოფიციალური პირები იმ ქვეყნებში, სადაც სამოქალაქო კონფისკაცია ახალი კონცეფციაა, ხშირად შეშფოთებას იმის გამო გამოხატავენ, რომ საკუთრების უფლება კონსტიტუციურია. აქტივების ჩამორთმევისა და დაბრუნების დაუშვებლობა, თუნდაც სამოქალაქო კონფისკაციის შემთხვევაში, რა თქმა უნდა, კონსტიტუციური უფლების არასწორ ინტერპრეტაციას გამოიწვევს, რაც მოქალაქეებს უკანონო გზით შეძენილი აქტივების ფლობის საშუალებას მისცემს.

²¹ იმ შემთხვევებში, როდესაც საკუთრების უფლებების მფლობელის იდენტიფიცირება შეუძლებელია, შეიძლება არსებობდეს აქტივების დაჩქარებული წესით ჩამორთმევის ცალკეული „ადმინისტრაციული“ მექანიზმები. ზოგიერთ ოურისდიქციაში ეს შეიძლება მოიცავდეს სამთავრობო უწყების ვებსაიტზე (და/ან ჩამორთმევის ადგილზე) აქტივების შესახებ ინფორმაციის გამოქვეყნებას, რომელიც იმაზე მიუთითებს, რომ აქტივების ჩამორთმევა რამდენიმე დღეში, მაგალითად, 60 ან 90 დღეში მოხდება, თუ საკუთრების უფლებას არავინ წარადგენს.

²² UNCAC article 30

²³ ob. *Decreto Legislativo N.º 1373*. (2018). Government of Peru. <https://www.gob.pe/institucion/congreso-de-la-republica/normas-legales/936641-1373>

²⁴ *New specialised courts to apply novel extinción de dominio legislation in Peru*. (2019). <https://baselgovernance.org/news/new-specialised-courts-apply-novel-extincion-de-dominio-legislation-peru>

²⁵ Bright Line Law. (2020). *The Use of Non-Conviction Based Seizure and Confiscation*. <https://rm.coe.int/the-use-of-non-conviction-based-seizure-and-confiscation-2020/1680a0b9d3>

²⁶ მსგავსი მიდგომა კოლუმბიაშიც მოქმედებს. ob.: (*Ley 1708 de 2014*. (2014). Government of Colombia.

<https://www.funcionpublica.gov.co/eva/gestornormativo/norma.php?i=56475>); France, G. (2022). *Non-conviction-based confiscation as an alternative tool to asset recovery*. https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Non-Conviction-Based-Forfeiture_2022.pdf

Read more about the Ibárcena case: *SUBSISTEMA DE EXTINCIÓN DE DOMINIO DEL PODER JUDICIAL RECUPERÓ MÁS DE S/173 MILLONES A FAVOR DEL ESTADO*. (2022). Poder Judicial del Peru.

https://www.pj.gob.pe/wps/wcm/connect/sneed/s_sneed/as_prensa/as_noticias/cs_n_recupera173millones, Solorzano, O. (2019). *Landmark asset recovery case puts Peruvian non-conviction-based confiscation legislation to the test*. Basel Institute on Governance.

<https://baselgovernance.org/blog/landmark-asset-recovery-case-puts-peruvian-non-conviction-based-confiscation-legislation-test> and *Fiscalía logra se declare fundada demanda para recuperar más de US\$ 3 millones desde banco suizo*. (2022). Ministerio Público Fiscalía de La Nación.

<https://www.gob.pe/institucion/mpfn/noticias/633577-fiscalia-logra-se-declare-fundada-demanda-para-recuperar-mas-de-us-3-millones-desde-banco-suizo>

²⁷ *Peru recovers USD 8.5 million through non-conviction based confiscation*. (2020). Basel Institute on Governance.

<https://baselgovernance.org/news/peru-recovers-usd-85-million-through-non-conviction-based-confiscation> and *Switzerland to return USD 8.5 million to Peru in precedent-setting case of non-conviction based forfeiture*. (2023). Basel Institute on Governance.

<https://baselgovernance.org/news/switzerland-return-usd-85-million-peru-precedent-setting-case-non-conviction-based-forfeiture>

²⁸ France, G. (2022). *Non-conviction-based confiscation as an alternative tool to asset recovery*.

https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Non-Conviction-Based-Forfeiture_2022.pdf

²⁹ “As regards the envisaged common rules, the Commission has emphasized that the European Court of Human Rights has repeatedly considered Non-Conviction Based confiscation (including civil and administrative forms) and extended confiscation to be consistent with Article 6 ECHR and Article 1 of Protocol 1, if effective procedural safeguards are respected.” ob: *Common rules for non-conviction based confiscation*. (2023). European Parliament.

<https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-area-of-justice-and-fundamental-rights/file-common-rules-for-non-conviction-based-confiscation#:~:text=As%20regards%20the%20envisaged%20common%20rules%2C%20the%20Commission,Protocol%201%2C%20if%20effective%20procedural%20safeguards%20are%20respected>

³⁰ van de Ven, M. (2018). *Fighting organised crime by facilitating the confiscation of illegal assets*. Council of Europe.

<https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24507&lang=en>

- ³¹ *About Us*. (n.d.). Criminal Assets Bureau (CAB). Retrieved April 11, 2024, from <https://www.cab.ie/about-us/>
- ³² van de Ven, M. (2018). *Fighting organised crime by facilitating the confiscation of illegal assets*. Council of Europe. <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24507&lang=en>
- ³³ Minister for Justice announces Community Safety Innovation Fund open for new applications at launch of Waterford Community Safety Plan. (2023). Department of Justice. <https://www.gov.ie/en/press-release/712b9-minister-for-justice-announces-community-safety-innovation-fund-open-for-new-applications-at-launch-of-waterford-community-safety-plan/#>
- ³⁴ რიცხოვრები მონაცემები UNICRI-თვის მიწოდებულია CAB-ის ოფიციალური პირების მიერ.
- ³⁵ Ortiz Fonseca, D. M. (2018). “Pennies from heaven” Three case studies on civil forfeiture. *United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI)*. <https://f3magazine.unicri.it/?p=1489>
- ³⁶ *Colombia’s Capacity to Recover Criminal Assets: An Assessment Based on the 9 Principles of Asset Recovery*. (2022). https://baselgovernance.org/sites/default/files/2022-07/220725_Diagna%CC%A8stico_Colombia_report_En.pdf
- ³⁷ Calle, S., & Gómez Restrepo, J. (n.d.). ¿QUÉ ES LA FIGURA DE LA EXTINCIÓN DE DOMINIO EN COLOMBIA? CMS. Retrieved April 11, 2024, from <https://cms.law/es/col/publication/que-es-la-figura-de-la-extincion-de-dominio-en-colombia#:~:text=La%20extinci%C3%B3n%20de%20dominio%20es,%20indirectamente%20en%20actividades%20il%C3%ADcitas>
- ³⁸ კანონის სრული ტექსტისთვის იხ. *Ley 1708 de 2014 Congreso de la República de Colombia*. (2014). Secretaría Jurídica Distrital de La Alcaldía Mayor de Bogotá D.C. <https://www.alcaldiabogota.gov.co/sisjur/normas/Norma1.jsp?i=56475>
- ³⁹ ამის ძირითადი მიზეზია დიდი რაოდენობით საქმეები (მაგალითად, დედაქალაქ ბოგოტაში მოსამართლეებს განსახილველად ყოველთვიურად დაახლოებით 200 საქმე გადაეცემათ) და ადამიანური რესურსების ნაკლებობა, რაც საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების ვადის გაზრდას იწვევს. საინტერესოა ისიც, რომ ძველი კანონით საქმეების განხილვას საშუალოდ 14 წელი სჭირდებოდა, რაც თითქმის სამჯერ მეტია 2014 წლის განახლებულ კოდექსთან შედარებით. ეს არის ერთ-ერთი მიზეზი, რის გამოც მოსამართლეები ამტკიცებენ, რომ მოქმედი კანონმდებლობა უნდა შეიცვალოს ისე, რომ ყველა საქმისწარმოება 1708 კანონში გადავიდეს, რომელსაც უფრო გონივრული ვადა აქვს. *Colombia’s Capacity to Recover Criminal Assets: An Assessment Based on the 9 Principles of Asset Recovery*. (2022). https://baselgovernance.org/sites/default/files/2022-07/220725_Diagna%CC%A8stico_Colombia_report_En.pdf
- ⁴⁰ France, G. (2022). *Non-conviction-based confiscation as an alternative tool to asset recovery*. https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Non-Conviction-Based-Forfeiture_2022.pdf
- ⁴¹ დამატებითი ინფორმაციისთვის იხ. *Quienes Somos*. (2018). Government of Colombia. https://www.saesas.gov.co/nuestra_entidad/quienes_somos
- ⁴² Ortiz Fonseca, D. M. (2018). “Pennies from heaven” Three case studies on civil forfeiture. *United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI)*. <https://f3magazine.unicri.it/?p=1489>
- ⁴³ *Mutual Evaluation Report of Republic of Colombia*. (2018). <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/fsrb-mer/GAFILAT-Mutual-Evaluation-Colombia-2018.pdf>
- ⁴⁴ Bocanegra, N. (2024). Colombia seeks forensic audit of victims’ reparation fund. *Euronews*. <https://www.euronews.com/2022/11/03/colombia-corruption>
- ⁴⁵ Brun, J.-P., Sotiropoulou, A., Gray, L., Scott, C., & Stephenson, K. M. (2020). *Asset Recovery Handbook: A Guide for Practitioners* (Second). StAR. <https://star.worldbank.org/publications/asset-recovery-handbook-guide-practitioners-second-edition>
- ⁴⁶ *E4J University Module Series - Organized Crime Module 10: Sentencing and Confiscation in Organized Crime*. (n.d.). United Nations Office on Drugs and Crime. Retrieved April 11, 2024, from <https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-10/key-issues/confiscation.html>
- ⁴⁷ *Types of Federal Forfeiture*. (2023). U.S. Department of Justice. <https://www.justice.gov/afp/types-federal-forfeiture>
- ⁴⁸ *Asset Forfeiture Policy Manual 2023*. (2023). <https://www.justice.gov/criminal/criminal-afmls/file/839521/dl>
- ⁴⁹ *DHS Inconsistently Implemented Administrative Forfeiture Authorities under CAFRA*. (2020). <https://www.oig.dhs.gov/sites/default/files/assets/2020-09/OIG-20-66-Aug20.pdf>
- ⁵⁰ *Agents Seize \$27 Million In U.S. Currency Inside Boxes Bound For St. Thomas*. (2020). U.S. Attorney’s Office, District of Puerto Rico. <https://www.justice.gov/usao-pr/pr/agents-seize-27-million-us-currency-inside-boxes-bound-st-thomas>
- ⁵¹ *Agents Seize \$27 Million In U.S. Currency Inside Boxes Bound For St. Thomas*. (2020). U.S. Attorney’s Office, District of Puerto Rico. <https://www.justice.gov/usao-pr/pr/agents-seize-27-million-us-currency-inside-boxes-bound-st-thomas>
- ⁵² *DHS Inconsistently Implemented Administrative Forfeiture Authorities under CAFRA*. (2020). <https://www.oig.dhs.gov/sites/default/files/assets/2020-09/OIG-20-66-Aug20.pdf>
- ⁵³ *DHS Inconsistently Implemented Administrative Forfeiture Authorities under CAFRA*. (2020). <https://www.oig.dhs.gov/sites/default/files/assets/2020-09/OIG-20-66-Aug20.pdf>
- ⁵⁴ *Types of Federal Forfeiture*. (2023). U.S. Department of Justice. <https://www.justice.gov/afp/types-federal-forfeiture>
- ⁵⁵ *Codice Antimafia*. (2023). Altalex. <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/07/24/codice-antimafia-edizione-giugno-2014#titoloII>
- ⁵⁶ *Fighting organised crime by facilitating the confiscation of illegal assets*. (2018). Council of Europe. <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24507&lang=en>
- ⁵⁷ Preventative measures directed at the assets are set out in articles 16-34 ter: *Codice Antimafia*. (2023). Altalex. <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/07/24/codice-antimafia-edizione-giugno-2014#titoloII>

- ⁵⁸ ზოგიერთ შემთხვევაში კონფისკაცია როგორც პრევენციული ზომა მაშინაც კი გამოიყენება, როდესაც ექვმიტანილი მაფიასთან დაკავშირებულ დანაშაულში გამართლებულია, მაგრამ „საშიში“ პირების სიაში მაინც შედის, ან როდესაც გადაწყვეტილება ეფუძნება ისეთ ელემენტებს, რომლებიც სისხლის სამართლის პროცესის დროს შეგროვებული მტკიცებულებებისაგან განსხვავდება. იხ. მაგალითი: Court of Cassation VI section No. 1268 of 4 July 2019, <https://www.questionegiustizia.it/data/doc/3140/tescaroli.pdf> and Court of Cassation Section. 1, Sentence No. 13638 of 16 January 2019 - Rv. 275244 – 01, conf., Cass., Sect. 2 - , Sentence No. 15650 del 14/02/2019 - Rv. 275778 – 01.
- ⁵⁹ “National Recovery and Resilience Plan” And Prevention Of Criminal Infiltrations - Italian System -. (2021). <https://www.poliziadistato.it/statics/14/sistema-italia-en.pdf>
- ⁶⁰ See: Tescaroli, L. (n.d.). *Il procedimento di prevenzione patrimoniale: profili problematici e questioni aperte*. Retrieved April 22, 2024, from <https://www.questionegiustizia.it/data/doc/3140/tescaroli.pdf>
- ⁶¹ Commissione parlamentare di inchiesta sul fenomeno delle mafie e sulle altre associazioni criminali, anche straniere. (2014). <https://documenti.camera.it/leg17/resoconti/commissioni/stenografici/html/24/audiz2/audizione/2014/01/22/stenografico.0011.html>
- ⁶² Value of assets seized and confiscated from organized crime in Italy from August 2020 to July 2021. (2021). Statista. <https://www.statista.com/statistics/743673/value-of-assets-seized-and-confiscated-from-mafia-in-italy/>
- ⁶³ 160 Milioni Di Euro Il Valore Dei Beni Illecitamente Accumulati E Sottoposti A Misura Patrimoniale, Tra Cui Oltre 300 Immobili. (2022). Direzione Investigativa Anti Mafia. <https://direzioneeinvestigativaantimafia.interno.gov.it/2022/reggio-calabria-operazione-planning-dia-e-guardia-di-finanza-hanno-eseguito-unordinanza-di-custodia-cautelare-nei-confronti-di-12-soggetti-sequestro-di-beni-in-italia-e-allester-2/>
- ⁶⁴ See, for example: Nearly 52,000 UK Properties Still Owned Anonymously - Despite New Transparency Law. (2023). Transparency International. <https://www.transparency.org.uk/uk-register-overseas-entities-through-the-keyhole> and Papachristou, L. (2019). Report: US\$132 Billion of UK Property is Registered in Tax Havens. OCCRP. <https://www.occrp.org/en/daily/9397-report-us-132-billion-of-uk-property-is-registered-in-tax-havens>
- ⁶⁵ Shalchi, A. (2022). *Unexplained Wealth Orders*. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9098/CBP-9098.pdf>
- ⁶⁶ Shalchi, A. (2022). *Unexplained Wealth Orders*. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9098/CBP-9098.pdf>
- ⁶⁷ Fact sheet: unexplained wealth order reforms. (2023). UK Government. <https://www.gov.uk/government/publications/economic-crime-transparency-and-enforcement-bill-2022-overarching-documents/factsheet-unexplained-wealth-order-reforms-web-accessible>
- ⁶⁸ Shalchi, A. (2022). *Unexplained Wealth Orders*. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9098/CBP-9098.pdf>
- ⁶⁹ გასაჩივრების საფუძვლებისა და საჩივრის უარყოფის მიზეზების შესახებ დამატებით ინფორმაცია შეგიძლიათ, იხილოთ შემდეგ მისამართზე: *England and Wales Court of Appeal (Civil Division) Decisions*. (2019). <https://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2020/108.html>
- ⁷⁰ იხ. ქალბატონ ჰაჯიევას საქმესთან დაკავშირებული მეტი ინფორმაცია: Casciani, D. (2020). Harrods Mega-Spender Loses Supreme Court Challenge. BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-55389134> and Neate, R. (2020). “Mcmafia” Banker’s Wife Will Have £22m Seized Unless She Reveals Source Of Wealth. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/law/2020/dec/21/mcmafia-banker-wife-seize-source-wealth-supreme-court-harrods>
- ⁷¹ ბუნებრივია, თუ ბრალდებული შეგნებულად აკეთებს ცრუ ან შეცდომაში შემყვან განცხადებას, ამან შეიძლება პირის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიეცემა გამოიწვიოს.
- ⁷² დამატებითი ინფორმაცია შეგიძლიათ იხილოთ კანონში 263-IX „უკანონოდ მოპოვებული აქტივების კონფისკაციასთან დაკავშირებით უკრაინის ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტში ცვლილებების შეტანის შესახებ“: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-20#Text>
- ⁷³ მიუხედავად იმისა, რომ ეს არის სწორი მიმართულებით გადადგმული ნაბიჯი, დაუსაბუთებელი სიმდიდრის თანამედროვე სასამართლო პროცესი მოითხოვს, რომ იგი არ შემოიფარგლოს მხოლოდ საჯარო მოხელეებისა და სახელმწიფო მოხელეების დევნით. დაუსაბუთებელი გამდიდრების პროცესის მიზანია, ჩამოართვას ნებისმიერი დაუსაბუთებელი ქონება ნებისმიერ პირს, მიუხედავად იმისა, ის საჯარო მოხელეა თუ არა, ვინაიდან დანაშაული არ უნდა იყოს მომგებიანი, თუნდაც როცა ორგანიზებულ დანაშაულსა და კორუფციაში კერძო პირები არიან ჩართულნი.
- ⁷⁴ იურისდიქციების უმეტესობა, სადაც UWO-ს, RUA-ს ან მსგავს მექანიზმებს იყენებენ, ადგენს იმ აქტივების მინიმალურ ღირებულებას, რომელიც უნდა დაბრუნდეს, იმის გათვალისწინებით, რომ მთავრობის საგამოძიებო და მასთან დაკავშირებული რესურსების ინვესტიცია ფინანსურად გამართლებული უნდა იყოს ასეთი საქმის აღმგრამდე.
- ⁷⁵ Shalchi, A. (2022). *Unexplained Wealth Orders*. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9098/CBP-9098.pdf>
- ⁷⁶ Shalchi, A. (2022). *Unexplained Wealth Orders*. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9098/CBP-9098.pdf>
- ⁷⁷ Shalchi, A. (2022). *Unexplained Wealth Orders*. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9098/CBP-9098.pdf>
- ⁷⁸ Fact Sheet: Unexplained Wealth Order Reforms. (2023). UK Government. <https://www.gov.uk/government/publications/economic-crime-transparency-and-enforcement-bill-2022-overarching-documents/factsheet-unexplained-wealth-order-reforms-web-accessible>
- ⁷⁹ Rossi, M. I., Pop, L., & Berger, T. (2017). *Getting the Full Picture on Public Officials, A How-To Guide for Effective Financial Disclosure*. <https://star.worldbank.org/sites/star/files/getting-the-full-picture-on-public-officials-how-to-guide.pdf>
- ⁸⁰ Former French Official Convicted of Tax Fraud. (2016). *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2016/12/08/world/europe/france-jerome-cahuzac-tax-evasion.html>
- ⁸¹ Linder, O. D. (n.d.). *Al Capone Trial (1931)*. Retrieved April 22, 2024, from <https://www.famous-trials.com/alcapone/1474-home>
- ⁸² Lusty, D. (2003). Taxing The Untouchables Who Profit From Organised Crime. *Journal of Financial Crime*, 10(3), 209–228. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/13590790310808808/full/html>

- ⁸³ CAB Annual Report 2022. (2023). <https://www.cab.ie/wp-content/uploads/2023/10/CAB-Annual-Report-2022.pdf>
- ⁸⁴ CAB Annual Report 2022. (2023). <https://www.cab.ie/wp-content/uploads/2023/10/CAB-Annual-Report-2022.pdf>
- ⁸⁵ New Legal Instruments For The Confiscation Of Criminal Assets. (2021). Government of the Netherlands. <https://www.government.nl/latest/news/2021/11/17/new-legal-instruments-for-the-confiscation-of-criminal-assets>
- ⁸⁶ Meyer, F. J. (n.d.). Plea Bargaining. Retrieved April 22, 2024, from <https://www.britannica.com/topic/plea-bargaining>
- ⁸⁷ Miller, A. C. (2022). Can Plea Bargains Save the ICC? FP. <https://foreignpolicy.com/2022/06/22/russia-ukraine-war-icc-plea-bargains-rome-statute-war-crimes/> The International Criminal Court has also considered plea bargaining, and has accepted one plea deal since the foundation of the Court.
- ⁸⁸ Devers, L. (2011). Plea and Charge Bargaining. <https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/pleabargainingresearchsummary.pdf>
- ⁸⁹ Afify, H. (2016). Money without truth: Egypt's reconciliation deal with Mubarak-era tycoon. Mada. <https://www.madamasr.com/en/2016/08/03/feature/politics/money-without-truth-egypts-reconciliation-deal-with-mubarak-era-tycoon/>
- ⁹⁰ The number of years will vary from jurisdiction to jurisdiction.
- ⁹¹ Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the Freezing And Confiscation Of Instrumentalities And Proceeds Of Crime In The European Union. (2014). EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0042>
- ⁹² SBM Offshore N.V. Settles Bribery Case for US\$ 240,000,000. (2014). Netherlands Public Prosecution Service. <https://www.prosecutionservice.nl/latest/news/2014/11/12/sbm-offshore-n.v.-settles-bribery-case-for-usd-240000000>
- ⁹³ SBM Offshore N.V. settles bribery case for US\$ 240,000,000. (2014). Netherlands Public Prosecution Service. <https://www.prosecutionservice.nl/latest/news/2014/11/12/sbm-offshore-n.v.-settles-bribery-case-for-usd-240000000>
- ⁹⁴ From Illegal Markets To Legitimate Businesses: The Portfolio Of Organised Crime In Europe. Final Report of Project OCP – Organised Crime Portfolio. (2015). <https://www.transcrime.it/wp-content/uploads/2015/12/ocp.pdf>
- ⁹⁵ From Illegal Markets To Legitimate Businesses: The Portfolio Of Organised Crime In Europe. Final Report of Project OCP – Organised Crime Portfolio. (2015). <https://www.transcrime.it/wp-content/uploads/2015/12/ocp.pdf>
- ⁹⁶ SBM Offshore N.V. Settles Bribery Case for US\$ 240,000,000. (2014). Netherlands Public Prosecution Service. <https://www.prosecutionservice.nl/latest/news/2014/11/12/sbm-offshore-n.v.-settles-bribery-case-for-usd-240000000>
- ⁹⁷ SBM Offshore N.V. Settles Bribery Case for US\$ 240,000,000. (2014). Netherlands Public Prosecution Service. <https://www.prosecutionservice.nl/latest/news/2014/11/12/sbm-offshore-n.v.-settles-bribery-case-for-usd-240000000>
- ⁹⁸ Report From The Commission To The European Parliament And The Council Asset Recovery And Confiscation: Ensuring That Crime Does Not Pay. (2020). EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0217#footnote17>
- ⁹⁹ Report From The Commission To The European Parliament And The Council Asset Recovery And Confiscation: Ensuring That Crime Does Not Pay. (2020). EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0217#footnote17>
- ¹⁰⁰ Report from the Commission to the European Parliament and the Council - Asset Recovery and confiscation: Ensuring that crime does not pay. (2020). EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0217#footnote17>
- ¹⁰¹ Cîrlig, C.-C. (2023). Revision of the EU rules on asset recovery and confiscation. European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739373/EPRS_BRI\(2023\)739373_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739373/EPRS_BRI(2023)739373_EN.pdf) and E4J University Module Series - Organized Crime Module 10: Sentencing and Confiscation in Organized Crime. (n.d.). United Nations Office on Drugs and Crime. Retrieved April 11, 2024, from <https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-10/key-issues/confiscation.html>. მსგავსი განსხვავებები ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორისაც არსებობს, რადგან არ არსებობს ევროკავშირის ერთიანი წესი, მაგალითად, ნასამართლობის ქონის (ან არქონის) აუცილებლობა.
- ¹⁰² Folgering, D., & van der Laan, N. (2015). Netherlands. https://deroospen.nl/wp-content/uploads/2015/10/Getting_the_deal_through_-_Asset_Recovery-1.pdf
- ¹⁰³ Cîrlig, C.-C. (2023). Revision of the EU rules on asset recovery and confiscation. European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739373/EPRS_BRI\(2023\)739373_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739373/EPRS_BRI(2023)739373_EN.pdf)
- ¹⁰⁴ UNODC. (n.d.). Tool 5.7 Seizure of assets and confiscation of proceeds of crime. In *Toolkit to Combat Trafficking in Persons*. Retrieved April 22, 2024, from https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_5-7.pdf
- ¹⁰⁵ UNODC. (n.d.). Tool 4.6 International Cooperation For The Purposes Of Confiscation. In *Toolkit to Combat Trafficking in Persons*. Retrieved April 22, 2024, from https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_4-6.pdf
- ¹⁰⁶ Brun, J.-P., Sotiropoulou, A., Gray, L., Scott, C., & Stephenson, K. M. (2020). *Asset Recovery Handbook: A Guide for Practitioners* (Second). STAR. <https://star.worldbank.org/publications/asset-recovery-handbook-guide-practitioners-second-edition>
- ¹⁰⁷ UNODC. (n.d.). Tool 5.7 Seizure of assets and confiscation of proceeds of crime. In *Toolkit to Combat Trafficking in Persons*. Retrieved April 22, 2024, from https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_5-7.pdf
- ¹⁰⁸ Common rules for non-conviction based confiscation. (2023). European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-area-of-justice-and-fundamental-rights/file-common-rules-for-non-conviction-based-confiscation#:~:text=As%20regards%20the%20envisaged%20common%20rules%2C%20the%20Commission,Protocol%201%2C%20if%20effective%20procedural%20safeguards%20are%20respected.>
- ¹⁰⁹ Pauwels, A. (2015). ISIS and Illicit Trafficking in Cultural Property: Funding Terrorism Through Art. *Freedom from Fear Magazine*. https://f3magazine.unicri.it/wp-content/uploads/F3_magazine_Not_in_our_name_low.pdf

¹¹⁰ *D.A. Bragg: \$1.2M Antiquity Seized From Michael Steinhardt Returned to the People of Libya*. (2022). District Attorney New York County. <https://manhattanda.org/d-a-bragg-1-2m-antiquity-seized-from-michael-steinhardt-returned-to-the-people-of-libya/>

¹¹¹ Michael Steinhardt: US Billionaire Hands Over Antiquities Worth \$70m. (2021). BBC. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-59543021>

¹¹² Bogdanos, M. (2021). *Agreement in the Matter Of Grand Jury Investigation Into A Private New York Antiquities Collector*. District Attorney New York County. <https://images.law.com/contrib/content/uploads/documents/292/102693/2021-12-06-Steinhardt-Complete-Agreement-w-Exhibits-Filed.pdf> and *D.A. Bragg: \$1.2M Antiquity Seized From Michael Steinhardt Returned to the People of Libya*. (2022). District Attorney New York County. <https://manhattanda.org/d-a-bragg-1-2m-antiquity-seized-from-michael-steinhardt-returned-to-the-people-of-libya/>

¹¹³ Kindy, D. (2021). New York Antiquities Collector Returns 180 Stolen Artifacts Worth \$70 Million. *Smithsonian Magazine*. <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/new-york-antiquities-collector-returns-180-stolen-artifacts-worth-70-million-180979203/>

¹¹⁴ *United States Of America V. David Nicoll * Melissa Singh*. (2017). Supreme Court. https://www.supremecourt.gov/DocketPDF/17/17-1203/36420/20180223151858236_Melisa%20Singh%20Appendix.pdf

¹¹⁵ *ob. USA v. David Nicoll* . (2017). https://digitalcommons.law.villanova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1953&context=thirdcircuit_2017

¹¹⁶ 18 U.S. Code § 983 - General rules for civil forfeiture proceedings. (n.d.). Legal Information Institute. Retrieved April 22, 2024, from <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/983>

¹¹⁷ *The Queen v Ahmed & Anor*. (2004). England and Wales Court of Appeal. <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff7ae60d03e7f57eb12d5>

ევროკავშირი
საქართველოსთვის

unicri
United Nations
Interregional Crime and Justice
Research Institute